

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

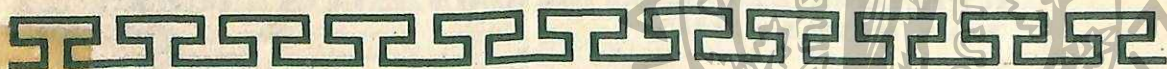
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Πρὸς τὸ 14ον ἐκδοτικόν ἔτος	547
ΕΥΡ. ΣΟΥΡΛΑ: Ἀπὸ τὰ ἡμερολ. τῆς Ἑφηβικῆς Ἡλικίας	548
ΒΙΡΓΙΝΙΑΣ ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ: Ε.Κ.Α. καὶ Ἑκπαίδευσις	550
ΘΑΛΕΙΑΣ ΚΟΛΥΒΑ: Κοντὰ στὰ παιδιὰ	552
SUGAN ISAACS: Τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ	554
ΣΩΤΗΡ. ΦΑΣΣΑ: Ὁ παραστατικὸς κύκλος τῶν μαθητῶν	558
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΣΑ: Ἡ ἀτομικὴ ψυχολογία στὴν ὑ- πηρεσία τῆς Ἀγωγῆς.	561
Π. Ε. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ λειτουργία τοῦ προτύπου 1)θέσιου σχολείου	563
Δ. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ: Αἱ συλλογαὶ ὡς ἐποπτικὸν μέσον διδασκαλίας	569
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΚΡΟΖΑ: Νέο πρόγραμμα σὲ νέες βάσεις	574
N. RENTZOU: Ἡ θέση τοῦ Δ)λου στὸ 1)θέσιο σχολεῖο	557
K. MANTA: Ἡ Διδακτικὴ Μέθοδος στὸ 1)θέσιο Σχολεῖο	581
ΧΡΥΣ. ΖΗΣΗ: Ἡ ψυχοθεραπευτικὴ ἀγωγή τῆς παιδικῆς παλινδρομήσεως	583
ΟΔ. ΜΠΕΤΣΟΥ: Τὸ ἐνδιαφέρον, ἡ σημασία του στὴ Δ)λία	584
ΑΝΤΩΝ. ΛΑΜΠΙΑΔΑΚΗ: Τὸ ἔργον τοῦ Δημοδιδασκάλου	586
ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ: Γραμματικὴ Νεοδημοτικῆς	587
Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ: Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Κύπρον μας	587
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ	593—595

Β' Περίοδος — Ἔτος 14ον — Τεύχη 160—161

ΑΘΗΝΑΙ — ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1964

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ—ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35—ΤΗΛ. 521-418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΑ' (Β' ΠΕΡΙΟΔ.) ΑΡ. 160—161
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1964

ΣΤΗΛΟΦΟΡΕΣ

Μόνον έτησίαι:
Για σχολεία και εκπαιδευτικούς.... δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092)1948

Έκδότης—Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

Κατοικία: Μαβίλη 20 (Πατήσια)

Τυπογραφείου: ΣΤ. ΔΡΟΣΟΣ

Μέτωνος 2—Τηλ. 526-889

«ECOLE NOUVELLE»
REVUE MENSUELLE DE PEDAGOGIE
ATHENES RUE SOCRATE 35

ANNEE XIV—NUMERO 160—161
JANVIER—FEVRIER 1964

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d' un an dr. 100

Άλληλογραφία και έμβάσματα

κ. ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ

Σωκράτους 35 Άθήναι—Τηλ. 521-418

(Χειρόγραφα δὲν επιστρέφονται)

ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ Η:

“ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ,,

1. «ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ» (ΜΕΝ)

- Κύριοι τόμοι 28 (Α—Ω) Συμπλήρωμα και Εύρετήριο τ. 26ος και τόμος «ΕΛΛΑΣ» Α—Β, σύνολον 28 τόμοι.
- Όλοκληρώθηκε ή έκδοση του έργου μας αυτού.
- Όλόκληρη ή σειρά, τόμοι 28 (ΜΟΝΟΙ) χρυσόδετοι, χρώματος μπλέ, ή τόμοι 14 (ΔΙΠΛΟΙ) χρώματος μαύρου, σύνολον 3.360

Και νέα μνημειώδης έκδοσις

2. «Η ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ» (ΠΕΠ)

(Τὸ «Κ λ ε ι δ ῖ τ ὼ ν Γ ν ὡ σ ε ω ν» για μαθητὰς 6—13 ἐτῶν)

- Τόμοι 3 —Μεγάλου σχήματος 88X86—Λέξεις 8.000—σελ. 2.400, έκδοσις πολυτελής, συνολικὴ ἀξία Δρ. 1.000
- Τὸ ἔργον μας αὐτὸ εἶναι ή νέα ἐφετεῖν ή δημιουργία τοῦ Ἐκδοτικοῦ μας Οἴκου. Πρόκειται για πρωτοφανή έκδοση, σὲ εὐρωπαϊκὸ στύλ. Στὴν έκδοση συνεργάζονται Ἕλληνες καὶ ξένοι παιδαγωγοί.
- ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΕΙΣ ΕΒΔΟΜΑΒΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ 6 ΔΡΑΧΜΩΝ
- Δεπτομέρειες καὶ ὅρους ἐγγραφῆς συνδρομητῶν καὶ στὰ δύο ἀνωτέρω ἔργα βλέπε στὶς σελίδες Γ' καὶ Δ' τοῦ παρόντος ἐξωφύλλου μας.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ ΜΠΗΚΕ ΣΤΟ 14ΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Μὲ ὑπερηφάνεια χαιρετίζουμε σήμερα τὴν εἰσοδὸ τοῦ περιοδικοῦ μας «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» στὸ 14ον ἔτος τῆς ἐκδόσεώς του.

Συμπληρώθηκαν μέχρι τώρα 13 ὀλόκληρα χρόνια ἐκδοτικῆς ζωῆς τοῦ περιοδικοῦ μας. Χρόνια δύσκολα, γεμάτα ἐπικινδύνους ἀγῶνες για τὴ στερέωση τῆς φήμης τοῦ περιοδικοῦ μας, για τὴ διάδοση, ἐκλαίκευση καὶ ἐπικράτηση τῶν νέων παιδαγωγικῶν ἀντιλήψεων καὶ κατακτήσεων τῆς ἐπιστήμης τοῦ παιδιοῦ στὴ χώρα μας, για τὴν ἐμφάνιση κατάλληλων παιδαγωγικῶν, σχολικῶν καὶ παιδικῶν ἐκδόσεων, για τὸ διαφωτισμὸ, τὴν προβολή καὶ ἐπίλυση τῶν πολλαπλῶν καὶ ἀλυτῶν προβλημάτων ποὺ βασανίζουν καὶ ταλαιπωροῦν—χρόνια τώρα—τὸ θαλασσοδαρμένο σκάφος τῆς παιδείας μας, για τὴν ἠθικὴ καὶ ὀλικὴ ἐνίσχυση τῶν εκπαιδευτικῶν μας λειτουργῶν, ἰδιαίτερα τῶν λειτουργῶν τῆς Στοιχειώδους Παιδείας.

Για ὅλα αὐτὰ καὶ για πολλὰ ἄλλα ἀγωνίστηκα 13 ὀλόκληρα χρόνια μαζί σας, ἀγαπητοί μου Ἕλληνες εκπαιδευτικοί, ὡς Διευθυντῆς Σχολείων σὲ πόλεις καὶ χωριὰ τῆς Χώρας μας κα' ἄλλα τόσα ὡς Διευθυντῆς τοῦ «Νέου Σχολείου» καὶ τοῦ ὁμωνύμου ἐκδοτικοῦ Ὁργανισμοῦ. Καὶ ἔχω τὸ κουράγιο νὰ ἀγωνιστῶ καὶ τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς μου για νὰ συντείνω καὶ ἐγὼ στὸ νὰ λυθοῦν, κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο καὶ στὸ συντομώτερο χρόνο, ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ ἀφοροῦν τὸ δάσκαλο καὶ τὸ παιδί.

Ἀς ἐλπίσουμε, πῶς καὶ ἡ νέα κυβέρνηση ποὺ θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὶς ἐκλογές τοῦ Φεβρουαρίου 1964, θὰ συνεχίσῃ τὶς προσπάθειες τῆς προηγούμενης (3ης Νοεμβρίου 1963) καὶ θὰ χωρήσῃ θαρρετὰ πρὸς μιὰ ριζικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση, τὰ πλαίσια τῆς ὁποίας, δημοσιεύσαμε στὸ τεῦχος Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου 1963 τοῦ «Νέου Σχολείου».

Ἀπὸ τὴν πλευρά μας σὰς διαβεβαιούμε ὅτι θὰ κάνουμε τὸ πᾶν για μιὰ καλύτερη αὐριον στὴν Παιδεία μας. Ἡ προσπάθειά μας—ὅπως εἶναι γνωστὸν—δὲν ἀποβλέπει, οὔτε ἀπέβλεψε ποτέ, σὲ προσωπικὰ ὠφέλη οἰασδήποτε μορφῆς. Μᾶς διακατέχει μόνον μιὰ εὐγενὴς φιλοδοξία νὰ ἰδοῦμε γρήγορα τὴ Χώρα μας νὰ συμπορεύεται σ' ὅλους τοὺς τομείς—καὶ ἰδιαίτερα στὸν τομεὰ τῆς Παιδείας—μὲ τὶς πρὸς προοδευμένες χώρες τοῦ κόσμου. Γιατὶ τὸ ἀξίζει αὐτὸ ἡ Πατρίδα μας. Μὲ αὐτὲς τὶς προοπτικὲς καὶ αὐτὲς τὶς ἐλπίδες

Σὰς εὐχομαι αἴτιο καὶ εὐτυχές

τὸ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1964

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ «Ν. ΣΧΟΛΕΙΟΥ». Στὸ προηγούμενο τεῦχος σὰς εἶχαμε ὑποσχεθῆ ὅτι τὸ σημερινὸ τεῦχος θὰ τὸ ἀφιερώνωμὲ στὴ δημοσίευση τῆς μελέτης μας «ΑΠΟΦΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ». Δὲν ἐγνωρίζαμε ὅτι ἡ Κυβέρνηση θὰ ὑπέβαλε τὴν παραίτησή της καὶ θὰ προκηρύσσονταν νέες ἐκλογές. Κατὰ συνέπειαν ἡ μελέτη μας αὐτὴ θὰ δημοσιευθῇ μετὰ τὶς ἐκλογές.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Χ.Π.

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

Κ. Κων. Διδ.

ΗΜΕΡΟΜ.

20-7-90

ΑΡΙΘ.

44436

ΑΠΟ ΤΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

«Ψυχής πέρατα οὐκ ἂν ἐξεύροις» (Ἡράκλειτος)

Υπὸ ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγοῦ

Β'

Θὰ παραθέσωμεν δύο ἀποσπάσματα ἀπὸ Ἡμερολόγια ἐφήδων μας.

Τὸ πρῶτον ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον παρεωρήθη μὲ τὸ αὐστηρὸς παιδαγωγικὸν ἀπόρρητον ἔχει οὔτε πολὺ οὔτε λίγο ἕναν θρήνον ἐφήδων ἢ καλύτερα, τὸ μούγκρισμα τοῦ πόνου τοῦ ἐφήδου μας.

Εἶναι ἕνας ψυχικὸς σπαραγμὸς, εἶναι μιὰ λογοτεχνικὴ μορφή μιᾶς COEUR BRISEE, γιὰ νὰ μεταχειρισθῶμε ἐπιγραμματικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ALFRED DE MUSSE.

Τὸ δεύτερον ἀπόσπασμα ἀντιθέτως μοιάζει μὲ τὸ χλωμὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου κάτω ἀπὸ ἕνα μολυβένιο οὐράνιο πέπλο, μοιάζει σὰν «τὰ τελευταῖα ἀνθόφυλλα πού ξεψύχησαν στὰ πρῶτα μουντὰ ἀνατριχιάσματα τοῦ φθινοπώρου καὶ γιὰ νὰ μεταχειρισθῶ ἐπιγραμματικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἴδιας τῆς ἐφήδου μας τῆς ὁποίας ὁ ψυχικὸς κόσμος σπάραιζε κάτω ἀπὸ τὰ ἀσύντριφτα ἀτσαλένια δεσμὰ τῆς μοναξιάς της.

Ἄς ἀκούσουμε λοιπὸν τὰς ἐκμυστερεύσεις αὐτὰς τὰς Ἡμερολογιακὰς τῶν ἐφήδων μας πού θὰ ἐπιτρέψουν στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀντικρύσῃ πτυχές ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας τῆς χρυσῆς δηλαδὴ αὐτῆς περιόδου τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς κατὰ τὴν ὁποίαν σφυρηλατοῦνται ὁ χαρακτήρ καὶ ἐκδηλοῦνται ἡ ὁμορφὴ προβολὴ τῶν ἰδεαλιστικῶν ἀνατάσεων.

II

Φ θ ι ν ο π ω ρ ι ν ῆ μ ε λ α γ χ ο λ ί α

Φθινόπωρο!

Στὴν σκοτεινὰ πνιγμένη ἢ νύχτα, ἀγεροσέρνεται μουγκή, Φύσα, ἀγέρα, φύσα!

Σπᾶσε τὰ φύλλα τῶν δένδρων, σκόρπισε τὰ κιντρινόφυλλα τὰ μαραμένα, δώδε τὰ σκοταδερά σύννεφα πού φέρνουν τίς θύμησης πενθοφόρες καὶ τοὺς λογισμοὺς μαύρους.

Μὲ τὸ φρικτὸ καὶ γοερὸ μοιρολόγι σου κάνε νὰ θουρκώσουνε τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα, γιὰ νὰ ξεσπᾶσω ἀπ' τ' ἀβάσταχτο φόρτωμα τῶν καυμῶν καὶ τῶν πόνων.

Βοῦϊζε λυπητερά, κλαψάρικα, δαιμονικά, μέσα στὰ κυπαρίσσια τοῦ νεκραταφείου καὶ κάνε νὰ βρυκολακιάσουν οἱ νεκροί, ἴσως οἱ Σκιές τοὺς ἀπαλὰ - ἀπαλὰ στὴν ἀρχὴ κι' ἔπειτα ἐξαλλὰ, θὰ μὲ τυλίξουν στὴν σπασμένη τους ζωὴ.

Κάτι μυστηριώδη συναισθήματα μὲ κυριεύουν ἀπόψε. Ἐλα, ἀγέρα μου, γιατί σταμάτησες; Γιατί πάλι μὲ ρίχνεις στὸν πόνο μου; Πόσο σκληρὸς εἶσαι!

Ὅταν σὲ θέλω φεύγεις, ὅταν σὲ διώχνω ἔρχεσαι, γιὰ νὰ πνίξῃ ὁ βραχνᾶς σου.

Εἶσαι καὶ σὺ σὰν ὅλους μας, κι' ἔχεις Ζωὴ. Μᾶς νοιώθεις, μὰ δὲν θες νὰ μὲ παρηγορήσεις.

Μὰ ἐγώ, εἶμαι τώρα πνιγμένη στὴ δυστυχία...

Φύσα, λοιπὸν, γιατί δὲν φυσᾶς; Ὅλους τοὺς πλαινοὺς μου πού γνῶρισα ψυχικὰ κι' ὅσοι μὲ γνῶρισαν, εὐτυχισμένοι εἶναι σὰν βρίσκονται μαζί μου, μὰ ἐμένα κανέναν τοὺς δὲν μπόρεσε νὰ μὲ κάμει εὐτυχισμένη.

Ὅλη τὴν εὐτυχία τὴν πέρνουνε οἱ γύρω μου, κανέναν ὅμως ἀπ' τὴ δικιά του δὲν μοῦ δίνει.

Ἀλήθεια! Ἔτσι θάμαι παντοτεινὰ μέσα στοῦ ἀνηλέητου χρόνου τὸ διάβα;

Μονάχα θὰ παρηγορῶ κι' ἐγώ θὰ βρίσκομαι πνιγμένη μέσα στὸ κλάμα καὶ στὰ ἀναφυλλητά;

Μὰ ποῖο κλάμα; ποῖα δάκρυα;

Κι' αὐτὰ μ' ἔχουν ἀπαρνηθῇ, κι' αὐτὰ ἔχουνε στερέψει.

Τὰ σκόρπισα μάτια καὶ στὰ παιδικὰ μου χρόνια.

Γ'

Καὶ τώρα ὁλομόναχη, ὁλομόναχη καὶ παντέρμη!

Ναί, πῶς νοιώθω ἀλήθεια τὸν ἑαυτό μου ξένο, ξένο ἀπ' ὅλους, ἀκόμη κι' ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀγαπητοὺς μου!

Ὅσο κι' ἂν μοιάζω στὴν ψυχὴ μ' αὐτοὺς, δὲν εἶμαι ἴδια, δὲν εἶμαι οὔτε λίγο ἴδια μ' αὐτοὺς, εἶμαι τελίως διάφορη!

Τί περίεργο πράγμα!

Γι' αὐτὸ πονᾶω, γι' αὐτὸ ἀτέρμονα εἶναι τὰ μοιρολόγια μου!

Φύσα ἀγέρα μου, φύσα!

Νά... τώρα μ' ἐνοιώσες!

Σὲ εὐγνωμονῶ.

Αὐτὸ τὸ δάκρυ πού κάνεις νὰ στάζει εἶναι ἱερό. Σοῦ τὸ χαρίζω, εἶναι ἀτίμητο, εἶναι σωστὸ διαμάντι.

Κάνε, ἀγέρα μου, νὰ τρίξουν ἀνατριχίαι-

στικά παραθυρόφυλλα καὶ πόρτες, σὰν νὰ περνᾶνε φαντάσματα.

Ἀπόψε εἶμαι ἀγριεμένη!

Γι' αὐτὸ τὸ κάθε φοβερό, τὸ κάθε τρομαχτικὸ ἀπλώνει μιὰ γαλήνη βαλοσαμένη στὴν πολυτάραχη ψυχὴ μου.

Τώρα, τώρα, γιὰ νὰ σιγανέψεις, ἀγέρα μου, δὲν μπορεῖς. Τὸ ξεύρεις εἶναι ἀμπόρετο!

Ἀφσέ με, λοιπὸν στὸν πόνο μου, καὶ Σὺ πὲς ἀνείπωτους σκοπούς, τρελλὰ ἀνεβοκατεβάσματα στὴν δική σου πρωτοτονισμένη μουσικὴ κι' ἄς σκορπισθοῦν οἱ ἦχοι τῆς σὲ δρόμου ἀτέλειωτους...

Πές, ἀγέρα μου, ὅλα ἐκεῖνα τὰ μοιρολόγια σου ὅλους ἐκείνους τοὺς σκοπούς πού συντροφεύουν τὸ παραμῦθι τῆς Γιαγιάς, κι' ἐγώ... νὰ κλαίω, ναί... θὰ κλαίω, κοντὰ στὸ τῆξι... γιατί ἔτσι μοῦ ταιριάζει, νὰ κλαίω... καὶ μονάχα νὰ κλαίω!

Δ'

Κι' οἱ μέρες πού θαρβοῦν καντιλοσθύνουνε κι' αὐτές* λιγότερε τοῦ ὄνειρου μου τὸ λάδι καὶ μέσα μου τώρα λαμποκοπᾷ μονάχα τὸ ρημάδι τῶν χρόνων πού διαδῆκανε καὶ πίνονε τὸ νερὸ τῆς ἀξεχασιάς.

Ἀχ! πανέμορφες παιδαστικές στιγμές! καὶ σεῖς 'κονίσματα — γωνιάς θυμητικὸ — στοὺς τοίχους κρεμασμένα, στοῦ νοῦ μου ζητεῖς τὴν χιλιεξῶς.

Τί θλίψη ἀληθινὰ τὰ τωρινὰ καὶ τί χαρὰ τὰ περασμένα!

Τάποσπαρε τῆς Μάμης παραμύθια κοντὰ στὸ τῆξι μὲ τὴ φωτιά πού σπιθοβολοῦσε, κρύβανε κάθε ψευτιά κι' ἀλήθεια γιὰ τὴ Ζωή, πού τότες μοῦ γελοῦσε...

Μὰ τώρα!

Χαμένα ὅλα κι' ἀγύριστα!

Τί κρίμα!

Ὅλα... ναί... θαμμένα στὴ σκωριὰ τοῦ ἄπονου χρόνου, καὶ ἀπομένω ἐγώ μονάχη μου, σὰν φάντασμα τοῦ πόνου!

Κυβ... Κουτσ...

(Ἀπόφοιτος Δ' Γυμνασίου
Θηλέων Ἀθηνῶν)

III

Φιθινόπωρο στὴ φύση, ψθινόπωρο καὶ στὴν ψυχὴ μου!

Α'.

Φθινοπωριάτικη χλωμὴ ἡ ἡμέρα ἀργοσβύνει καὶ ἀπαλὰ τὸ σούρουπο σκορπιέται νοσταλγικά, πᾶνω σὲ κάθε γήινη ὁμορφιά.

Ψηλὰ ὁ οὐρανὸς κατάμαυρος θὰ κρύψει ἀπόψε τὸ χλωμασμένο φῶς τοῦ φεγγαρίου, κάτω ἀπὸ τὸν μολυβένιο πέπλο του.

Τὰ φύλλα τῶν δένδρων κατακίτρινα, χλωμασμένα σκορπιούνται στὸ πέρασμα τ' ἀγέρα στὴ Γῆ νεκρά, ἐνῶ τὰ κλωνιά τους γυμνά, κατάμονα, γέρνουν μὲ κάποιο παράπονο κι' αὐτὰ σὰν νὰ θέλουν νὰ σταματήσουν στὸ δρόμο πρὸς τὸ χαμό τους.

Β'.

Τὸ βραδυὸν σούρουπο σκορπιέται ἀργὰ-ἀργὰ ἐνῶ ὅλα γύρω χλωμά, θλιμμένα καὶ μαραμένα χάνονται κάτω ἀπὸ τὸ σδύσιμο τῆς ἡμέρας.

Ἡ βροχὴ πέφτει ἀδιάκοπα, μονότονα, χωρὶς σταματημὸ, γιομίζοντας τὴν καρδιά μου ἀπὸ μιὰ παράξενη βουβὴ μελαγχολία.

Τὰ τελευταῖα ἀνθόφυλλα πού ξεψύχησαν στὰ πρῶτα μουντὰ ἀνατριχιάσματα τοῦ φθινοπώρου σκορπιούνται ξερά, μαραμένα στὸ γοργὸ πέρασμα τ' ἀνέμου, πού σέρνει ἀλύπητα, χωρὶς οἶκτο, τὰ σκελετωμένα κορμιά τῶν δένδρων.

Βρέχει, βρέχει πάντα ἀργά, ἴδια, μονότονα ἀπελπιστικά καὶ μέσα τὸ εἶναι μου ἀργοσπαράζει, κάτω ἀπ' τ' ἀσύντριφτα ἀτσαλένια δεσμὰ τῆς ἀπέραντης μοναξιάς μου, πού ἀπλώθηκε πλοκαμένη.

Γ'.

Κι' ὁ λογισμὸς μου σὰν λεύτερο πουλὶ διαβαίνει ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν λασπωμένη ἔκταση πού φαντάζει μπροστά μου, σὰν ἔρημη καὶ παγερή, καὶ φτάνει - φτάνει σ' ἄλλους κόσμους, στοὺς παλαιοὺς ξεχασμένους κόσμους τῆς Ἀνοιξης.

Κλωθογυρίζουν οἱ θύμησης στὴ σκέψη μου ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς παλαιᾶς ἡλιόχαρης παιδιάστικης Ζωῆς μου.

Κάποια μακρινὴ παράξενη νοσταλγία φτάνει στοῦ εἶναι μου τὰ κατάβαθα.

Μά... μονάχα νοσταλγία καὶ ὡς νοσταλγία θὰ μείνεις στὴν καρδιά μου, γιατί μονότονη, μαύρη καὶ πληχτική τὴν μαστιγώνει ἡ τωρινὴ πραγματικότητα.

Κι' ἂν κάποιες στιγμές, κάποιες ὥρες ξεσπάει ἡ ψυχὴ μου σ' ἕνα βουβὸ κλάμα, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ θρήνος τῆς ἴδιας μου τῆς καρδιάς πᾶνω στὰ συντρίμια τόσων ὁνείρων, τόσων ἐλπίδων, πού γκρεμίστηκαν μέσα στοῦ ἀνελέητου χρόνου τὸ διάβα.

Μαρ... Λιγ...

(Ἀπόφοιτος Δ' Γυμνασίου
Θηλέων Ἀθηνῶν)

IV

Ἐτελειώσαμε...

Ἀπὸ τὸ γοερὸ μοιρολόγι τῆς πρώτης ἐφήδου μας, ἀπὸ τὸν ἀνείπωτο καμὸ πού ἐσφαζε τὰ σπλάχνα τῆς κατὰ τὴν μακρινὴ ἐκείνη ἐποχὴ (1938) πού ἐμαθήτευε κοντὰ μας, ἀπὸ τὸ μούγκρισμα ἐκεῖνο τοῦ πόνου τῆς, ἀπὸ τὸν ἀνείπωτον ἐκεῖνον ψυχικὸν σπαραγμὸν τῆς, θὰ διερωτηθῇ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἡ ἀναγνώστρια τῶν γραμμῶν αὐτῶν τί ἀπόμενε στὴν μετέπειτα Ζωὴ τῆς.

Θὰ συνῶδεψε ἄρα γε τὸ διάβα τῆς Ζήσης τῆς ἔστω καὶ κάποια χλωμὴ ἀναούγεια τῆς Ζωῆς; Θὰ σκόρπισε ἄρα γε ὁ ἥλιος, ἔστω καὶ ἀχνὲς τίς ἀχτίδες του, γιὰ νὰ μαλακώσῃ

Ε. Κ. Α. ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Της κ. ΒΙΡΓΙΝΙΑΣ ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

Πάνω από 250 Ιταλοί εκπαιδευτικοί, άνδρες και γυναίκες, μαζί με Έλληνες συναδέλφους τους, έλαβαν μέρος πρό τινος σ' ένα τριήμερο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό συνέδριο, στην Αθήνα.

Ο ίδιος ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Παιδείας, είχε συστήσει με έγκυκλιό του, την συμμετοχή των εκπαιδευτικών μας λειτουργών σ' αυτή την σειρά διαλέξεων και σεμιναρίων.

Γνωρίζουμε ότι και πολλά άλλα διακεκριμένα πρόσωπα του εκπαιδευτικού κόσμου μας βοήθησαν στην οργάνωση του συνεδρίου, όπως οί καθηγηταί κ.κ. Παπασταύρου, Γέρος και Ζακυνθινός, Καλογερόπουλος—Στρατής, Κιταίκης, ως επίσης διευθυνταί υπουργείων κ.ά.

Οί Ιταλοί επισκέπται μας είναι όλοι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένώσεως Εκπαιδευτικών. Η Ένωσις αυτή ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1956, με έδρα το Στρασβούργο. Η Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργον και Έλβετία έχουν ήδη οργανώσει δικά τους τμήματα στην Ίρλανδία, Αγγλία και Ελλάδα.

Υπάρχουν περίπου 25.000 μέλη της Ένώσεως στις ανωτέρω 7 ευρωπαϊκές χώρες. Είναι από τους πιο προοδευτικούς και ίσως απ' τους πιο ιδεαλιστάς εκπαιδευτικούς. Πιστεύουν, όπως τονίζουν όλοι τους, ότι σ' αυτούς κατά κύριον λόγον απόκειται να έμφυσήσουν στη νέα γενιά την αντίληψη μιάς ευρύτερας ευρωπαϊκής κοινότητας πέρα από τα στενά έθνικα πλαίσια του κάθε κράτους.

«Κατά τον 19ον αιώνα, λέει ο κ. Μπίντερμαν, γενικός γραμματέας του Ε.Ε.Σ., το σχολείο έχρησίμευε εις το να διευκολύνη το παι-

δι να λάβη γνώσιν των εθνικών αξιών. Η Ίστορία, ή Γεωγραφία, ή μελέτη της γλώσσης και των γραμμάτων, συντείνουν εις το να τον κάμουν πολίτην έχοντα συνείδησιν της εθνικής του ύποστάσεως.

Όρθον αυτό. Το παιδί και άντρας όφείλουν να έχουν ρίζες. Αποτελεί απαραίτητον προϋπόθεσιν μιάς προσωπικότητος πλουσίας και ισχυράς.

Αλλά, ακολουθώντας αυτή την πορεία, το σχολείο ένθερμυνε το μικρό Γάλλο, τον μικρό Έλληνα να λάβη θέσι αντίθετον των γειτονικών χωρών. Του ένέπνεε την ιδέα ότι ή χώρα του έχει πάντοτε δίκη: Αί φιλοδοξίαί του εις το παρελθόν έδικαιώνοντο. Αί έθνικαί του απαιτήσεις εις το μέλλον είναι αξιέπαινοι. Ο άλλος, ο γείτων έχει όλο το άδικο.

«Σήμερα, όπως τονίζει ο γερουσιαστής Καρόν αντιπρόεδρος της Έκτελεστικής Επιτροπής της Κοινής Αγοράς, ή σχολική δραστηριότης δεν περιορίζεται πλέον εις τα σύνορα ενός κράτους δοθέντος ότι οί σκοποι που καλείται να εξυπηρετήση είναι ευρύτεροι και τοποθετούνται εις την δυναμική εξέλιξι όλολκλήρων ομάδων κρατών με ευρύτερα ιδεώδη».

Στην Ελλάδα αναπτύσσεται ακόμα συστηματικά ή περιφρόνησις του παιδιού προς τα ξένα πολιτιστικά επιτεύγματα, χάρις στην κακώς έννοουμένη πατριωτική εκπαίδευσιν. Δάσκαλος, τελευταίως, διαβεβαίωσε τους μαθητάς του ότι βιβλία με ιστορικά ή θρησκευτικά θέματα γραμμένα από ξένους είναι γεμάτα ψεύδη, και συνιστούσε να μη διαβάσουν ξένα βιβλία. Ασφαλώς δεν πρέπει να γενικεύωμε μία συγκεκριμένη περίπτωσι, το ότι όμως έλέχθη από δάσκαλο σ' ένα από τα άριστα σχολεία της χώρας μας δεν είναι τυχαίο.

Ίσως το άκουσε και ο ίδιος μαζί με άλλους συναδέλφους του όταν έσπούδαζε στην Παιδαγωγική Ακαδημία.

Πλην αυτού του ιδεαλιστικού σκοπού, ο Ε.Ε.Σ. εξυπηρετεί και μίαν πρακτική ανάγκη. Η οικονομική Ένωσις που είναι πια πραγματικότης, επέβαλε την εύκολη μετακίνησιν των Ευρωπαίων, όχι μόνον για τουριστικούς λόγους, αλλά και για οικονομικούς.

Ο υπάρχων τύπος του σχολείου «ο οποίος ανταπεκρίνετο εις την πολιτικήν σύνθεσιν της Εύρώπης, ειπε στους συνέδρους ο κ. Τραμαρόλλο, αντιπρόεδρος του Ιταλικού τμήματος Ε.Ε.Σ., φαίνεται πεπαλαιωμένος ένώπιον της άμετακλήτου ιστορικής πραγματικότητος της ευρωπαϊκής ένωπιήσεως εις τον οικονομικόν τομέα με τας κοινάς εγκαταστάσεις».

Η πεπαλαιωμένη μόρφωσις δεν δίδει τον άναγκαίο έξοπλισμό στους νέους για να προ-

σαρμοσθούν «έντός του περιβάλλοντος με προοπτικές διαφορετικές από κείνες της κλειστής εθνικής κοινωνίας. Φθάνει να σκεφθούμε την γενική κρίσι της διδασκαλίας ξένων γλωσσών έν όψει της κοινής ευρωπαϊκής αγοράς, ή όποια επιβάλλει εις την υπάρχουσα δυνατότητα έλευθέρας μετακινήσεως εργαζομένων και κεφαλαίων, την διγλωσίαν ή τριγλωσίαν σε όλόκληρες μάζες εργατών».

Αναγνωρίζοντας αυτήν την ανάγκην του έξευρωπαϊσμού της παιδείας, μερικοί φωτισμένοι εκπαιδευτικοί συνέστησαν το Ε.Ε.Σ.

Η δράσις τους είναι ήδη πλούσια και ποικίλη. Η κυριώτερα πρακτική συμβολή τους είναι ή διευκόλυνσις των επαφών μεταξύ των Ευρωπαίων εκπαιδευτικών.

Μέσα στα 4 τελευταία χρόνια έχουν οργανωθεί περισσότερα των 200 κύκλων μαθημάτων και σεμιναρίων, όπου ανταλλάσσονται γνώμες όχι μόνον επί της πολιτικής ιδέας της ευρωπαϊκής ένωσεως αλλά και επί άλλων προβλημάτων που γεννώνται εκ της ένωσεως, οικονομικών, άγροτικών, διομηχανοποιήσεως κλπ.

Απαραίτητη πάντως είναι ή συζήτησις των παιδαγωγικών θεμάτων. Αί νέαι μέθοδοι και συστήματα που δοκιμάζονται σε κάθε χώρα, έξηγούνται από τους διαφόρους συνέδρους.

Έτσι π.χ. ώρισμένα σεμινάρια έθιξαν το θέμα μορφώσεως του ευρωπαϊού πολιτικού μηχανικού, των νέων μεθόδων ταχείας διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, της διδασκαλίας μαθηματικών, της άγωγής του ευρωπαϊού πολίτου, ως και της χρήσεως όπτικοακουστικών μεθόδων.

Εις έκτέλεσιν του προγράμματος του Ε.Ε.Σ. έξεδόθησαν δημοσιεύματα που άφορούσαν τις νέες παιδαγωγικές μεθόδους. Έχουν ήδη δημοσιευθή μελέτες προτύπων μαθημάτων επί του ευρωπαϊκού πολιτισμού και των οικονομικών, κοινωνικών και πνευματικών προβλημάτων της Εύρώπης, κατάλογοι όπτικοακουστικών προβλημάτων της Εύρώπης, κατάλογοι όπτικοακουστικών μεθόδων, καταλλήλων να πλουτίσουν με εικόνες τη διδασκαλία της Ίστορίας, της Γεωγραφίας, της Ίστορίας της Τέχνης, της Φιλολογίας ή της Τεχνολογίας. Επίσης έξημοσίευσαν πληροφορικά έκδόσεις περι παιδαγωγικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται στις ευρωπαϊκές χώρες.

Πλην των σεμιναρίων ένθαρρύνονται και τα ιδιωτικά ταξίδια των μελών του Ε.Ε.Σ. Σε κάθε χώρα όπου υπάρχουν τμήματά της, μπορεί ένας δάσκαλος να βρή μία οικογένεια συναδέλφου που είναι διατεθειμένη να τον φιλοξενήση. Οί άμφιτρίωνες είναι προετοιμασμένοι όχι μόνον να φιλοξενήσουν τον ξένο συνάδελφο αλλά και να τον βοηθήσουν σε τυχόν έρευνες που θα ήθελε να κάνη στη χώρα τους.

Ποιός θα μπορούσε σήμερα ν' άρνηθή την αξία της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εκπαιδευτικών; Ίδίως για χώρες σαν τη δική μας όπου το εκπαιδευτικό σύστημα σαφώς ύποφέρει από άρτηριοσκήλρωσι, ή έπαφή των καθηγητών μας με συναδέλφους του έξωτερικού, έχει μεγάλη σημασία. Κάνοντας και ένα ταξίδι άναψυχής, ως μέλος του Ε.Ε.Σ. ο Έλληνας δάσκαλος θα έχη την ευκαιρία να έρθη σ' επαφή να μελετήση νέες ιδέες.

Και έτσι, ενώ θα έξοπλίζονται με νέες εκπαιδευτικές μεθόδους, θα έμπλουτίζονται συγχρόνως και με τις βασικές πολιτιστικές ιδέες που άποτελούν το υπόβαθρο της ευρωπαϊκής ένωσεως.

«Το σχολείο, ειπε ο Καρόν, καλείται να προσαρμοσθή προς τις ριζικές μεταβολές της συγχρόνου ζωής που έχουν αντίκτυπο και επί του πολιτιστικού πεδίου, με άποτέλεσμα την δημιουργία νέων προβλημάτων. Πρόκειται δια την αναζήτησιν της ίσορροπίας μεταξύ των πατροπαράδωτων αξιών του πολιτισμού μας και της ανάγκης του επαγγελματικού προσανατολισμού προς την σύγχρονον τεχνικήν πρόοδον. Εις μίαν έξελιγμένην κοινωνίαν όπου δεν υπάρχει διάκρισις μεταξύ άστών και προλεταρίων και όπου ο όρος «εργαζόμενος» καλύπτει όλόκληρον την ανθρωπίνην δραστηριότητα, είναι φυσικό να άνοίγυνται τεράστιο όρίζοντες προς όλες τις κατευθύνσεις και δια πάσαν ειδίκευσιν.

Υπ' αυτήν την μορφήν, το σχολείο παύει ν' άποτελή την συμπύκνωσι των γενικών γνώσεων, και καθίσταται ο κύριος παράγων άναπτύξεως της νεωτέρας γενεάς. Ούτω, αυτή θα δυνηθή ν' άντιμετωπίση έπιτυχώς όλα τα σύγχρονα προβλήματα».

Είναι παρήγορο, ότι ο τότε Γραμματέας του υπουργείου Παιδείας παρώτρυνε τους εκπαιδευτικούς μας, στον λόγον του προς τους συναδέλφους ως έξής: «Άπλίσσατε τους μαθητάς σας με τα κατάλληλα πνευματικά έφόδια για να χαλυδωθούν στις καρδιές των την ιδέα της ευρωπαϊκής κοινότητος.

Υψώσατε την σημαία της ένωσεως της Εύρώπης και να είσθε βέβαιοι ότι στους λαούς της θα βασιλεύση ή χαρά, ή ευημερία, ή ευτυχία».

Ας έλπίσωμε ότι οί έμπνευσμένοι αυτοί λόγοι του γενικού γραμματέως, έκφράζουν και την θέλησιν της Κυβερνήσεως, να πραγματοποιήση τα θεμελιώδη αυτά πολιτιστικά αίτήματα, εις το πλαίσιον του έκσυγχρονισμού και της έκ βάθρων άναδιοργανώσεως της τώσον τραγικά καθυστερημένης παιδείας.

ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΤΣΟΥΔΕΡΟΥ

ΚΟΝΤΑ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τῆς κ. ΘΑΛΕΙΑΣ ΚΟΛΥΒΑ

“Αν ἤθελε κανεὶς νὰ δώσῃ ἓναν ἀρμόζοντα χαρακτηρισμὸν στὴν λέξη δάσκαλος, θὰ μποροῦσε ἀδίσταχτα νὰ πῇ ὅτι εἶναι ὁ φίλος τῶν παιδιῶν πού μὲ τὸν λόγο του, τὴν πράξη καὶ τὴν καθεμίᾳ του ἐκδήλωσεν, χαρίζει σ’ αὐτὰ τὴν ἀφωσιωμένη του φροντίδα καὶ ὅ,τι καλύτερο ἔχει. Τέτοιοι δάσκαλοι, δοσμένοι στὸ ἔργο τους μὲ αὐτοθυσίᾳ καὶ εὐσυνειδησίᾳ παραδειγματική, εἶναι πολλοὶ ἀνάμεσά μας, χωρὶς ποτὲ ν’ ἀξιώθουν τὸν δίκαιο ἔπαινο καὶ τὴν πρέπουσα ἀνταμοιβή. Θ’ ἀναφέρω σήμερον ἓναν ἐκπαιδευτικὸν λειτουργὸν καταξιωμένο μὲ μιὰ διακονίᾳ ἐμφορημένη ἀπὸ τὸ καθῆκον —τὸν Γιάννη Βράχα. Σεμνὸς καὶ ὑποδειγματικὸς δάσκαλος καὶ συγγραφεὺς, μ’ ἀκούραστη τὴν ἔγνοια καὶ τὴν στοργὴν γιὰ τὰ παιδιά πού κάνουν τὰ πρῶτα τους βήματα στὴ μάθηση κι’ ἀνεβαίνουν κάθε χρόνο ἓνα-ἓνα τὰ σκαλιά τῆς σπουδῆς. Δὲν εἶναι μόνον δάσκαλος ὁ κ. Βράχος, ἀλλὰ καὶ μύστης μιᾶς θρησκείας πού σ’ αὐτὴ πιστεύει ὁλόψυχα καὶ τὴν ἱερουργεῖ καθημερινά. Ἡ ἐσώψυχη ροπή του νὰ δώσῃ κάτι πιότετρο ἀπὸ τὶς γνώσεις πού γράφουν τὰ προγράμματα τοῦ σχολείου, στάθηκε ἡ ἀφορμὴ νὰ γράψῃ τέσσαρα παιδικὰ βιβλία, πού μέσα τους προβάλλει ἓνας κόσμος γεμάτος ἐθνικὸν παλμό καὶ ἀγάπην γιὰ τὴν λεβεντόγεννη πατρίδα του Εὐρυτανία, μετουσιωμένα σὲ στήριγμα ζωῆς, σὲ καρτερία στὶς δύσκολες στιγμὲς καὶ θυσίᾳ στῆς πατρίδας τὸ κάλεσμά.

Στὶς σελίδες τῶν βιβλίων του διαγράφονται τὰ ὄνειρά του γιὰ τὴν νέα γενιὰ πού μεγαλώνει κοντά του, καὶ πού χρόνια σκυμμένος σκαλίζει τὴ γνώση καὶ τὴν καρδιά του νὰ βρῇ τὸν γόνιμο σπόρο, γιὰ νὰ τὸν σπεύρῃ στὰ κατάβασθα τῆς ψυχῆς τους καὶ νὰ τοὺς μάθῃ τὴν τέχνη ν’ ἀνοίξουν τὴν πύλη τῆς ζωῆς πού θάβουν αὐριο δικά τους. Ἡ πείρα του τὸν δίδαξε, τι τὸ παιδικὸ βιβλίο εἶναι μιὰ μεγάλη μορφωτικὴ καὶ ἡθοπλαστικὴ δύναμις, πού μὲ τὴν ἀναπαραστικὴ του ἐνέργεια καὶ τὴν δημιουργικὴ του πνοὴ καλλιεργεῖ γλωσσικὰ καὶ αἰσθητικὰ τὸ μυαλὸ καὶ κεντρίζει τὰ πραγματικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μικρῶν ἀναγνωστῶν. Ἡ πεποίθησή του, ὅτι τὸ παιδικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίο στήνει τὰ θεμέλια τοῦ πολιτισμοῦ, διοχετεύθηκε στὴν συγγραφικὴ του ἐπίδοση, πού τὰ στοιχεῖα τῆς ἀποδείχνουν συναισθητικὴ εὐθύνη καὶ πορεία μὲ συνέπεια καὶ συνέχεια.

Τὸ θέμα τοῦ παιδικοῦ βιβλίου πού ἀσχολήθηκε πολλοὺς ἐκπαιδευτικοὺς καὶ ψυχολόγους, ἐπανεξετάζεται σήμερον ἀπὸ πολλὰ σκοπιεῖς κι’ ἔχει προκαλέσει εὐρύτατες ἀντι-

γνώμεις, ὅχι γιὰ τὴν καθαυτὴ χρησιμότητά του, ἀλλὰ γιὰ τὴν θεματικὴν του μορφή.

Ὡς τώρα ἀπευθύνονταν ἀποκλειστικὰ στὴ φαντασίᾳ τοῦ παιδιοῦ, πού διατηρεῖ ἀμείωτη τὴν ζωηρότητά της, κάπως ὅμως τιθασσεύμενη κι’ ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τῶν τωρινῶν πού διαμορφώνονται σ’ ἓνα περιβάλλον ἔντονα πραγματιστικὸ, πού θάνει τὴν σφραγίδα του πάνω σὲ κάθε γεγονός, συνδεόμενο μὲ τὴν ζωὴ του: τὰ παιγνίδια του, τὸ θεάματα πού βλέπει, τὶς κουβέντες πού ἀκούει γύρω του. Ὁ Γιάννης Βράχος κατορθώνει νὰ φτάσῃ σὲ νέες συναντήσεις μὲ τὸ πρόβλημα αὐτὸ καὶ νὰ δώσῃ τὴν προσωπικὴν του ἀπάντησιν μὲ τὰ βιβλία του, πού δὲν εἶναι ἀφηγήματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ ὄνειρικούς κόσμους, ἀλλὰ βγαλμένα μὲς ἀπὸ τὴν μήτρα τοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ψυχικοῦ κόσμου τῆς ζωτανῆς του ἑκφραση, τὴν μορφολογία καὶ τὸν λειτουργικὸ νόμο πού τὸν διέπει.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ σημερινοῦ παιδιοῦ, πού ἀνεπίγνωτα δέχεται τὸν ἀντίτυπο τῆς ἀλλαγῆς, εἶναι ἐκδηλῆ σὲ κάθε μορφῇ τῆς ζωῆς του κι’ ἔχει ξεπεράσει τὰ πλαίσια πού ἴσχυαν ὡς σήμερον. Ἰσχύουν πάντα οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἀνατροφῆς του, ἀλλὰ ἄλλαξε ὁ τρόπος τῆς μεταδόσεως κι’ ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων τῆς. Ἡ διδαχτικὴ σχολαστικότης πού ἦταν τὸ μοναδικὸ μέσο ἀγωγῆς, δὲν εἶναι στὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀνεκτὴ οὔτε κι’ ἀπὸ καθυστερημένα παιδιά. Κάθε παιδί χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ ξερῇ τί ἐπιθυμεῖ καὶ νὰ μπορῇ νὰ τὸ ἐκφράσῃ, ἀποζητᾷ μὲ λαχτάρια νὰ γνωρίσῃ τὸν ἄγνωστο καὶ πρωτόγνωρο γι’ αὐτὸ κόσμον καὶ νὰ κάμῃ δικά του ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς γῆς. Τὴν ψυχὴ του θὰ τὴν ξανοίξῃ ὁ ἄνθρωπος πού θὰ μπορέσῃ νὰ τοὺς δώσῃ ἀπάντησιν στὶς ἀπορίες του, στὰ ἀδιάκοπα ἐρωτήματα, στὶς ἀνησυχίες καὶ θὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν πόθο του νὰ μάθῃ τί εἶναι ὅλα ὅσα βλέπει καὶ στοχάζεται. Τὸ παιδικὸ βιβλίο εἶναι ἓνα μέσον πού θὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀστείρευτὴ περιέργειά του καὶ τὴν ἀνάγκη πού αἰσθάνεται ν’ ἀνοίξῃ ἓναν διάλογο μὲ τὰ πλάσματα καὶ τ’ ἀντικείμενα πού προσλαμβάνει ἢ νόσή του καὶ νὰ σχετισθῇ μαζί τους.

Πολλὰ βιβλία παιδικὰ ἔχουν γραφῇ στὸν τόπο μας σὲ μείζονες κι’ ἐλάσσονες τόνους καὶ ὅλα ἐκπληρώνουν μὲ κάποιον τρόπο τὸν σκοπὸν τους, πού δὲν εἶναι πάντα ὁ καλύτερος. Ἐχει ἐξαίρετα δημιουργήματα ἢ παιδική μας λογοτεχνία πού μὲ τὸν παιδαγωγικὸν τους βάθος καὶ τὴν ἄρτια γλωσσικὴν κι’ αἰσθητικὴν τους κατασκευὴν, ἀφυπνίζουν καὶ καλλιε-

γοῦν τὸ ἐθνικὸ αἶσθημα καὶ πλάθουν τὴν ἀτομικότητα τοῦ κάθε παιδιοῦ.

Μέσα σ’ αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιρα γράφηκε τὸ βιβλίο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Γιάννη Βράχα: «Ἐκεῖ πού φωλιάζουν οἱ ἀετοί», πού καθὼς ὁ ἴδιος ἐξηγεῖ στὸν πρόλογό του, γένηκε ἀπ’ τὴν «μεγάλῃ ἀγάπῃ γιὰ τὸ χωριὸν του, πού δὲν χωράει μέσα στὴν ψυχὴν του». Μὲ τὴν πλούσια δημοτικὴν του γλῶσσαν, τὸ λαογραφικὸν θησαύρισμα, τὴν διεύρυνσιν πού ἔδωκε στὸν ἐθνολογικὸν ὀρίζοντα, ἀναδασταίνει μὲ γνήσιον λυρισμὸν τὴν δύναμιν τῆς Παράδοσης κι’ ἀνασταίνει μὲ τὴν γλαφυρὴ περιγραφήν του τὴν ἀρρενωπὴν καὶ κακοτράχαλν Εὐρυτανία καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ χωριοῦ του. Μὲ τὴν ἀφήγησίν του ὁ συγγραφεὺς ἀπεικονίζει τὴν ζωὴν τῶν παλαιῶν αὐτῶν ἀγωνιστῶν πού παλεύουν γιὰ μιὰ ζωὴ βασανισμένη καὶ κρατᾶν ἀπὸ τὰ γονιὰ τους, τὴ γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὸ θάρρος στοὺς δύσκολους καιροὺς, κι’ εἶναι στενὰ δεμένοι μ’ ὅλα τὰ μορφώματα τῆς φυλῆς πού κρῦβουν μέσα τους μιὰ αἰωνόβια σοφία. Οἱ περιγραφές του μοι-άζουν μὲ ἀκουαρέλλες πού τὸ διάφανον χρῶμα, ἢ φρεσκάδα τους καὶ ἡ γραφικότης τῶν μοτίβων εἶναι ζωγραφισμένα ἀπὸ χερί ἐμπειροῦ τεχνίτη. Δίνουν μὲ ἀδρότητα τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀπλοῦ αὐτοῦ κόσμου καὶ τὴν ψυχολογίαν τῶν ριζωμένων στὴν πανάρχαια γῆ ἀνθρώπων πού μιλάνε «μὲ τὸν ἴδιον τὸ Θεό, ὅπως μιλοῦσαν τότε πού τὸν πρωτοπροσκύνησαν νεογέννητο βρέφος». Τὰ θέματα: «Ἡ Λαμπρὴ στὸ χωριό», «Ὁ γάμος τῆς Ρηνειῶς», «Ἡ Πρωτοχρονιά», «Τὰ χιονισμένα Χριστούγεννα στὸ χωριό» κ.λ.π., εἶναι πετράδια ἀτίμητα λαογραφικὰ μὲ τὴν ξεχωριστὰν του τὸ καθένα γοητεία. Σὰν ἄλλος Πρόσπερος, ἔδωσε ψυχὴν στὴ φύσιν τῶν ρουμελιώτικων βουνῶν καὶ ράντισε μὲ ποίησιν τὴν ἡθογραφικὴν λιτανείαν μὲ τὰ ἐλάτια, τ’ ἀέρι, τὸν ἥλιον, τὶς δρύες, τὰ πουλιά, τὴν ροζισμένη γκλίτσα, τοὺς δράχους μὲ τὴν χοντρήν κάπα, τὴ ζωὴν τους, πού εἶναι γραμμένη «μὲ ἰδρώτα, μὲ αἷμα, τραγούδια, γέλια καὶ κλάματα».

Τὸ βιβλίο αὐτό, πού βραβεύθηκε στὸν διαγωνισμὸν παιδικοῦ βιβλίου τῆς γυναικείας λογοτεχνικῆς συντροφιάς, δὲν εἶναι τὸ μόνον πού ἔγραψε ὁ συγγραφεὺς. Ἐγραψε ἀκόμα τὶς «ἐκδρομές», βοήθημα γιὰ τὴν γνωριμίαν τοῦ μαθητῆ μὲ ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ φυσικὰς μορφὰς καὶ γιὰ τὴν αὐτομόρφωσιν του στὴν πατριδολογικὴν. Τὰ ποιήματα «ἀπὸ τὸ χωριὸν

μου κι’ ἀπὸ τὸ σχολεῖόν μου» γιὰ μικροὺς καὶ γιὰ μεγάλους, καθὼς ὁ ἴδιος τ’ ἀξιολογεῖ, πού φωσφορίζουν ἀπὸ κάφι, δροσεράδα, χιούμορ καὶ θεατρικὴ εἰδυλλιακότητα. Τὸ βιβλίο πού φάνηκε στὰ 1963 «Τὸ σχολεῖον γιορτάζει σήμερον» μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν κ.κ. Β. Ἀποστολοπούλου καὶ Δ. Νασούλη, περιλαμβάνει θεατρικὰ ἔργα ἀναφερόμενα σὲ μορφὰς τῆς Ἑπανάστασης, σ’ ἐλληνικὰς μικρὰς, μικρὰς ἱστορίας πού πλέκονται μὲ τὴν σχολικὴν ζωὴν, μονόλογοι, διηγήματα, σκέτες μὲ θέματα ἐθνικά, θρησκευτικά, σχολικά — ἀχτιδοβολήματα πού εὐρύνουν τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ πλουτίζουν τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν. Ὅλα τὰ βιβλία τοῦ Γιάννη Βράχα εἶναι γεννημένα ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσίαν τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου μας κι’ ἐκφράζουν τὴν ὁμαδικὴν ψυχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Πολλοὶ μπορεῖ νάχουν τὸ λογοτεχνικὸν χάρισμα, ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ γίνουν ὁμιλητὲς στὴν παιδικὴν ψυχὴν, ὅπως καὶ ὅσοι ἔχουν ἄλλα προσόντα ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν λογοτεχνικὴν πνοήν, εἶναι κι’ αὐτοὶ στὴν ἴδιαν μοίρᾳ μὲ τοὺς πρῶτους.

Στὶς λίγες αὐτὲς γραμμὰς θεώρησα ὑποχρέωσίν μου νὰ χαράξω γιὰ ἓναν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἔργο, πούνοιωσε χρέος του νὰ δώσῃ στὴν ἐλληνικὴν νεότητα. Ἀπομακρύνεται εὐτυχῶς, ἢ προσφορά τοῦ ἀπὸ τὴν λάμψιν μιᾶς ἀσκοπητῆς ὠραιολογίας πού δὲν θερμαίνει τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἀνοίγει πλατύτερους ὀρίζοντες μὲ τὶς δημοτικὰς παραδόσεις, τὶς φρονήσεις, τὶς φυσιογνωστικὰς πού μέσα τους καθρεφτίζεται ἡ ὁμαδικὴ ψυχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ στὰ πολυπτυχα γνωρίσματά της. Εἶναι ἀρκετὰ ἀντιπαιδαγωγικὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον πραγματεύονται τὰ σχολικὰ βιβλία τὶς ἐννοίας: πατρίδα καὶ θρησκεία, ὥστε νάναι εὐπρόσδεκτο κάθε ἀνάγνωσμα πού γλυτώνει τὸν μαθητὴ ἀπὸ τὸν ψευδοπατριωτισμὸν καὶ τὴν ψευτοεὐλάβειαν. Δὲν ἐνοχλοῦν λιγώτερον οἱ εἰλικρινεῖς μεγαλολογίαι καὶ τὸ συμβατικὸν ὕψος. Δὲν συναντήσαμε στὰ βιβλία τοῦ Γιάννη Βράχα μαθήματα ἠθικῆς, ἀν καὶ δγαίνῃ μὲς ἀπὸ αὐτὰ μιὰ ἀτμόσφαιρα τιμιότητος, φιλαλήθειας ἀγάπης ζεστῆς κι’ εὐλαβικῆς γιὰ τὸ χῶμα, τὸν οὐρανὸν, τὰ βουνὰ, τὴν ἀνοιξί, τὶς ἐπισήμες γιορτὲς καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐλληνισμοῦ πού ζεῖ σ’ ὅλην του τὴν προσφοράν.

ΘΑΛΕΙΑ Ν. ΚΟΛΥΒΑ

Τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ

Ἀπόδοση ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ — ΓΚΑΡΕΝ,
Ψυχολόγου-Παιδαγωγοῦ, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λωζάννης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Τὸ παιδί περιβάλλει τὸ νεο-γέννητο μὲ μητρικὲς φροντίδες. Τὸ ἔξυπνο παιδί ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετηθῇ μόνο του μέχρις σημείου καὶ ἔχει φυσικὴ τρυφερότητα καὶ ἀφοσίωση, μπορεῖ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος νὰ εἶναι πρόθυμο νὰ κρύψῃ τὰ πραγματικά του αἰσθήματα γιὰ νὰ μὴ δυσανεγίστῃ τοὺς γονεῖς καὶ πολὺ γρήγορα στὴ νέα κατάσταση καὶ ἐνεργοῦν σὰν νὰ ἦταν αὐτὰ πατέρα ἢ μητέρα. Δείχνουν γενναιοφροσύνη καὶ παίρνουν ἕνα προστατευτικὸ ὕψος ἀπέναντι τοῦ νεογέννητου. Περιορίζουν ἔτσι τὴ ζήλεια τους, καὶ ἐλαττώνουν τὸ αἰσθηματὶκὴ κατωτερότητα ποὺ ἐξύπνησε μέσα τους ἐξ αἰτίας τοῦ νεογέννητου. Μιά μικρὴ τριῶν ἐτῶν, π.χ., φυσικὰ ἀνεξάρτητη, εὐθυμὴ καὶ πολὺ χαρούμενη ξαναπῆρε τὴ συνήθειες τοῦ μωροῦ μόλις ἡ μητέρα τῆς ἐγέννησε δίδυμα: «Ἦθελε νὰ τὴν παίρνῃ ἡ μητέρα τῆς ἀγκαλιά κι' ἄρχισε νὰ κλαίῃ ὅταν δὲν τῆς ἔκαναν τὸ χατήρι, κουραζόταν γρήγορα, ἔγινε νευρική καὶ δὲν ἔκανε πιά τίποτα μόνι τῆς κι' αὐτὸ ἐκράτησε μερικὲς ἐβδομάδες μετὰ τὴ γέννηση τῶν διδύμων. Ἐπειτα μιὰ μέρα εἶπε σὲ μερικὲς φίλες τῆς οἰκογενείας ποὺ εἶχαν ἔλθει νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶν: «Ἐχω δίδυμα» καὶ ἀνέλαβε τὸ ρόλο τῆς μητέρας τῆς δείχνοντας ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἀδελφία τῆς, καὶ ἀσχολεῖτο μ' αὐτὰ περιβάλλοντάς τα μὲ φροντίδες καὶ μὲ ἀφοσίωση. Ξαναβρῆκε ἔτσι τὴν ἰσορροπία τῆς καὶ ξαναπῆρε τὴν αὐτοπεποίθησή τῆς. Παίζοντας τὸ ρόλο τῆς μητέρας μὲ τὰ ἀδελφία τῆς, μπορούσε πάλι νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνωτερότητά τῆς ἀπέναντί τους καὶ νὰ τὰ ἀγαπᾷ.

Αὐτὴ ἡ μορφή τῆς προσαρμογῆς ἀρέσει στοὺς περισσότερους ἀπὸ ἐμᾶς καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ἐπιθυμητή: Ὡς τόσο δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἂν εἶναι μιὰ εὐχάριστη λύση καὶ βολικὴ γιὰ μᾶς, τὸ παιδί δὲν τὴν πετυχαίνει παρὰ ἔπειτα ἀπὸ μεγάλες προσπάθειες καὶ (αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξαφνιάζῃ) δημιουργεῖ μιὰ αὐστηρὴ τῆς «νευρικότητας» καὶ γενικά μιὰ φανερὴ τάση στὴν «κούραση». Τὸ γεγονός ὅτι τὸ παιδί κατορθώνει νὰ καμouflάρῃ τὴς στενοχώριες καὶ τὴς ἐνοχλήσεις του δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγῇ σὲ πλάνες καὶ νὰ μᾶς κἀν νὰ πιστεύουμε ὅτι δὲν ἔχει. Δὲν πρέπει πάντως νὰ κάνουμε παρατηρήσεις στὰ παιδιά μας ποὺ δὲν ξέρουν νὰ προσποιεῖνται ὅτι εἶ-

ναι εὐχάριστημένα, ποὺ ἀφίνουν νὰ ἐπιθεωροῦντα φανερά ἀπὸ τὰ πρωτόγονα ἐνστικτὰ τους, ποὺ ἐγκαταλείπουντα στὰ αἰσθήματα τῆς ἀντιζήλιας καὶ ἀφίνουν νὰ φαίνεται ἡ ἀπελπισία τους. Ἄν τοὺς δώσουμε τὴν εὐκαιρία καὶ τοὺς δείξουμε ὑπομονὴ καὶ καλὴ διάθεση, τὰ παιδιά αὐτὰ θὰ παραδεχθῶν τὴν παρουσία τοῦ νεογέννητου καὶ θὰ τὸ κατορθώσουν, ἴσως, ἀσφαλέστερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ τὸ κατορθώνουν πολὺ γρήγορα καὶ εἰς βάρος τῆς νευρικής τους δραστηριότητος. Ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι ὅλα τὰ παιδιά ὑποφέρουν ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀγωνίες ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς φύσης τους δὲν μποροῦν νὰ τὶς ἀποφύγουν. Ἀπὸ ποῦ θὰ προήρχοντο ὅλες αἱ ἀντιζήλιες, σ' ἐμᾶς τοὺς μεγάλους, σὺν ἔρωτα, στὶς κοινωνικὲς θέσεις, στὴ δύναμη, στὴν ἐξουσία, στὶς σεξουαλικὲς μας σχέσεις, στὴν οἰκογενειακὴ καὶ στὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ, τὴν πολιτικὴ, τὶς ὑποθέσεις μας ἂν αὐτὲς οἱ ἀντιζήλιες δὲν εἶχαν τὴν καταγωγὴ τους καὶ τὶς πρώτες τους ρίζες σ' αὐτὲς τὶς τεταμένες καὶ δύσκολες σχέσεις μεταξὺ τῶν μικρῶν παιδιῶν;

Τὸ μοναχοπαίδι. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ἕνα νεογέννητο στὴν οἰκογένεια τοῦ παιδιοῦ γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὸ φόβο ὅτι θὰ παραμερισθῇ. Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες ζήλειες ποὺ εἶδα σὲ ἕνα παιδί τεσσάρων ἐτῶν ἦταν ἡ ζήλεια μιᾶς μοναχοκόρης ποὺ τὴν ἀνάγκαζαν νὰ κἀν συντροφιά μὲ ἄλλα παιδιά καὶ δὲν κατάρθωνε ποτὲ νὰ πιάσῃ φιλίες μαζί τους. Τὰ ἔσπρωχνε, τὰ ἔκανε νὰ πέσουν χάμω, τὰ τσιμπούσε καὶ προσπαθοῦσε νὰ τραβήξῃ τὴν προσοχὴ καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν μεγάλων ποὺ τῆς ἦταν συμπαθητικοὶ καὶ ὁμολογοῦσε τὸ μυστικὸ τῆς λέγοντας σ' ἕνα ἄλλο κοριτσάκι: «Προτιμῶ νὰ μὴν ἔρχονται ἄλλα παιδιά στὸ σπίτι μας. Δὲν ἔχω δικίο;»

Ὅλοι ξέρουμε ὅτι τὸ μοναχοπαίδι, ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή, ἔχει πιὸ δύσκολο χαρακτήρα, ἔχει περισσότερα ἐλαττώματα καὶ φέρεται χειρότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιά. Ἄν ἡ γέννηση ἐνὸς καινούργιου παιδιοῦ φαίνεται ὅτι τοῦ προκαλεῖ συναισθηματικὲς ἐνοχλήσεις, πῶς γίνεται ὥστε τὸ μοναχοπαίδι νὰ μὴ εἶναι πιὸ τυχερό; Ἄν ἔπρεπε νὰ βρούμε τὴν ἰδεώδη λύση τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ προβλήματος θὰ ἔπρεπε νὰ μελετήσουμε κατὰ βάθος τὴν ψυχολογία τῶν μικρῶν παιδιῶν, πράγμα ποὺ θὰ ξεπερνοῦσε τὰ ὅρια τοῦ διδίου αὐ-

τοῦ, γι' αὐτὸ θὰ περιορισθῶμε στὶς ἀκόλουθες ἐξηγήσεις:

Πρῶτα ἀπ' ὅλα, ὁ φόβος πιθανῶν ἀνταγωνιστῶν, δημιουργεῖται ἀπὸ πολὺ νωρὶς σὲ κάθε παιδί. Προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀντίθεση, τὸν ἀνταγωνισμό μεταξὺ τῶν γονέων καὶ τῶν παιδιῶν καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ἐπίσης ὅτι τὸ παιδί φοβάται μὴν χάσῃ τὴν ἀγάπὴ τῆς μητέρας του ἢ νὰ ὑποστῇ τὸ θυμὸ τοῦ πατέρα του. Αὐτὸς ὁ φόβος μεγαλώνει καὶ ἐκδηλώνεται ἀκόμη καὶ τὶς ἐπαφές ποὺ ἔχει μὲ τὰ ἄλλα παιδιά ποὺ ἔρχονται στὸ σπίτι ἢ μὲ ἄλλα μικρὰ ἄλλων οἰκογενειῶν.

Ὅταν ἕνα καινούργιο παιδί γεννηθῇ στὴν οἰκογένεια, τὸ παιδί γιὰ ἀρκετὸ διάστημα φαντάζεται ὅτι συνδέῃ κάτὶ τρομερό. Ἀλλὰ ὅταν οἱ γονεῖς φέρονται στὸ μεγαλύτερο μὲ κατάλληλο τρόπο καὶ ξέρουν νὰ τοῦ ἐκδηλώνουν τὴν ἀγάπὴ τους, τότε τὸ παιδί θὰ καταλάβῃ ὅτι στὸ κάτω - κάτω ὁ δίκος του κόσμος δὲν ἀναστατώθηκε ἀπὸ τὴ γέννηση καινούργιων παιδιῶν καὶ ὅτι οἱ γονεῖς του τὸ ἀγαποῦν ἀκόμη τὸ ἴδιο. Τότε οἱ φόβοι του οἱ πιὸ τρομεροὶ καὶ οἱ πιὸ μυστικοὶ δὲν ὑπάρχουν πιά, ἀρκεῖ οἱ γονεῖς του νὰ μὴν ὑποβάλουν τὴ ζήλεια του καὶ νὰ μὴν τὴν προκαλοῦν. Ὡς τόσο ἂν τὸ μοναχοπαίδι δὲν ὑποφέρει ἀπὸ τὴν κρίση ποὺ δημιουργεῖ τὸ γεγονός σὲ ὅλη του τὴν πραγματικότητα, δὲν ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν παρηγοριά ἀπὸ τὴν ἀνακούφιση καὶ τὴν ἠθικὴ βοήθεια ποὺ θὰ τοῦ προσέφερε ἂν ἦταν ὑποχρεωμένο νὰ τὸ ὑποστῇ. Τὸ φῶς τῆς πραγματικότητας δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ ἐξαλείψῃ τὴ σκιά τῶν φαντασιώσεων του καὶ νὰ ξεχάσῃ τὶς ἰδέες του γιὰ τὴν ἀπώλεια, τὴ στέψη καὶ τὴν τιμωρία. Στὸ τέλος θὰ τὸ ἐπιρεᾶσουν βαθειὰ καὶ θὰ τὸ κάνουν εὐερέβιστο, ἀπότομο πρὸς τοὺς ξένους καὶ τυραννικὸ στὶς σχέσεις μὲ τὴν μητέρα του.

Δεύτερον, ἡ εὐχαρίστηση ποὺ δείχνει τὸ μοναχοπαίδι νὰ μονοπωλῇ τοὺς γονεῖς του τοῦ προκαλεῖ μιὰ ἐπιθυμία κατοχῆς καὶ τὸ κάνει ἀνίκανο νὰ δεχθῇ τὴν παραμικρὴ ἄρνηση στὶς ἀπαιτήσεις του.

Τρίτον, τὸ παιδί ποὺ ἔχει τὴν τύχη νὰ ἔχῃ ἀδελφία, βρίσκει ἐξαιρετικὸς συμμάχους γιὰ τὸν ἀγῶνα του ἐναντίον τοῦ κόσμου τῶν ἐνηλίκων. Αὐτὰ καταλαβαίνουν τὶς ἀξίες τοῦ δικοῦ τους κόσμου καλύτερα ἀπὸ κάθε μεγάλο. Τὸ μοναχοπαίδι βρίσκεται μόνο του γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς μεγάλους ποὺ τὰ ξέρουν ὅλα. Μιὰ ομάδα παιδιῶν τῆς ἴδιας οἰκογενείας ἔχει, φυσικά, συντρόφους γιὰ τὸ παιγνίδι, καὶ ἡ κοινὴ ἀδυναμία τους γίνεται μιὰ δραστήρια δύναμη.

Τέλος, χάρις στὴ φιλία τους, τὰ παιδιά ποὺ παίζουν μαζί μορφώνονται τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, δίνοντας καὶ παίρνοντας μαθήματα μεταξύ τους γιὰ κάθε τι ποὺ πρέπει νὰ μάθουν γιὰ μιὰ κανονικὴ κοινωνικὴ ζωὴ. Ἐκεῖ βρίσκονται ἡ πραγματικὴ ἐκπαίδευση καὶ τοὺς τὴ δίνει ἡ ζωὴ ἀπὸ κοινού, ἐνῶ τὸ μοναχοπαίδι τὴ στερεῖται ἀπολύτως.

Οἱ ἐλπίδες καὶ οἱ ἀγωνίες ὑπάρχουν, ἀκόμη καὶ στὰ μεγαλύτερα παιδιά ποὺ ἔχουν κατορθώσει νὰ προσαρμοσθῶν ἀρκετὰ καὶ νὰ συνειθίσουν στὴν παρουσία τῶν μικρότερων ἀδελφῶν. Αὐτὸ δείχνει ἡ περίπτωση ἐνὸς ἀγοριοῦ ἔξ ἐτῶν ποὺ ζοῦσε πολὺ ἀγαπημένα μὲ τὸν μικρότερο ἀδελφὸ του 4 1)2 ἐτῶν, ποὺ εἶχε ὅμως τὴν ἐπιθυμία νὰ δεδαιωθῇ γιὰ τὰ αἰσθήματα τῆς μητέρας του καὶ τὴ ρώτησε μιὰ μέρα «Μαμά ποιὸν προτιμᾷς, ἐμένα ἢ τὸν Δαυῖδ;»

(Ὅσο γιὰ τὸν Δαυῖδ τὸν μικρότερο ἦταν ὑπερήφανος ποὺ ἦταν ἀδελφὸς ἐνὸς θαυμασίου παιδιοῦ ποὺ ἐπνιγε μέσα του κάθε αἰσθημα ἀντιζήλιας. Μιὰ μέρα ἔκανε τὴν ἀκόλουθη ἐρώτηση: «Μαμά, ὁ Τζακ εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ μένα, δὲν εἶναι ἔτσι;

—Ναί.

—Τότε, θὰ πεθάνῃ πρώτος, δὲν εἶναι ἔτσι;)

Ἀπὸ ποῦ ἔρχονται τὰ μωρά; Μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶδαμε τὰ μικρὰ παιδιά στὰ πρῶτα κρίσιμα χρόνια τῆς ζωῆς τους παλεύουν ἀκατάπαυστα ἀνάμεσα στὶς ἀγάπες καὶ τὰ μίση τους, ἀνάμεσα στὴ χαρὰ γι' αὐτὸ ποὺ ἔχουν καὶ στὸ φόβο μὴν τὸ χάσουν. Καὶ αὐτοὶ οἱ φόβοι καὶ οἱ ἀγωνίες δημιουργοῦν τὶς ἐρωτήσεις ποὺ μᾶς ὑποβάλλουν γιὰ νὰ μάθουν «ἀπὸ ποῦ ἔρχονται τὰ μωρά». Αὐτὲς οἱ ἐρωτήσεις δὲν γεννιοῦνται στὸ μυαλὸ τῶν παιδιῶν ἀπὸ ἀπλὴ περιέργεια. Οὐτὲ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ μάθουν κάτι. Προέρχονται ἀπὸ τὶς βαθειὲς σκέψεις ποὺ κάνει τὸ παιδί ἐξ αἰτίας τῶν σχέσεων μὲ τοὺς γονεῖς του καὶ μὲ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὶς ἀδελφές του. Προέρχονται ἐπίσης ἀπὸ τὸ φόβο ὅτι ἔχει ἀντιπάλους, πραγματικούς ἢ φανταστικούς, ἀπὸ τὶς ἐρευνες ποὺ κάνει γιὰ νὰ εὕρῃ τὴν ἱστορία τῆς ἀναπτύξεώς του, τοῦ παρελθόντος του καὶ τοῦ μέλλοντός του. Βλέπει γύρω του ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παιδιά μικρὰ ἢ μεγάλα. Σημειώνει τὴν ἐλευσὴ καινούργιων μωρῶν ἢ ἀκούει νὰ γίνεται λόγος γι' αὐτὰ σὲ ἄλλες οἰκογένειες. Ἀπὸ ποῦ ἔρχονται; Πῶς ἄρχισαν; Θὰ μεγαλώσουν κι' αὐτά; Τί σημαίνει ν' ἀποκτήσῃς ἕνα μωρό; Τί ἐντύπωση κάνει τὸ ν' ἀποκτήσῃς ἕνα μωρό;

Ἄν ἕνα ἔξυπνο καὶ παρατηρητικὸ παιδί δὲν ἔκανε τέτοιες ἐρωτήσεις γιὰ νὰ μάθῃ τὰ καθεκτά γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, θὰ ἦταν παρόμοιο. Ἄν δὲν τὶς ἔκανε θὰ τὸ θεωροῦσαν στραβό, κουρὸ, ἢ κουτὸ ἢ τουλάχιστον (πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει συχνά), ἐγκαταλειμένο στὴν ἀπομόνωση καὶ κυριευμένο ἀπὸ ονειροπολήματα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ δειλία του καὶ τὶς ἀγωνίες του.

Ἡ ἐπιθυμία ν' ἀποκτήσῃς μωρό: Ὑπάρχουν καὶ πολλὲς ἄλλες ἐρωτήσεις ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὶς ἐλπίδες αὐτὲς καὶ τοὺς φόβους. Ἀναρωτιέται τὸ παιδί, χωρὶς ἀκόμη νὰ ἔχῃ τὰ μέσα νὰ ἐκφρασθῇ, γιὰ τὸ ἀρνοῦνται τὰ προνόμια τῆς ἀγάπης ποὺ συνδέει τὸν πατέρα του μὲ τὴν μητέρα του.

«Όταν βλέπει πόσο είναι υπερήφανοι και ευτυχισμένοι οι γονείς του όταν αποκτήσουν ένα καινούργιο μωρό, επιθυμεί και αυτό να έχει μια παρόμοια απόδειξη της δύναμης και της αγάπης. «Θα αποκτήσω και εγώ ένα μωρό όταν μεγαλώσω» ρωτούν τα μικρά αγόρια και τα κορίτσια. Το κορίτσι μάλιστα εκδηλώνει περισσότερο την επιθυμία του για τα παιδιά. Εκδηλώνεται κατά κάποιον τρόπο παίζοντας με τις κοούκλες του. Άλλα και τα αγόρια συχνά έχουν αυτή τη μυστική επιθυμία και την αφήνουν να φανή με έναν άφελή τρόπο, προ πάντων όταν η ατμόσφαιρα είναι συμπαθητική.

«Τελευταία ένα παιδί 4 ετών έλεγε στη μητέρα του, μία ή δυο μέρες από την ημέρα που η γάτα τους γέννησε τα μικρά της: «Μαμά θα κάνω μια αδελφούλα, την καταλαβαίνω να μεγαλώνει μέσα μου».

—Μά όχι, Τζών, μόνον οι μαμάδες μπορούν να κάνουν.

—Ε, τότε θα είναι ένας αδελφούλης.

—Μά, αγαπητό μου παιδί, δεν μπορείς να γεννήσεις ένα μωρό. Μόνον οι μαμάδες μπορούν.

—Και όμως, μαμά, κάτι γίνεται μέσα στην κοιλιά μου».

Η ηλικία των έρωτησεων. Οι ερωτήσεις που κάνουν τα παιδιά σχετικά με την προέλευση των μωρών αρχίζουν από το τέταρτο έτος. Ένα παιδί, εξαιρετικά έξυπνο μπορεί ν' αρχίσει να τις υποβάλλει από τριών ετών, αλλά γενικά αυτή η ιδέα του έρχεται λίγο αργότερα. «Το παιδί μου είναι 3 ετών και άρχισε να μου υποβάλλει δύσκολες ερωτήσεις που δυσκολεύονται να του απαντήσω. Με ρώτησε πολλές φορές από που ήρθε και πριν απ' αυτό ήθελε να μάθω ποιός ασχολείτο μαζί του όταν ήμουν μικρή και έπρεπε να πάω σχολείο».

Συμβαίνει σε μερικά παιδιά που έχουν αρκετά ανεπτυγμένο συναισθηματισμό, και μεγάλη εξυπνάδα, να βρίσκουν μόνα τους τις λύσεις των προβλημάτων που το απασχολούν. «Ο Μάρκος (4 1/2 ετών) παρατηρούσε ένα διβλίο. Έδειξε την εικόνα μιάς κότας που είχε αυγά και είπε: «Η μαμά κότα έγέννησε αυτά τα αυγά» έπειτα ανέφερε τα διάφορα ζώα, που θυμόταν ότι γεννούσαν αυγά. Ξαφνικά θυμήθηκε ότι πολλά ζώα δεν γεννούν αυγά. «Οι μαμάδες των αλόγων γεννούν μικρά αλογάκια». Και συνέχισε: «Α, λοιπόν ή μαμά μου πρέπει να με έχει γεννήσει και μένα». Ο Μάρκος μιλούσε μόνος του και δεν άνευθυνόταν αυτή τη στιγμή, ούτε σε μένα τη μητέρα του, ούτε στη νταντά του».

Ζήλεια και αίσθημα ένωχης. Στο να συναντήση κανείς στα παιδιά τέτοιες απαντήσεις για την καταγωγή τους είναι αρκετά σπάνιο. Πολλά παιδιά δεν κατορθώνουν να εκφράσουν τις απορίες τους κι' ακόμη να υποβάλουν απ' ευθείας την ερώτηση: «Από που έρχονται τα μωρά;» Γι' αυτό οι

οί γονείς τους φαντάζονται «ότι δεν σκέπτονται ποτέ αυτά τα πράγματα».

Εν τούτοις η συναισθηματική σύγκρουση που δημιουργεί αυτές τις ερωτήσεις, υπάρχει σε όλα τα παιδιά. Άλλα παιδιά αφήνουν να φαίνεται ακόμη και στα λιγότερο παρατηρητικά βλέμματα ή δύναμη και η διαισθητική βουβής αγωνίας, που τα κατέχει. Άλλα παιδιά ξέρουν να κρατούν την ήρεμιά τους, την καλή τους διάθεση και την ευθυμία τους και αντιλαμβάνονται πολύ γρήγορα ότι δεν θα εύχαριστηθούνε να τα βλέπουμε να ζηλεύουν, να θυμώνουν και να φανερώνουν τις συμπάθειες και τις αντιπάθειές τους. Άλλα όσο προχωρεί κανείς στη μελέτη της συναισθηματικής ζωής των παιδιών τόσο ανακαλύπτει ότι έχουν όλες τις κρίσεις της επιθυμίας, της ζήλειας και της εχθρότητας και συγχρόνως ένα αίσθημα ένοχής σαν να λυπούνται που τις έχουν. Γιατί; Γιατί αυτά τα ξεσπάσματα της επιθυμίας της ζήλειας και της εχθρας είναι συνδεδεμένα με την αδυναμία του παιδιού, με την ανάγκη του για ανεξαρτησία και με την απόλυτη σφοδρότητα των αισθημάτων του.

Κατά το διάστημα των ετών αυτών μεταξύ του τέλους του πρώτου και του έκτου ή έβδομου έτους τα παιδιά δυσκολεύονται να περάσουν το δύσκολο σκαλοπάτι που θα τα βγάλει από την πρωτόγονη απλότητα και θα τα κάνει να άπαρνηθούν τις αγάπες και τα μίση, τις ελπίδες και τις αγωνίες και να υιοθετήσουν τελικά μια γραμμή συμπεριφοράς περισσότερο ή λιγότερο μυαλωμένη περισσότερο ή λιγότερο κοινωνική. Πρέπει τότε να μάθουν το δυσκολότερο μάθημα της ζωής τους, που συνίσταται στο να παραδεχθούν ότι δεν μπορούν να έχουν στην αποκλειστική τους διαθήκη τους γονείς τους ή τον ένα από αυτούς, όπως απαιτούσαν τα γούστα τους και οι συνήθειές τους όταν ήταν σε μικρότερη ηλικία.

Το παιδί δεν μπορεί να έμπιστευθί σε κανένα (ακόμα και στον πιο συμπαθητικό του ενήλικο) τις μυστικές του επιθυμίες και τους φόβους του. Δεν ταιριάζει στις συνήθειές του. Γιατί είναι θαθειά ριζωμένες μέσα του. Του έρχονται με τη μορφή μιάς οργανικής επιθυμίας που έχει ανάγκη από θωπιές και που δεν μπορεί να την εκφράση. Σε όλες του τις επιθυμίες ανακατεύεται ένα αίσθημα ένοχής, ένα σύμπλεγμα που αποτελείται από πολλά διαφορετικά στοιχεία, τόσο δυνατά, ώστε το παιδί προσπαθεί να μην τα σκέπτεται.

Καταλήγει να αποφεύγει όχι μόνον να δώσει διέξοδο στο θυμό του και στις επιθυμίες του αλλά να διώξη την ιδέα να εγκαταλειφθή σ' αυτά τα συναισθήματα. Εν τούτοις η επιθυμία που έχει να έχει αποκλειστικά δική του τη μητέρα του — επιθυμία κοινή σε όλα τα παιδιά — και ο θυμός που το ξεγεγείρει έναντιον του πατέρα του ή ενός άλλου παιδιού έχουν τις ρίζες τους πολύ θαθειά στη φύση του. Το αίσθημα της ένοχής και οι αγωνίες του δεν τα καταπνίγουν, ούτε τα σβύνουν. Τα

ελαττώνουν με τον καιρό και καταλήγουν να εκδηλώνονται με τον τρόπο τους και με τον μεγαλύτερο ή μικρότερο σεβασμό στους καθιερωμένους νόμους από την κοινωνία, αλλά εν τώ μεταξύ αυτές οι επιθυμίες και οι φόβοι, με το αίσθημα της ένοχής που τις ακολουθεί, εκδηλώνονται και εξωτερικεύονται με άλλον τρόπο έμμέσως, που μόλις τώρα αρχίζουμε να καταλαβαίνουμε.

Φόβοι και φαντασιώσεις.

Το παιδί όνειρεύεται άγρια ζώα που το κατασπαράζουν, γίγαντες, δράκους, πελώριες μηχανές που περνούν πάνω από το σώμα του. Δεν υποπτεύεται ούτε το ίδιο, ότι είναι ο φόβος για τις τιμωρίες από τον πατέρα του ή για το θυμό της μητέρας του που κρύβεται πίσω από αυτές τις εικόνες. Συμβαίνει να ξυπνή από τα όνειρα αυτά και να φωνάξει τρομαγμένο και να λούζεται από κρύον ιδρώτα. Συνήθως η άφορμή των φόβων αυτών είναι «ζώα στο δωμάτιό μου και στα κρεβάτια μου που θα μου δαγκώσουν τα πόδια». Ένα αγόρι 14 μηνών ξύπνησε έτσι, τρελλό από φόβο γιατί «ένα άσπρο κουνέλι πήγαινε να το δαγκώσει» (αυτές οι ιστορίες των ζώων που δαγκώνουν, έχουν σχέση με τα ένστικτα του παιδιού που το σπρώχνουν να δαγκώσει το στήθος της μητέρας του, όταν είναι θυμωμένο). Άλλα συχνά δεν θυμάται πια τη φανταστική αιτία των φόβων του, εν τούτοις όμως είναι τόσο μεγάλοι, ώστε το αναγκάζουν να φύγει από το κρεβάτι του και το έμποδιζον να ξανακοιμηθί αν το αφήσουν μόνο.

Αυτοί οι φόβοι που πιάνουν το παιδί κατά τη διάρκεια του ύπνου του, είναι συνηθισμένοι στο δεύτερο ή τρίτο χρόνο της ηλικίας του ή νωρίτερα. Συμβαίνει επίσης λίγο αργότερα, όταν το παιδί προσπαθεί να καταπνίξει το φόβο του, να μην μπορεί πια να κοιμηθί και να μένει ξύπνιο έως άργα την νύκτα ή να ξυπνή πολύ νωρίς το πρωί και δεν κατορθώνει καμιά άλλη οδός στις φυσικές συνθήκες της ζωής του, επί ένα ώρισμένο χρονικό διάστημα, να το κάνει να κοιμηθί περισσότερο.

Οι μυστικές και βουδές συγκρούσεις του παιδιού εκδηλώνονται και στην αηδία που δείχνει για ώρισμένα φαγητά. Βρέχει κάποτε το κρεβάτι του, δεν μπορεί να υποφέρει την ιδέα ότι πρέπει να χωρισθί από τη μητέρα του και χύνει άφθονα δάκρυα όταν έχει την παρामीκή διάψευση των ελπίδων του. Συγκρούσεις εκδηλώνονται στις άπειρες «φοβίες» που έχουν τα μικρά παιδιά, πολύ συχνά χωρίς φανερή αιτία και σχετικά με τα γεγονότα τα συνειθισμένα στην κοινωνική τους ζωή. Ξαφνικά καταλαμβάνονται από ένα φόβο άδικολόγητο. Ο θόρυβος των πυροτεχνημάτων τα φοβίζει, τα βεγγαλικά, ο θόρυβος του νερού που τρέχει στο μπάνιο, ο κρότος του μετρητού του γκαζιού, και άλλα ακόμη τα τρομάζουν. Τα έλλα, οι αγελάδες, τα αεροπλάνα ή όποιαδήποτε μηχανή που κινείται σχετικά γρήγορα, ή βροχή, ένας καταρράκτης και άλλ-

λα. Ένα γνωστό μου παιδί συχαίνεται τόσο πολύ τη μυρωδιά του καουτσούκ, που θυμώνει και φοβάται όταν το υποχρεώνουν να φορέση τα αδιόδροχό του ή τις γαλότσες του από καουτσούκ. Ένα άλλο παιδί φοβάται το ραδιόφωνο όταν μιλάει και παρακαλεί τη μητέρα του «να κλείση το κουτί για να μην μπορη ό άνθρωπος να βγί έξω». Και ένα τρίτο ξεσπάει σε κλάμματα όταν κατά τύχη οι μεγάλοι γελάσουν με αυτά που λέει, ακόμη και όταν ένα λεπτό πριν ήταν το ίδιο που γελοούσε μ' αυτά.

Οί γονείς του παιδιού πρέπει να είναι ευχάριστοι, να δείχνουν γλυκύτητα και καλές διαθέσεις, και τότε η φαντασία του παιδιού αναπτερώνεται και αυτό που την επηρεάζει είναι πιο αληθινό από κάθε άλλο εξωτερικό γεγονός.

Ένας ποιητής έμειλσε τελευταία για την αντίθεση αυτή μεταξύ των γονέων όπως είναι στην πραγματικότητα και της εικόνας που σχηματίζει το μωρό, που το μυαλό του δημιουργεί ιδέες φανταστικές και περίεργες φαντασιώσεις.

Το πολύ μικρό παιδί διηγείται τα όνειρά του, είναι στο κρεβάτι, σηκώνει το κεφάλι. «Ήσουν μαζί μου μαμά και μου είπες: — Έσύ και εγώ τρέσαμε μαζί — ήρθες τελευταία: Όνειρεύτηκα πως έπαθα κάτι κακό, αλλά έσύ πέρασες».

Μας έπετέθησαν άνθρωποι, αλλά τους έκανες να το βάλουν στα πόδια.

Δεν ήταν κανείς στον κόσμο, παρά μόνον έσύ και εγώ».

Η μητέρα: «Όλη την ημέρα απαντάω με κέφι και προσπαθώ να φαίνομαι καλή μαζί του. Άλλα τη νύκτα ο Θεός ξέρει τί θα κάνω. Το βράδυ παίζω μαζί του και το φιλώ, αλλά ξέρω επίσης ότι βάζοντάς το στο κρεβάτι και αφήνοντάς το γελαστό, ότι πριν ξημερώση ίσως του χαλάσω την καρδιά».

Το παιδί βάζει σ' ενεργεί τη φαντασία στα παιγνίδια του. Υπάρχουν πολύ λίγα παιδιά που σε κάποια στιγμή δεν δείχνουν σημεία των διανοητικών αυτών δυσκολιών και των ιδιαιτέρων περιπλοκών. Άς υποθέσουμε ότι βρίσκουμε ένα που δεν παρουσιάζει κανένα απ' αυτά τα σημεία. Δεν πρέπει γι' αυτό να χαρούμε, γιατί όπως-δήποτε υπάρχουν και αν κατορθώνη να τα κρύβη, θυσιάζει την μέλλουσα υγεία του πνεύματος του στην σημερινή παιδική επιτυχία που κατορθώνει να προσαρμοσθί στις απαιτήσεις της ήθικης ζωής των μεγάλων. Ένώ αν οι γονείς δείχνωνται λογικοί και έχουν κατανόηση, τα παιδιά τους θα είναι γενικά ευτυχισμένα, αξιολάπητα και αφοσιωμένα και δεν θα έχουν κατά καιρούς κρίσεις φόβου άδικαιολογήτου, δεν θα αντιλέγουν στους γονείς τους, δεν θα καυγαδίζουν και δεν θα παύσουν να είναι καθαρά. Αν παρακολουθήση κανείς αυτά τα παιδιά όταν παίζουν, θα δει ότι τα παιγνίδια τους είναι το έμβολο της ασφάλειας, που άνακουφίζει τις κρυφές τους επιθυμίες και τους

ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Υπό ΣΩΤ. ΦΑΣΣΑ, Έπιθεωρητού Δημοτικών Σχολείων

Ανεγράψαμε (Δελτίον Έπιθ) των και Νέο Σχολείο 1963) ότι η επικρατούσα κατανομή των συνδιδασκομένων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου έγένετο μάλλον για έξοικονόμηση χρόνου και καθόλου δέν έλήφθη υπ' όψιν το παιδί...

Διότι οι σωματικές, ψυχικές και πνευματικές δεξιότητες του μαθητού, παρουσιάζουν διάφορον δείκτην εξέλιξεως κατά τάξι άλλα και διότι και ο έμπειρος και παραστατικός κύκλος των μαθητών είναι διάφορος και ως προς το ποσόν και ποιόν, ως απέδειχθη εκ της ανάλυσεως του παραστατικού κύκλου των μαθητών σχολείων, που έδιδάχαμεν κατά καιρούς...

Τούτο λοιπόν θέλει μās άπασχολήσει στην παρούσα πραγματεία δηλ. ο παραστατικός κύκλος

μυστικούς τους φόβους. Μερικές φορές αυτές οι έπιθυμίες και αυτές οι άγωνίες εκδηλώνονται στο παιγνίδι, όταν παίζουν το μπαμπά και τη μαμά ή του μπαμπά, της μαμάς και των μαμών, όπου ο γόνιμος κόσμος της παιδικής τους φαντασίας μπαίνει σ' ένέργεια. Π.χ. όταν παίζουν τον μπαμπά και τη μαμά, τους παρουσιάζουν πόν σοβαρούς από τους πραγματικούς τους γονείς και πιο τυραννικούς και μαλώνουν με όλη τους την καρδιά εκδηλώνοντας όλη την αύστηρότητά τους όταν μαλώνουν και τιμωρούν τα «κακά» παιδιά τους. Από το άλλο μέρος δείχνουν εξαιρετική άφοσίωση όταν γλυτώνουν τα παιδιά τους από τους κινδύνους, από τα λιοντάρια και τις τίγρεις, τα γλυτώνουν από άτυχήματα σιδηροδρομικά, από πνιγμό ή από καταιγίδες. Είναι στο ύψος των περιστάσεων, προβλέπουν και αποφεύγουν όλους τους κινδύνους. Είναι προνοητικοί και τα ξέρουν όλα. Το μικρό κορίτσι που παίζει τη μαμά και τυραννεί τα μαμά της ενώ τα περιποιείται και τα ταΐζει, το μικρό αγόρι που παίρνει στα σοβαρά το ρόλο του μπαμπά ή του στρατιώτη, του μηχανικού ή του έξερευνητού ή του κυνηγού άγρίων θηρίων και το ένα και το άλλο άποκαθιστούν, με τα παιγνίδια αυτά, την ίσορροπία της δικής τους παιδικής άδυναμίας, που είναι άνικαν να τα καταφέρουν μόνοι τους. Όταν τιμωρούν τα φανταστικά παιδιά των παιγνιδιών τους, όταν καταστρέφουν τα άγρια θηρία που έφευρίσκουν, άναπαριστούν και φέρνουν έπί σκήνης όλες τις άπόψεις των δικών τους συγκρούσεων.

Η άπαλλαγή από τις πνευματικές αυτές τάσεις πραγματοποιείται στα παιγνίδια των

των μαθητών. Προέβημεν δηλ. στην ανάλυση του φυσιογνωστικού, γεωγραφικού και ιστορικού παραστατικού κύκλου πλέον των 800 μαθητών, άτομικώς των τριών κατωτέρων τάξεων, και ομαδικώς των τριών άνωτέρων, χωρίων, ζωμωπόλεων και πόλεων.

α) Ανάλυσι του φυσιογνωστικού παραστατικού κύκλου των μαθητών.

Έγένοντο οι κάτωθι έρωτήσεις: 1) Είδες διαίλιό; Πού τον είδες, τί ξέρεις γι' αυτόν, τί λογής είναι; 2) άμυγδαλιά, 3) μουριά, 4) κυπαρίσι, 5) κολοκυθιά, 6) κρομμύδια, 7) ροδιά,

παιδιών. Είναι μια από τις κύριες λειτουργίες των παιδικών παιγνιδιών. Είναι λυπηρό να βλέπη κανείς ώρισμένα παιδιά να υποφέρουν από μία χρονία άνησυχία, που τα έμποδίζει να παίξουν και να διασκεδάσουν. Αυτή η άνικανότητα να ένωθούν με τα άλλα παιδιά και να άφιερωθούν σε παιγνίδια της έμπνευσέως τους, είναι σημείο φανερό σοβαρωτέρων ένόχλησεων, οι όποιες άργά ή γρήγορα θα έπηρεάσουν την πνευματική τους ζωή, άκόμη και όταν φαίνονται εξαιρετικά ίσορροπημένα στη γενική τους συμπεριφορά.

Οι πραγματικοί γονείς. Έφ' όσον έλέχθη ότι τα παιδιά υπό την έπίδραση των ιδεών που έχουν ριζώσει μέσα τους μάς φοβούνται ή μάς μισούν, όποιαδήποτε και αν είναι τα προτερήματα ή τα έλαττώματά μας, συτό μήπως σημαίνει, ότι η δική μας συμπεριφορά δέν έχει καμμία έπιρροή στη δική τους; Αντίθετα. Έχει σημασία το να δειχνώμαστε δίκαιοι και άφοσιωμένοι στις σχέσεις μας μαζί τους, λογικοί και άγαπητοί. Αυτή είναι η μεγαλύτερη βοήθεια που μπορούμε να τους δώσουμε σαν γονείς. Θα το εύκολύνη στις προσπάθειες που πρέπει να κάνουν για να εύρουν τη διάκριση μεταξύ των φανταστικών τους ιδεών, των έπιθυμιών τους, των φόβων τους και της πραγματικότητας. Αν, αντίθετα, φερόμεθα σκληρά και με ψυχρότητα άπέναντί τους, αν είμαστε ιδιότροποι, άδικοι και τυραννικοί, ή φαντασία τους θα καταλήξη να είναι δικαιολογημένη και στο τέλος με τη σειρά τους θα μάς μοιάσουν.

SUZAN ISAACS
Μετάφραση Έμμησ Πάτση—Γκαρέν

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

8) πιτάρι, 9) καλαμπόκι, 10) καπνό, 11) φακή, 12) πεύκο, 13) χαμομήλι, 14) βελανιδιά, 15) Τριανταφυλλιά, όμοιος ως άνω...

Έπίσης έγένοντο έρωτήσεις και επί των ζώων: α) Είδες γάτα; Πού την είδες, τί λογής είναι, τί άλλο ξαίρεις γι' αυτήν; 2) Κατά των αυτόν τροπόν. Πρόβατο; 3) βόδι, 4) γουρούνι, 5) ποτικό, 6) μύγα, 7) κότα, 8) χελιδόνι, 9) άράχνη, 10) μέλισσα, 11) σκουλήκι, 12) φίδι, 13) λαγός, 14) σαλιγκάρι, 15) βάτραχο, 16) ψάρι, 17) κούκο, 18) κόρακα, 19) γλαύκα (κουκουβάγια).

Τέλος και για τα όρνκτα υπεβλήθησαν οι έρωτήσεις: 1) Είδες άσβεστόπετρα και πού την χρησιμοποιούμε; 2) άργίλλο, 3) άμμο, 4) άσβέστη, 5) σίδηρο, 6) κάρβουνο, 7) θειάφι κατά των ως άνω επίσης τρόποι...

Έκ της εξέτάσεως, λοιπόν, των άπαντήσεων των μαθητών άποδεικνύεται ότι ο φυσιογνωστικός κύκλος των πρωτοφοιτών ήλικίας (6—7 έτών) τ.ε. Α' τάξεως είναι πενιχρότατος. Γνωρίζουν μόνον τα ζώα με τα όποια εύρίσκονται σέ άμεση συναναστροφή. Έκ τούτων επίσης μόνον έλάχιστα και κύρια χαρακτηριστικά και προπαντός την τροφή και ώφέλεια. Η περιγραφή τούτων είναι άπαροίημησι των όργάνων του σώματος, που και επαναλαμβάνουν σ' όλα τα ζώα π.χ. «και το σούληκι έχει ποδάρια, στόμα, μύτη, μάτια, φρύδια, αυτιά», διότι τιαυτα έχι το βόδι κ.τ.λ. ζώα.

Οι παραστάσεις των φυτών πενιχρότατες και άπαντούν μόνον στο χρώμα του δένδρου, που λαμβάνουν εκ των φύλλων των πρασίνων και στη μονομερή χρήση του π.χ. ή άμυγδαλιά είναι πράσινη, μάς δίνει τα μύγδαλα.

Οι παραστάσεις των όρνκτων είναι έτι πενιχρότατες και άπαντούν μόνον στη χρήση αυτού ή χρώμα του «Είδες άσβέστη; Ναί, άσπρη, α-λείφομε»...

Οι των μαθητών της Β' τάξεως (7—8 έτών) παραστάσεις ζώων, φυτών και όρνκτων είναι πλουσιώτερες και στο περιεχόμενο, μορφή και είδος, έφ' όσον τα περισσότερα αντικείμενα περιέπεσαν στην άμεση αντίληψί των με την σχολική διδασκαλία...

Οι των μαθητών Γ' τάξεως (8—9 έτών) παρουσιάζουν το ίδιο σχεδόν παραστατικό πλούτο και άναφέρουν περισσότερες ένέργειες των όργάνων.

Οι παραστάσεις των μαθητών της Δ' τάξεως (έτών 9—10) παρουσιάζουν καταφανή διαφορά και στο ποσόν και ποιόν. Άναφέρονται και σε λεπτομέρειες των λειτουργιών των όργάνων του σώματος και της σημασίας των ζώων, φυτών και όρνκτων για τον άνθρωπο.

Οι μαθητά της Ε' τάξεως (10—11 έτών) παρουσιάζουν την ως άνω καταφανή αύξησιν, αλλά περιορίζεται και πάλι στα κύρια χαρακτηριστικά του φυσικού αντικείμενου, ώφέλεια τροφή του ζώου, ή χρώμα, τρόπο καλλιέργειας και ώφέλεια του φυτού, ή των όρνκτων χρώμα και ώφέλεια και όλα αυτά όχι με πλήρη άπόδοσι...

Οι παραστάσεις των μαθητών ΣΤ' τάξεως (11—12 έτών) απέχουν πολύ των της Ε' τάξε-

ως και άναφέρουν τα έξωτερικά όργανα και ένέργειες, ώφέλειαν, τροφή κ.τ.λ. προβάλλουν έρωτήματα προς τη φύσι, σχηματίζουν βιολογικές αλήθειες κ.τ.λ.

Γενικώς εξαγεται το συμπέρασμα ότι οι παραστάσεις των μαθητών μετά τη φοίτησι στο σχολείο και διδασκαλία πολλών φυσικών αντικειμένων αύξάνονται καταφανώς...

Έπίσης άποδεικνύεται, ότι το παιδί των 6—9 έτών προπαντός έχει θαμπή και φευγαλέα νόησι. Δέν μπορεί να παρακολουθήση και εξέταση συστηματικώς τα φυσικά όντα διότι επικρατεί ή φαιδρά όρμη και έπιθυμία του παρατηρείν ποικιλία πραγμάτων και φαινομένων...

Επομένως και εκ της ανάλυσεως του φυσιογνωστικού παραστατικού κύκλου των μαθητών άποδεικνύεται καταφανώς ότι οι πρωτοφοιτώντες μαθητά πρέπει να έλθουν πρώτα σέ άμεση έπαφή με τα αντικείμενα της ιδιαιτέρας πατρίδος, ένθ των άλλων τάξεων έχουν άποκτήσει ικανό πλούτο εκ της μέχρι τούδε διδασκαλίας στο σχολείο των...

Ο των Β', Γ'. τάξεως παραστατικός κύκλος δέν παρουσιάζει καταφανή διαφορά. Ίση σχεδόν βαρύτητα επίσης παρουσιάζει ο κύκλος των μαθητών των Δ' και Ε' τάξεων, ένθ οι μαθητά της ΣΤ' τάξεως ύφύοντο νοητικώς παρατηρούν πλέον έπισταμένως κατά το δυνατό, τρόπο ζωής, σχέσεις προς άλλα, φυσικού, χημικού περιβάλλοντος και εξέλιξεως των φυσικών όντων κ.τ.λ....

β) Ανάλυσι του γεωγραφικού παραστατικού κύκλου των μαθητών.

Έγένοντο τα κάτωθι έρωτήματα: 1) Είδες λόφο; Τι είναι λόφος; (Άν δέν τον είδες, πώς τον φαντάζεσαι; Πώς σούρχεται στο νού;), 2) Βουνό... 3) λάκκο... 4) ποτάμι... 5) θάλασσα... 6) κόλπο... 7) λιμάνι... 8) άκρωτήρι... 9) νησί... 10) Τι λέμε κλίμα (καιρός) Πώς τον φαντάζεσαι; 11) Έδαφος (τόπος...) 12) προϊόντα... 13) άσχολία των κατοίκων... 14) πολιτεύμα... 15) πολιτισμός των κατοίκων... 16) Θρησκεία... 17) Τι είναι χωριό; Πώς το φαντάζεσαι; 18) πόλι... 19) Έπαρχία... 20) Νομός... 21) Χώρα... 22) Βασίλειο... 23) Έθνος... 24) Κράτος... 25) Γίτ το Χωριό μ α ς: α) Τι έδαφος, τί τόπον έχι; β) Τι κλίμα (τί καιρός;) γ) Τι προϊόντα (τί βγάζει) δ) Σε τί ασχολούνται οι κάτοικοι (τί δουλειές κάνουν οι άνθρωποι) ε) Τι θρησκεία έχουν (πού πιστεύουν) στ) Τι πολιτισμό έχουν; ζ) Τι άλλο ξαίρεις;

26) Σε ποιά Χωριά πήγες; 1) ένα από αυτά που είδες καλύτερα: α) Πού βρίσκεται; β) Έδαφος... γ) κλίμα... δ) προϊόντα... ε) άσχολίες... στ) θρησκεία... ζ) πολιτισμός... η) Τι άλλο ξαίρεις;

27) Σε ποιές πόλεις πήγες; Σε ποιά απ' αυτές είδες καλύτερα πές μου ό,τι και παραπάνω.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

559

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

κή μας εργασία να τὰ ἀφιερῶσμε καὶ γύρω ἀπὸ ζητήματα Ἀγωγῆς στὴν τάξι μας, μὲ τὰ παιδιὰ τῆς τάξεώς μας.

Στὴν πραγματικότητα ὅμως τῆς μορφωτικῆς μας προσπάθειας κανένας χρόνος δὲν πηγαίνει χαμένος, ὅταν εἶναι ἀφιερωμένος σὲ προβλήματα τῆς Ἀγωγῆς.

Στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ σχολείου παίζουν σπουδαῖον ρόλον γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς Ἀγωγῆς οἱ ἐξῆς παράγοντες:

1. Ἡ ὀργάνωσις τῆς τάξεως σὲ μιὰ Κοινότητα.

2. Ὁ ἐθισμὸς τῶν παιδιῶν στὴν προέλευσί τους στὸ σχολεῖο μὲ ἀκρίβεια καὶ ὄχι καθυστερήσεις ἀδικαιολόγητες.

3. Ἡ διόρθωσις τῶν σφαλμάτων τῶν μαθητῶν μας μὲ προτροπὲς καὶ ὑποδείξεις συνδυασμένες πάντα ἀπὸ στοργὴ καὶ ἀγάπη καὶ ὄχι μὲ ἐπιβολὴ ποινῶν.

4. Ἡ συμπεριφορὰ μας γενικὰ ἀπέναντι τῶν μαθητῶν μὲ ψυχολογικὴ προοπτικὴ ὥστε μὲ τὸ παράδειγμά μας νὰ ἀσχοῦμε Ἀγωγή.

Ὑπάρχουν δέκα παιδιὰ εἰς τὰ ὁποῖα οἱ παραπάνω ὑποδείξεις παραμένουν χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Εἶναι οἱ διαρκεῖς ταραξίαι τῆς τάξεως.

Εἶναι τὰ παραχαϊδεμένα παιδιὰ.

Εἶναι τὰ ἀμελῆ παιδιὰ ἀπὸ διάφορες αἰτίες.

Εἶναι τέλος ὅλες ἐκεῖνες οἱ κατηγορίες τῶν παιδιῶν, ποὺ ὁ δάσκαλος ἢ δασκάλα τῆς τάξεώς τους τὰ ξεχώρισε καὶ κατέγραψε στὸ ἀτομικὸ ψυχολογικὸ τους δελτίο τὴν ἀνώμαλη ἰδιορρυθμίαν τῆς ψυχολογικῆς των συνθέσεως.

Καὶ γύρω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν ἰδίως τῶν παιδιῶν αὐτῶν θρῖσκεται ἐντοπισμένο τὸ δύσκολο πρόβλημα γύρω ἀπὸ τὴν ἀγωγὴν των.

II

Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφὴ σχολείου καὶ οἰκογενείας πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν πρέπει νὰ διαφωτισθοῦν γιὰ τὴν καινούρια καὶ ἐπιβεβλημένη συμπεριφορὰ, ποὺ πρέπει νὰ πάρουν ἀπέναντι τῶν παιδιῶν των. Μονάχα δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην,

ποὺ ἤθελε ἀκριβῶς διαγνωσθῇ καὶ ἀναγνωρισθῇ τὸ αἷτιον τοῦ σφάλματος τῶν παιδιῶν καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι σχολεῖο καὶ οἰκογένεια βαδίζουν ἀρμονικὰ πρὸς διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων, τότε μονάχα μπορεῖ οἱ ἄτακτοι καὶ ἀμελεῖς, οἱ παραχαϊδεμένοι καὶ οἱ ταραξίαι νὰ μεταβληθοῦν σὲ ἐπιμελῆ καὶ ἀγαπημένα παιδιά.

Τὰ διδάγματα τῆς Ἀτομικῆς ψυχολογίας τοῦ Ἀντλερ εἶναι πολὺτιμα γιὰ μᾶς τοὺς διδάσκοντας.

Κατὰ τὸν Ἀντλερ ὅμως γύρω ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴ κατανόησιν τῆς συμπεριφορᾶς τῶν παιδιῶν, ποὺ δύσκολα διαπαιδαγωγοῦνται δὲν ἀρκεῖ μονάχα ἡ γνώσις τοῦ αἰτίου—ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ποὺ ἰδιαίτερος τονίζει ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἀτομικῆς ψυχολογίας—δηλαδή ἡ γνώσις τοῦ σκοποῦ.

Ὅλες δηλαδή οἱ πράξεις καὶ οἱ ἐκδηλώσεις τῶν παιδιῶν τείνουν πρὸς κάποιον σκοπὸν, ὁ ὁποῖος συνήθως δὲν εἶναι συνειδητός.

Πάντως ὅμως σὲ κάθε ἄτομον—ὅπως σωστὰ παρατηρεῖ ὁ Ἀντλερ—ἀφίνεται νὰ διαγνωσθῇ ἓνας σκοπός.

Ἡ τάσις πρὸς ὑπεροχὴν.

Ἡ τάσις ποὺ φανερώνει κάποιαν προσπάθειαν τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ κάποιαν ἀξίαν καὶ κάποιαν ὑπεροχὴ καὶ ἡ τάσις τοῦ αὐτῆ ἀνταποκρίνεται πρὸς κάποιον συναίσθημα μειονεκτικότητος, ποὺ φωλιάζει μέσα του.

Τὸ συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητος παρουσιάζεται κατὰ τὴν περίοδον τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Ἡ φυσικὴ ἔλλειψις βοηθείας τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ἐξελίσσεται μέσα στὴν ψυχὴ του γενικώτατα καὶ ἀκαθόριστα συναισθήματα μειονεκτικότητος, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως ἡ πρωταρχικὴ αἰτία ὀφείλεται εἰς τὴν τάσιν του νὰ τὸ προσέξουν οἱ μεγαλύτεροί του καὶ τὸ περιβάλλον.

Ἡ δύσκολη διαπαιδαγώγησις κατὰ τὰ πορίσματα τῆς Ἀτομικῆς ψυχολογίας ἔχει τὴν πρωταρχικὴ αἰτία της σὲ δύο σημεία.

1. Στὸ συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητος.

2. Στὴν ἀδυναμία τοῦ παιδιοῦ νὰ βρῇ τὴν πραγματικὴ σχέσιν του πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ πρὸς τὴν στενὴ κοινωνικότητα, εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ὁποίας ἀναπτύσσεται.

Ἡ λειτουργία τοῦ Προτύπου Μονοδεσίου Σχολείου Ξηροκάμπου Καρδίτσας

Ὑπὸ τοῦ Δ/λου κ. Π. Ε. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον)

Β'. Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα
ΤΑΞΕΙΣ Α' ΚΑΙ Β'.

Ἑνίαία διδασκαλία

Εἰς ὅλους τυγχάνει γνωστὸν ὅτι ἡ φύσις τοῦ σχολικοῦ ἔργου εἶναι μᾶλλον ἀντιπαιδική. Τὸ σχολεῖον, ὡς ὁργανωμένη μορφή ἀγωγῆς, ἐπιδιώκει ὁρισμένους σκοποὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιτυγχάνονται πάντοτε φυσικὰ καὶ ἀβίαστα. Αὐτὸ εἶναι ἀντιπαιδικόν, ἀντιψυχολογικόν. Ἀκριβῶς τὸ χάσμα αὐτὸ προσπαθοῦμε νὰ γεφυρώσωμε διὰ τῆς Ε.Σ.Α. εἰς τὰς μικροτέρας κυρίως τάξεις. Ἐπιδιώκομεν δι' αὐτῆς τὴν ἐνότητα τῶν γνώσεων, ὅπως ἐμφανίζονται αὐταὶ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸν κόσμον. Μαθήματα τὰ ὁποῖα ἐνυφαινομεν εἰς τὴν Ε.Σ.Α. εἶναι ἡ Πατριδογνωσία, ἡ φρονηματιστικὴ ἔκφρασις, ἡ ὠδική, ἡ γυμναστική,

σεται.

Καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν διάγνωσιν αὐτῆς πηγάζουν ὡς ἀντίδοτα τὰ δύο βασικὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα εἰσηγούνται οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀτομικῆς ψυχολογίας.

α) Ἐνθάρρυνσις τοῦ παιδιοῦ.

β) Ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ πρὸς κοινωνικότητα. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν δύο αὐτῶν βασικῶν ἀξιωμάτων μὲ τὴν ἐπιβεβλημένη συνεργασία μὲ τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν καὶ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν τῆς τάξεως, ὅπου διδάσκει ὁ κάθε δάσκαλος ἢ δασκάλα.

Οἱ σχετικὲς δὲ διαφωτιστικὲς ὁμιλίαι στὰ θράδνα τῶν Γονέων θὰ γίνωνται ἐνῶπιον τῶν Γονέων τῆς τάξεως, ὅπου διδάσκει ὁ καθένας ἢ ἡ κάθε μιά, θὰ ἐπακολουθῇ συζήτησις μὲ τοὺς γονεῖς πάνω στὶς παρατηρήσεις, ποὺ ἔκαναν καὶ αὐτοὶ ἢ τῆς ἐσφαλμένης συμπεριφορᾶς, ποὺ συνέπεσε νὰ ἐπιδείξουν καὶ ἔτσι σὲ μιὰ τέτοια αὐστηρῶς ταξικὴ οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ πραγματικὴ μορφή συνεργασίας Σχολείου καὶ οἰκογενείας.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΕΣΣΑ

ἡ ἱχθυογραφία καὶ χειροτεχνία. Τὸ μορφωτικὸ ὄφελος ἀντλεῖται, ἀνάλογα βέβαια μὲ τὴν ὀριμότητα καὶ τὴν ἀντιληπτικὴ τῶν παιδιῶν δύναμιν, ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τοῦ γενεθλίου τόπου, ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν, ἐθνικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἀτομικὴν ζωὴν τῶν μικρῶν μαθητῶν καὶ γενικῶς ἀπὸ τὰ πλούσια βιώματα, ἅτινα ἔντονα ζοῦν τὰ παιδιὰ, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἰδιαίτερας πατρὶδος των.

Εἰδικιώτερα ἡ Ε.Α. φροντίζομε νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ, συνάρτησιν μὲ τὰ οἰκογενειακά, σχολικά, κοινωνικά, θρησκευτικά, ἐθνικά καὶ λοιπὰ βιώματά του, ὅπως αὐτὸ τὰ ζῇ, εἰς κάθε χρονικὴν στιγμήν, συνάρτησιν μὲ τὰς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεις, τὰ παιγνίδια, τὰς ἐκδρομὰς, τὰς ἐορτὰς καὶ γενικῶς μὲ ὅ,τι ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερον πατρίδα ἐνδιαφέρει καὶ συγκινεῖ τὴν παιδικὴν ψυχὴν. Ἐπίσης εὐκαιριακὰ θέματα τὰ ὁποῖα παρέχουν μορφωτικὸν ὄφελος καὶ προκαλοῦν διαφέρον τῶν παιδιῶν, αποτελοῦν ἐκαστοτε ἀντικείμενον ἐνιαίας διδασκαλίας.

Ἡ μέθοδος ἐπεξεργασίας τῶν θεμάτων εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ παιδί ἀποκτᾷ καὶ πλουτίζει τὰς γνώσεις του ἀπὸ τὴν προσχολικὴν ἀκόμη ἡλικίαν του, δηλ. ἡ διδασκαλία 1) Ἀφοματὰ πάντοτε ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν ἢ καὶ ἀτομικὴν παρατήρησιν τῶν παιδιῶν. 2) Ἀκολουθοῦν σχετικαὶ ὁμαδικαὶ καὶ ἀτομικαὶ ἀνακοινώσεις, ὁμιλίαι καὶ συζητήσεις καὶ 3) Γίνεται ποιικίλη, ἐλευθέρη καὶ ὑποχρεωτικὴ, ἀτομικὴ καὶ ὁμαδική, ἐκφρασις καὶ ἐξερκύνσις τοῦ μορφωτικοῦ ὅφελος μὲ τὴν πλαστικὴν, γραφικὴν, ἱχθυογραφίαν, χειροτεχνίαν, κίνησιν κ.λ.π. Ἀκολουθοῦμε καὶ ἐδῶ τὴν τοιμερὴ πορείαν διδασκαλίας. Παρατήρησιν—ἐντύπων—καὶ ἐκφρασὴν τῶν μορφωτικῶν ὀφελῶν.

Ἡ διαδοχὴ τῶν μορφῶν αὐτῶν ἐργασίας, τῶν τοιῶν σταδίων, δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή, καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἀκαμπτὸν σχέδιον ἐργασίας, εἰς τὰς μικρὰς αὐτὰς τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας τόση σημασία ἔχουν αἱ ἀυθόρμητοι ἐκδηλώσεις τῶν μαθητῶν καὶ ὅπου τὰ διαφέροντά των δὲν εἶναι μόνον καὶ μεγάλῃς χρονικῆς διαρκείας. Πολύλαος συμβαίνει ἡ παρατήρησις καὶ ἡ ἐντύπωσις νὰ γίνωνται ταυτοχρόνως καὶ ἄλλοτε νὰ ἀρχίζομε ἀπὸ τὴν ἐκφρασὴν καὶ ἔπειτα νὰ προχωροῦμεν εἰς τὴν στατηματικὴν ἐρευναν, π.χ. ἀπὸ χειροτεχνικὰ ἔργα, ἀπὸ παιγνίδια, ἀπὸ τοιαυτοῦτα.

Τέλος δὲν ἐξαντλοῦμε πολλάκις τὸν κύκλον ὅλων τῶν ἐργασιῶν καὶ δὲν ἐνυφαίνομεν διὰ τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα εἰς κάθε ἐνότητα.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

563

Ἀνάγνωσις εἰς τὴν Α' τάξιν

Γνωρίζομεν ὅτι ἀπὸ τὴν ἐνιαίαν διδασκαλίαν πρέπει νὰ βγαίνει ἀπαραίτητα καὶ τὸ ὕλικόν τῆς ὀλιγῆς μεθόδου. Ἡ ἄτακτος ὁμως φοίτησις τῶν μικρῶν μαθητῶν τοῦ συνοικισμοῦ μας, λόγῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν καιρικῶν κυρίως συνθηκῶν κατὰ τοὺς φθινοπωρινοὺς καὶ χειμερινοὺς μῆνας καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῶν μακρυνῶν ἀποστάσεων τῶν οἰκῶν τῶν ἐκ τοῦ σχολείου, μᾶς ἠνάγκασε νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ ἀλφαριθμητικὸν μὲ τὴν ὀλικὴν μέθοδον. Οὐμνηθήκαμε δηλαδὴ τὸ SLOCK λέγοντα: «Τὸ κανονικὸν παιδί τῶν 8 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον, ἔχει ἀτομικοποιήσει καθαρὰ τὰ συνθιμμένα καὶ γνωστὰ ὄντα καὶ ἀντικείμενα τοῦ περιβάλλοντός του (γάλα—πάπια—τόπι — μητέρα — γιαγιά — μῆλο κλπ.). Αἱ λέξεις λοιπὸν αὐταὶ διὰ νὰ κατανοηθῶν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπεξεργασθῶν, νὰ ἐκφρασθῶν δηλ. μέσα σὲ μιὰ φράση, διότι τὰ συνθιμμένα αὐτὰ ἀντικείμενα καὶ ὄντα, μὲ τὰ ὅποια πολλὰς φορὰς δοῖκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκήσουν τὴν πείραν τοὺς οἱ μικροί, εἶναι ἀρκετὰ διὰ τὴν κατανόησιν τῶν λέξεων, αἵτινες τὰ ἐκφράζουν. Οὕτω ἡ ὀλικὴ δύναται καλὰ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἀπλὴ καὶ συνθιμμένη λέξιν, ἡ ποία διὰ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν καὶ ἀσφάλειαν, θὰ ἔμβῃ εἰς μίαν σκηναίαν, ὀπτικὴν εἰκόνα καὶ μικρὰν διήγησιν, ὅπως ἔκαμαν μεταξὺ ἄλλων ὁ HOOGEVEEN εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ ὁ FONS VAN HOOFF εἰς τὸ Βέλγιον.

Ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὁ τρόπος αὗτός τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὀλικῆς μεθόδου, δὲν εἶναι ὁ σωστότερος, διότι ἀναγνωστικὸν μὲ ὀλικὴν δὲν συμβιβάζεται. Ἀρκούει ὁμως περισσότερον λόγῳ τῆς σκληρῆς πραγματικότητος τοῦ σχολείου καὶ τῶν μαθητῶν μας.

1.

Τὰς πρώτας ἡμέρας γίνεται γνωριμία καὶ ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ παιδιὰ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν γνησιωτέρα ἐξοικειώσις τῶν μὲ τὸ σχολεῖον καὶ τὸ σχολικὸν περιβάλλον. Ἐλεύθεραι ἀσχολίαι, παιγνίδια, ἐλεύθεραι ἀνακρινώσεις καὶ πᾶν ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τὸ παιδί γενησῶν. Μὲ ἀγωνία περιμένομε τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν. Δὲν περνοῦν πολλοὶ ἡμέραι καὶ ξαφνικὰ κάποιος μικρὸς μὲ τέρας μου μοῦ ἀγόρασε βιβλίον. Ἐμαθα λίγον καὶ νὰ διαβάω. Μοῦ ἔμαθε ἡ ἀδελφή μου. Ὡς βίβλιον τοὺς εἰς τὰ παιδιὰ βγάδουν τὰ βιβλία τῶν εἰς τὰ θρανία καὶ ἀρχίζουν τὴν συρίον ἀγνωστος εἰς τὰ παιδιὰ. Ἀκόμη καὶ αἱ εἰ-
"Αννας εἶναι τόσοον γνωσταί, ὥστε δὲν μένει εἰς ἐμὲ οὐδὲν πλέον παρὰ ἡ ἑναρξίς τῆς ἀνα-

Οὕτω ἀβίαστα καὶ φυσικά, μὲ τὴν θέλησιν

τῶν παιδιῶν καὶ χαρούμενα, ἀρχίζομε τὴν ἐργασίαν μας.

2.

Δημιουργοῦμεν εὐχάριστον ἀτμόσφαιραν μὲ συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς πινακίδος. Ζητοῦμε νὰ μᾶς διηγηθῶν τὰ παιδιὰ ὅ,τι παρατηροῦν, ἐν συνεχείᾳ. Αὐτὸ βέβαιον εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι δύσκολον, ἀλλὰ μὲ συστηματικὴν παρατήρησιν, τὰ συνηθίζομεν εἰς τὴν συνεχῆ ἀπόδοσιν τοῦ περιεχομένου μᾶς εἰκόνας.

Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον αὐτὸ ἀντλοῦμεν καθ' ἑκάστην τὰς λέξεις, αἱ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ ἀναγνωστικὸν ὕλικόν. Τὰς γράφομεν μὲ στρογγυλὰ εὐδιάκριτα γράμματα εἰς καρτέλλας τὰς ὁποίας τοποθετοῦμεν εἰς τὸν τοῖχον μὲ σειρὰν καὶ συμμετρίαν. Συγχρόνως μέσα εἰς ἕνα μεγάλο κουτὶ τοποθετοῦμεν ἰδίαις λέξεσι, τὰς ὁποίας νὰ χρειασθῶμεν κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν συνθετικὸν στάδιον καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν πάσης φύσεως ἐργασίας.

Τέλος γράφομεν καὶ εἰς τὸν πίνακα τὸ ἀναγνωστικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον γράφουν ἐπίσης πολλὰς φορὰς εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὸ σπίτι, ἀπὸ ἀντιγραφῆς ἢ ἀπὸ μνήμης καὶ τὰ παιδιὰ. Διὰ τὴν γραφὴν μεταχειρίζονται μονογράφα τετραδία. Ἐπίσης διὰ γνωστῶν λέξεων σχηματίζομεν ἀρκετὰς φράσεις τὰς ὁποίας γράφομεν εἰς τὸν πίνακα καὶ τὰ παιδιὰ εἰς τὰ τετραδία. Πολλοὶ τῶν φράσεων εἶναι ὅμοιοι τῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ οὕτω διευκολύνονται εἰς τὴν ἀνάγνωσίν του τὰ μέγιστα τὰ παιδιὰ.

3.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν 1) τὰ ὑπὸ τοῦ B. OTTO λεχθέντα ὅτι «Ὅτι ἡ φυσικὴ πορεία τῆς μορφωτικῆς ἐξελλίξεως τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἀναλυτικὴ καὶ ἐπὶ πλέον «ἡ ἀνάπτυξις δέον νὰ γίνεταί ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποτύπωσιν τοῦ ὅλου». 2) Τὸ ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἀναλυτικὴ ἐργασία καὶ 3) Τὰ δεδομένα τῆς ψυχολογίας κατὰ τὰ ὅποια ἡ νόησις μετὰ τὴν ὀλικὴν ἐντύπωσιν στρέφεται σιγὰ-σιγὰ καὶ μὲ τὴν ἐπανάληψιν, εἰς τὰς λεπτομερείας, φροντίζομεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐργασίας μας, αὐτὴν τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τῆς νοήσεως τῶν παιδιῶν νὰ τὴν ἐνισχύσωμεν. Ἐμεῖς ἀπὸ τὴν πρώτην λέξιν προσπαθοῦμεν, μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον διαβάζομεν εἰς τὸν πίνακα ἢ εἰς τὰς καρτέλλας, δείχνοντας ταυτοχρόνως τὰ διαβαζόμενα νὰ δώσωμεν νὰ καταλάβουν τὰ παιδιὰ, ἀκουστικῶς ἀλλὰ καὶ ὀπτικῶς, ὅτι τὸ ὅλον ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρος. Πολλὰς φορὰς βοηθοῦμε καὶ ἐμεῖς κατὰ διαφόρους τρόπους. Λέμε π.χ. ὁ Ἀνδρέας τὸ λ δὲν τὸ γράφει καλὰ ἢ βρῖσκομε ποῖαι λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἴδιον γράμμα καὶ κάνομε καὶ μνημονικὰ τεχνάσματα τὰ ὁποία δὲν βοηθοῦν μόνον εἰς τὴν ἀναγνώρισιν λέξεων, ἀλλὰ σιγὰ-σιγὰ βοηθοῦν καὶ εἰς τὸν χωρισμὸν τῶν λέξεων εἰς γράμματα καὶ εἰς τὴν ὁρθὴν προφορὰν τῶν. Προσέτι ὅταν δίδεται εὐκαιρία καὶ χωρὶς νὰ

φαίνεται ὅτι κάνομεν ἀναλυτικὸν συνθετικὰς ἐργασίας κατευθύνομε τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν εἰς ὁρισμένα γράμματα καὶ συλλαβὰς. Αὐταὶ αἱ ἐργασίαι γίνονται ἐπὶ δίμηνον περίου.

4.

Ὅταν μὲ τὸν καιρόν, αἱ λέξεις γίνονται εὐδιάκριται εἰς τὰ παιδιὰ καὶ μόνον τῶν ἀρχίσουν νὰ ξεχωρίζουν τοὺς ἰδίους φθόγγους καὶ μὲ τὴν ἀκουστικὴν ἀποτύπωσιν καὶ τὴν ὀπτικὴν εἰκόνα τῶν γραμμάτων, τότε μεταπηδοῦμεν ἀπὸ τὸ ἄνω στάδιον τῆς μηχανικῆς ἀναγνώσεως τῶν ὀπτικῶν εἰκόνας τῶν λέξεων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ σύνθεσιν αὐτῶν, ἔνθα γίνεται πλέον συστηματικὴ διδασκαλία καὶ ἀσκήσις διὰ τὴν γνῶσιν καὶ κυριαρχίαν τῶν φθόγγων τῶν γραμμάτων καὶ τῶν συνειρμῶν. Ἐδῶ βοηθοῦμεθα πολὺ καὶ ἀπὸ τὰς καρτέλλας τοῦ κουτιοῦ.

Ἀναλύσεις προτάσεων εἰς λέξεις κάνομεν ἐλαχίστας, διότι εἰς τὴν ὀπτικὴν εἰκόνα τῆς γραπτῆς προτάσεως εὐκόλως δύνανται οἱ μαθηταὶ νὰ διακρίνουν τὰς λέξεις, νὰ χωρίσουν καὶ ἀριθμῶσιν ταύτας. Εἰς δὲ τὰς διαφόρους ἀναγνωστικὰς ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν προτάσεων γίνεται ταυτοχρόνως καὶ ἀνεπαισθήτως καὶ ἀνάγνωσις τῶν εἰς λέξεις, διότι οἱ μαθηταὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνώσουν καθ' ἑαυτὰς καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῇ προτάσει τὰς λέξεις. Ἐπὶ πλέον ἡ ἀνάγνωσις γίνεται καὶ ἐκ τῆς ὀπτικῆς καὶ ἀκουστικῆς ἐντυπώσεως.

5.

Ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης γραφῆς γίνεται συγχρόνως μὲ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν, διότι εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας.

Ἀριθμητικὴ εἰς τὴν Α' τάξιν

Ὁ DENZEL λέγει «πᾶς ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ διανοητικὴ ἐργασία τῆς ἀριθμητικῆς, δύναται νὰ ἐνταχθῇ ἀνεπαισθήτως καὶ νὰ καλυφθῇ ὑπὸ τὸν μανδύαν τῆς Ε.Σ.Α. εἶναι μία πλάνη ἢ ἐν ψεύδους». Καὶ ἔχει δίκαιον, διότι, ἐντὸς τῆς Ε.Σ.Α. δύνανται καὶ πρέπει κατὰ περιστάσεις νὰ γίνωνται μικρὰς διαρκείας ἀριθμητικαὶ ἐφαρμογαί, πέραν ὁμως τούτου ἡ διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς, λόγῳ τῆς ἰδιοτύπου φύσεως τοῦ μαθήματος, ἀπομακρύνεται κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὸ κεντρικὸν περιεχόμενον τῆς Ε.Σ.Α. τόσον, ὥστε νὰ μὴν ἡμπορῇ πλέον νὰ γίνῃ λόγος περὶ ὀργανικῆς συναφείας, ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὀρθῆς ἐννοουμένης Ε.Α.

Ἀ' αὐτὸ καὶ ξεχωρίσαμε τὸ μάθημα τοῦτο ἀπὸ τὴν Ε.Α. χωρὶς βέβαιον καὶ νὰ τὸ ἀποξενώσωμεν τελειῶς ἀπὸ αὐτήν.

Οὕτω ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ σχολεῖον, ἀρχίζομεν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τὴν συνεχίζομεν καθημερινῶς ἐπ' ὀλίγα λεπτά ἐντὸς τῆς πατριδογνωστικῆς διδασκαλίας.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν προσέχομεν τὰ ἐξῆς σημεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀποδίδομεν καὶ ἰδιαίτε-
ραν σημασίαν:

Ἀριθμητικαί, ποσοστικαὶ ἐννοιαί, ἀριθμητικαὶ ἐννοιαί, ἐποπτικὴ ἐπεξεργασία θεμελιωδῶν ἀριθμῶν (1—10), ἀριθμοὶ ἀριθμοί, ἐπεξεργασία ἀριθμῶν 1—20 καὶ ἀριθμητικαὶ πράξεις.

1.

Κατὰ τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν ὁ μαθητὴς γνωρίζει, ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος, νὰ ἀριθμῇ μέχρι 10 ἢ 20 ἢ καὶ πέραν τῶν ἀριθμῶν τούτων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι γνωρίζει κατὰ σειρὰν τὰ ὀνόματα τῶν ἀριθμῶν ἄνευ ἀντιστοίχων ἀριθμητικῶν ἐννοιῶν καὶ περιεχομένων. Ἐχει δηλ. κατακτήσει ἀσυνειδήτως τὴν ἀριθμητικὴν ἀκολουθίαν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀριθμῶν πράγμα τὸ ὁποῖον διευκολύνει μεγάλως τὰς μετέπειτα ἀριθμητικὰς ἐργασίας.

Δι' αὐτὸ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, προκαλοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ ἀριθμήσουν, ἄνευ ἐφαρμογῆς ἐπὶ πραγματικῶν ἀντικειμένων, ὅσον ἡμπορεῖ ἕκαστος μέχρι τοῦ 20. Διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἀριθμώσεως ταύτης ἀποκοτῶν ὅλοι οἱ μαθηταὶ τὴν ἱκανότητα τῆς μνημονικῆς ἀπαριθμώσεως, ἐφ' ὅσον δὲν τὴν ἔχουν. Τὸ κέρδος τῆς λεκτικῆς ταύτης ἀριθμώσεως ἔγκειται εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀριθμητικῆς σειρᾶς.

2.

Ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἐργασίαν αὐτήν, ἀλλὰ περισσότερον συστηματικῶς, καὶ πάντοτε ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν Ε.Σ.Α. γίνεται σαφὴς ἐπεξεργασία, ὁρισμένων ἐννοιῶν ποσότητος. Δηλ. οἱ μαθηταὶ ἐπεξεργάζονται διαφόρους θεμελιώδεις ποσοτικὰς ἐννοίας: ἕνα—πολλά, ὀλίγα—πολλά, ὀλιγώτερα—περισσότερα, μισό—ἀκέραιο, μόνον—διπλῶν, ζευγάρια, τριάδες, τετράδες κ.ἄ.

3.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔχει συντελεσθῇ ἀρκετὴ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία πρὸς ὁρίσασιν τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἔγερσιν ἀριθμητικῶν διαφερόντων, ὅποτε ἀρχίζει ἡ πραγματικὴ ἀριθμώσις καὶ ἡ ἐπεξεργασία ἀριθμητικῶν ἐννοιῶν. Οἱ μαθηταὶ ἀριθμοῦ πᾶν ὅ,τι προσπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν, παιδιὰ, θρανία, παράθυρα, ξύλα, δένδρα, οἰκίας, βιβλία, τετραδία κ.λ.π. Γίνονται ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις πρὸς καθορισμὸν ἐνὸς δεδομένου ποσοῦ.

4.

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου εἶναι δυνατὴ ἡ ὀργανικὴ ἐνταξίς τῆς ἀριθμώσεως εἰς τὴν Ε.Σ.Α. Μὲ τὴν ἑναρξίν ὁμως τῆς ἀτομικῆς ἐπεξεργασίας ἐνὸς ἑκάστου τῶν θεμελιωδῶν ἀριθμῶν 1—10 καὶ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων, ἡ διδασκαλία τῆς ἀριθμώσεως ἔχει πλέον ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Ε.Σ.Α.

Κατὰ τὴν συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἀριθμητικῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων ἀρχίζομεν ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1—5, προχωροῦμεν εἰς τοὺς 6—10 καὶ μετὰ ταῦτα γίνεται ἐπεξεργασία τῆς δευτέρας δεκάδος 10—20. Πρόκειται περὶ ἀτομικῆς ἐπεξεργασίας, ἐνὸς ἐκάστου κατὰ σειρὰν ἀριθμοῦ, ὅστις ἐξετάζεται καθ' ἑαυτὸν καὶ εἰς ὅλας τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀριθμοὺς.

Ἀφοῦ οἱ μαθηταὶ ἀποκτήσουν τὰς ἀριθμητικὰς ἐννοίας 1—5 καὶ κινεῖνται ἐλευθέρως καὶ ἀσφαλῶς ἐντὸς αὐτῶν ἀναλύνοντες, προσθέτοντες, ἀφαιρούντες, ἐπαναλαμβάνοντες, μερίζοντες, χρησιμοποιοῦμεν κατόπιν τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, ὡς βοηθητικὸν μέσον, διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀριθμῶν 6—10 καὶ 10—20.

Ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον προσέχομεν ἐνταῦθα ἰδιαιτέρως, εἶναι ἡ αἰσθητοποίηση τῶν ἀριθμητικῶν ἐννοιῶν καὶ ἀριθμητικῶν σχέσεων καὶ πράξεων. Κατὰ τὴν αἰσθητοποίησιν μεταχειρίζομεθα συγκεκριμένα καὶ εὐχρηστα ἐποπτικά μέσα, προχωροῦμεν εἰς ὀλιγώτερον συγκεκριμένα μέχρις ὅτου καταλήγομεν εἰς τὰ ἀφηρημένα σύμβολα καὶ τοὺς ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς.

5.

Γενικῶς φροντίζομε ἡ ἀριθμητικὴ διδασκαλία νὰ εἶναι συγκεκριμένη, ἐποπτικὴ καὶ αὐτενεργός. Ἀποφεύγομε τὴν πρόωρον χρῆσιν τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν καὶ τῆς ἐν γένει ἀφηρημένης ἀριθμητικῆς σκέψεως.

Ἀνάγνωσις εἰς τὴν Β' τάξιν

1. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας διηγούμεθα ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον ἐνὸς κεφαλαίου καὶ ἀναθέτομεν τμήμα τοῦτου διὰ προπαρασκευῆν καὶ μελέτην εἰς τὸ σπίτι, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά.

2. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν γίνεται ἀνάγνωσις ὑπὸ τῶν μαθητῶν, εὐρεσις, ἐρμηνεία καὶ ἐφαρμογὴ ἀγνώστων λέξεων, λύσις ἀποριῶν καὶ ἀποδοσις τοῦ περιεχομένου μετ' ὀλίγα λόγια.

3. Γίνεται συμπλήρωσις καὶ διόρθωσις.

4. Ἀκολουθεῖ ἀπλή ἐπεξεργασία τοῦτου. Κατ' αὐτὴν κρίνομε στοιχειωδῶς πρόσωπα καὶ πράξεις, δημιουργοῦμε ἀγαθὰ συνήθειας καὶ γενικά ἀνεβάσομε εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν μαθητῶν καθεστὴς ἠθικὸν, πατριωτικόν, ἐκπολιτιστικόν κ.λ.π.

5. Γίνεται γλωσσικὴ ἐκμετάλλευσις ἀνάλογα μετὰ τὰς δυνατότητας τῆς τάξεως καὶ

6. Γίνεται ἀσκήσις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Κατ' αὐτὴν φροντίζομε νὰ μάθῃ τὸ παιδί νὰ διαβάξῃ μετὰ ὕψος καὶ φυσικότητα, νὰ κατανοῇ καὶ ν' ἀποδίδῃ αὐτὰ πρὸς διαβάξιν, νὰ καλλιεργῇ καὶ νὰ πλουτίσῃ τὸ λεκτικόν του, νὰ δέχεται τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν τῶν μορφωτικῶν στοιχείων τῶν ἀναγνωσμάτων καὶ νὰ συνηθῇ νὰ ἀγαπᾷ τὸ βιβλίον.

Δὲν παραλείπομε νὰ κάμωμεν πολὺ συχνὰ ἀνάγνωσιν ὑποδειγματικὴν διὰ νὰ ἀποκτήσουν οὗτοι τὸ καλὸ ὕψος τοῦ διαβάσματος τοῦ διδασκάλου. Ἡ ἐν λόγῳ ὑποδειγματικὴ ἀνάγνωσις

γίνεται μετὰ κλειστὰ τὰ βιβλία τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης πολλάκις πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὁπτικῶν τύπων ἀλλὰ καὶ νὰ συνηθίσωμεν τὸ παιδί εἰς τὸν συνηθὴ τρόπον ἀναγνώσεως εἰς τὴν ζωὴν, γίνεται καὶ σιωπηρὰ ἀνάγνωσις.

Ἀριθμητικὴ εἰς τὴν Β' τάξιν

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς εἰς τὴν Β' τάξιν, διακρίνομεν τὰς ἐξῆς φάσεις ἐργασίας.

1. Αἰσθητοποίησις τοῦ διδασκτέου νέου ἀριθμοῦ, δι' ἐποπτικῆς παρατηρήσεως καὶ ἀπεικονίσεως συγκεκριμένων ὁμοίων ἀντικειμένων φυσικῶν ἢ τεχνικῶν.

2. Κατανόησις τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ διὰ τῆς ἐν συνεχείᾳ τῆς ἐποπτικῆς ἀντιλήψεως, ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως αὐτοῦ κατὰ διαφόρους συνδυασμοὺς.

3. Συμβολικὴ παράστασις τοῦ ἀριθμοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ γραπτοῦ συμβόλου τοῦ ψηφίου.

4. Ἀκολουθοῦν, μετὰ ταῦτα, συναφεῖς ἀσκήσεις ἐντυπώσεως τοῦ συμβόλου τοῦτου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐργασίαι δι' ἐκτελέσεως ὑπολοίπων πράξεων ἀφαιρέσεως, πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως βάσει τιθεμένων καὶ προβαλλομένων ὑπὸ μαθητῶν μικρῶν ἀπλουστάτων προβλημάτων λυομένων ἐποπτικῶς διὰ τῶν ἐν χρῆσει συγκεκριμένων ἀντικειμένων καὶ μετὰ ταῦτα παρισταμένων καὶ συμβολικῶς ἐπὶ τοῦ πίνακος μετὰ ἀφηρημένων ἀριθμῶν.

Ἐπιμένομε πολὺ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐννοίας τῶν διηρητῶν ἀριθμῶν.

Τὰ προβλήματα ξεπηδοῦν μέσα ἀπὸ τὴν σχολικὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ.

Δίδομε μεγάλῃ σημασίᾳ εἰς τὴν ἀπὸ μνήμης ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν πράξεων, τῶν δυναμένων νὰ γίνωνται μέσα εἰς ἀριθμοὺς 1—100 καὶ εἰς τὴν συσχέτισιν τῶν σημείων τῶν πράξεων μετὰ ἀντίστοιχον λεξιλόγιον τῆς ζωῆς (χάνω, εὐρίσκω, τρώω, δίδω, παίρνω πολλὰς φορές, μοιράζω, πονῶ, ἀγοράζω κ.λ.π.).

Κάμνομεν μεγάλῃν ἀσκήσιν ὅλων τῶν μαθητῶν καὶ κυρίως τῶν ἀδυνάτων. Ἡ προπαίδεια εἶναι ζήτημα καθαρῶς ἀσκήσεως, ὅπως καὶ ὁ τρόπος ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων πράξεων. Εἰς τὴν ἀσχίαν ἡ μύησις τῶν μικρῶν μαθητῶν εἰς τὸν μηχανισμόν τῶν πράξεων περιορίζεται εἰς τὴν οὐσιωδὴν παράθεσιν τῶν ἀριθμῶν. Εἰς τὸ τέλος τῆς Β' τάξεως δίδομεν πλήρη μηχανισμὸν τῆς προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως, ἂν θέβωσι οἱ μαθηταὶ εἶναι προχωρημένοι.

Γενικῶς

Εἰς τὸ 1) ξιον σχολεῖον μας γίνεται χρῆσις ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ἐνεργείας. Ἐπιδιώκομεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν διὰ:

- 1) Διδασκαλίας.
- 2) Παιγνιδιοῦ.
- 3) Ἐργασίας, καὶ
- 4) Ἐορτῆς.

Καταβάλλομεν δὲ τὰς ἐξῆς προσπάθειας:

α') Παρακινούμεν καὶ ἐθίζομεν τοὺς μαθητὰς εἰς ἕνα σχέδιον ἐργασίας.

β') Παρακινούμεν καὶ ἐθίζομεν τοὺς μαθητὰς νὰ διηγούνται, νὰ ἐρωτοῦν καὶ νὰ ἐργάζονται μετὰ σχέδιον καὶ κανονισμόν.

γ') Μεταχειρίζομεθα εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας.

δ') Παρέχομεν γνώσεις ἐνεργούς.

ε') Μεταχειρίζομεθα διδασκτικὰς ἐκδρομὰς καὶ τὸν σχολικὸν κήπον.

στ') Περιορίζομεν τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν καὶ

ζ') Δὲν διαίρομεν τὴν τάξιν εἰς ομάδας ἐργασίας.

Σχολικὴ Ζωὴ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον κοινωνικόν. Τὴν ὁμαδικὴν ζωὴν δὲν δύναται νὰ τὴν ἀποφύγῃ, διότι ἔξω ἀπὸ αὐτὴν δὲν δύναται ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ ζήσῃ. Ἀπαιροῦνται δὲ τὸν ἐνώνουν μετὰ τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν ζῇ καὶ τῆς ὁποίας καὶ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν ἀσκῶν τερασίαν ἐπιδρασὶν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς προσωπικότητός του.

Εἶναι ἐπόμενον, λοιπόν, ἡ ἀγωγή ν' ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν ὅλων ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, ποὺ ἀπαιτοῦνται διὰ μίαν δημιουργικὴν καὶ ὁμαλὴν συμβίωσιν καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἑλλιπὴ μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ διδασκαλία.

Τοῦτο προσεπαθήσαμε νὰ πετύχωμεν μετὰ σχολικὰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται «Σχολικὴ Ζωή».

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς συνεκροτήσαμεν τὰς κάτωθι ομάδας:

1. Ὁμάδα Καθαριότητος, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποστολὴν νὰ ἐπιμελήται τὴν καθαριότητα τῆς τάξεως, νὰ ἀνοίγῃ τὰ παράθυρα καὶ νὰ τακτοποιῇ τὰ ἐν τῇ αἴθρῳ ἀντικείμενα.

2. Ὁμάδα Καλλιτεχνικὴ, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰ παιδιά τὰ ὁποῖα ἔχουν καλλιτεχνικὰς ἐπιδόσεις. Αὐτὴ διοργανώνει τὰς ἐορτὰς αἱ ὁποῖαι συνδέονται στενότερα πρὸς τὴν ἔθνην καὶ θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ σχολείου καὶ τὰς ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ περιβάλλοντος. Οἱ μαθηταὶ μετέχουν τῶν ἐορτῶν, ὡς ὑπεύθυνα καὶ δημιουργικὰ μέλη καθ' ὅλα τὰ στάδια αὐτῶν.

3. Ὁμάδας ἀθλητισμοῦ, αἱ ὁποῖαι σκοποῦν εἰς τὴν συστηματικὴν ἀθλήσιν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν προετοιμασίαν διὰ τοῖς ἀγῶνας τοῦ ΣΤ' συγκροτήματος.

4. Ὁμάδας Καλλιτεργειῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς κυρία φροντίδα τὴν συντήρησιν καὶ οὐσιαν λειτουργίαν τῶν σχολικῶν παρατημάτων τοῦ κήπου, τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ ἀνθοκήπου.

5. Ὁμάδα Βιβλιοθήκης. Αὐτὴ ἔχει τὴν εὐθύνην τῆς λειτουργίας τῆς σχολικῆς μας βιβλιοθήκης.

6. Ὁμάδα - συνεργεῖον κουρετικῶν.

Αὐτὴ ἔχει ὡς ἀποστολὴν τὴν κουράν τῶν μαθητῶν.

7. Ὁμάδας Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Νεότητος. Αὐταὶ μετέχουν εἰς κάθε ἐκπολιτιστικὴν κίνησιν καὶ εἶναι ὑπεύθυνα διὰ τὴν καθαριότητα τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ πέριξ τοῦ διδαστηρίου χώρου.

8. Ὁμάδας Περιποιησεως Ζώων. Αὐταὶ ἔχουν τὴν εὐθύνην τῆς καθαριότητος, τροφοδοσίας καὶ ἐπιβλέψεως τῶν ὀρνίθων, κοιλίων, περιστέρων καὶ ἄλλων.

9. Ὁμάδας ἀλλήλογραφίας. Αὐταὶ ἔχουν τὴν φροντίδα ἀλληλογραφίας μετὰ μαθητὰς ξένων σχολείων διὰ τὴν διωργάνωσιν κοινῶν ἐκδρομῶν, διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πληροφοριῶν, τὴν ἐκφρασὴν εὐχαριστιῶν λόγῳ προσφορᾶς τινος κ.λ.π.

10. Ὁμάδας Χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν. Εἰς αὐτὰς συμπεριλαμβάνονται μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρω τάξεων διὰ τὴν κατασκευὴν κυρίως ὀργάνων.

11. Ὁμάδας καταρτίσεως σχολικοῦ Μοτίβου τοιούτων διὰ διαφόρων συλλογῶν καὶ

12. Μαθητικὴ Κοινότης. Διὰ τῶν ἀνωτέρω ομάδων ἐπεδιώξαμεν τὴν κοινωνικοποίησιν τῆς σχολικῆς ζωῆς ἡ ὁποία εἶναι τὸσον ἀπαραίτητος εἰς τὸ σχολεῖον. Αἱ ἀτομικαὶ ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν κατεβλήθη προσπάθεια νὰ ἐναρμονισθοῦν φυσικὰ καὶ ἀδιάστα καὶ ὅχι μετὰ κανονισμοῦ, ποὺ ἐπιβάλλονται αὐθαίρετα καὶ ἀναγκαστικά, ἀλλὰ μετὰ τὴν κοινὴν συμβίωσιν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὰς ἀνάγκας καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς.

Ἐξωσχολικὴ Ζωὴ

Ἐξωσχολικῶς οἱ μαθηταὶ συμμετέσχον εἰς ἐορτάς καὶ ἐπεσκέφθησαν ἀσθενούντας καὶ ἐορτάζοντας συμμαθητὰς τῶν.

Δυσμενεῖς

συνθήκαι λειτουργίας

Τὸ σχολεῖον μας ἐλειτουργοῦσεν ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας. Σημειώνομεν τὰς σπουδαιότερας ἐκ τούτων:

1. Ἡ ἔλλειψις ἐπαρκούς διδαστηρίου, ὁ μέγας ἀριθμὸς μαθητῶν, στυβαγμένων εἰς στενὸν χώρον καὶ ἡ ἔλλειψις δευτέρας αἰθροῦς, παρεκώλυον αἰσθητῶς τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦτου.

2. Ἡ ἔλλειψις πλουσίας βιβλιοθήκης πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν, ἐποπτικῶν μέσων καὶ ὀργάνων, χειροτεχνικῶν ὕλικῶν καὶ ποικίλων μέσων κατασκευῶν, ἐδυσχεραίνομεν λίαν αἰσθητῶς τὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου μας.

3. Ἡ ἀτακτος φοίτησις τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν χειμερινὴν κυρίως περίοδον καὶ φθινοπωρινὴν τοιαύτην, λόγῳ καιρικῶν συνθηκῶν, δεδομένου ὅτι τὸ σχολεῖον μας εὐρίσκεται ἐπὶ συνοικισμοῦ λίαν ἀραιοκατοικημένου, λόγῳ πτωχείας καὶ στερήσεως ὑποδημάτων καὶ ἐνδυμάτων, ἐ-

γένετο αἰτία νὰ μὴ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτελέσωμεν πλήρως τὸ ἔργον μας καὶ

4. Ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ σχολείου μας παρεκκλῆθη ἐπίσης ἀπὸ ἀσθενεῖς ὡς π.χ. γρίπης, παρωτίτιδος καὶ κοκκύτου.

Συμπεράσματα

Συγκεφαλαιώνοντας ἅπαντα τ' ἀνωτέρω κατὰ ἴσχυριν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

1. Αἱ ἀναφερόμεναι δυσμενεῖς συνθήκαι λειτουργίας τοῦ σχολείου μας ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερβληθῶν, δι' αὐτὸ παρεκκλῆσαν αἰσθητῶς καὶ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τούτου.

2. Οἱ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἀναφερόμενοι σκοποὶ, τοὺς ὁποίους ἐθέσαμεν κατὰ τὴν ἑναρξίν τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἔχουν σχεδὸν πραγματοποιηθῇ καὶ μάλιστα εἰς λίαν προχωρημένον βαθμὸν.

3. Αἱ ἀναφερόμεναι μέθοδοι διδασκαλίας καὶ μαθήσεως καὶ αἱ μορφαὶ ἐργασίας ὑπῆρξαν λίαν ἀποτελεσματικαί, τὸ δὲ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν μαθητῶν βελτιώθη αἰσθητῶς.

3. Μὲ τὴν σχολικὴν ζωὴν, ἐκαλλιέργησαμεν πολλὰς ἀρετὰς ὡς π.χ. ἐπιμέλειαν, ἀλληλοβοήθειαν, συνεργασίαν, παρατηρητικότητα, ὑπομονήν, εὐγενικὸν ἀνταγωνισμόν, φιλίαν, ἀγάπην, πρὸς τὸ ὄρατον καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὰ δὲ ἀποτελέσματα εἶναι λίαν ἐνθαρρυντικά.

5. Ἡ προσαρμογὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σχολικὸν πνεῦμα ἐπετεύχθη σχεδὸν πλήρως. Ὅσοι ἀπορροοῦνται καὶ μερικὸι μαθηταί, ζωηροί, οἱ ὅποιοι ἀδυνατοῦν νὰ προσαρμοσθῶν. Ὅσοι καταβάλλουν κάθε προσπάθεια νὰ ἀποφεύγουν παρπατώματα καὶ νὰ μὴν ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸ σχολεῖον.

6. Τὸ πρότυπον 1) ξίου καὶ γενικῶς κάθε πρότυπον σχολεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ διδακτορικὴν ἄνεσιν, ἐπιπλοῦσιν σύγχρονον, βοηθητικὸν χώρον καὶ σχολικὸν κήπον. Πρέπει νὰ διαθέτῃ πλοῦτον ἐποπτικὸν μέσον καὶ ὁργάνων, ἀξιόλογον βιβλιοθήκην πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἐπὶ πλέον ὅλας τὰς προϋποθέσεις ἀνελλιποῦς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν, ἀκόμη καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας. Εἰς συνοικισμοὺς μὲ ἀπομακρυσμένας ἐκ τοῦ σχολείου οἰκίας ὅπου καὶ μὲ τὴν μικροτέραν βροχὴν εἶναι ἀδύνατος ἡ φοίτησις, δὲν ἐνδείκνυται ἡ συγκρότησις προτύπου, ὅταν μάλιστα στερεῖται τοῦ-

το καὶ αὐτῆς τῆς γραφικῆς ὕλης, οἱ δὲ μαθηταὶ ἀδυνατοῦν λόγῳ πτώχειας, νὰ ἀγοράσουν ἕνα βιβλίον, μολύβδιον ἢ τετραδίου, ἔρχονται δὲ εἰς τὸ σχολεῖον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νήστες, ἀνυπόδητοι καὶ ἡμίγυμνοι.

7. Εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα δέον νὰ γίνεται ὑποδειγματικὴ ἐφαρμογὴ συγχρονισμένων καὶ κοινῶς παραδεδομένων μεθόδων ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας, ἵνα χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς πρότυπον πρὸς μίμωσιν ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς περιφέρειας. Ἐνδείκνυται δὲ καὶ ἐπιβάλλεται, κυρίως εἰς τὰ 1) ξία πρότυπα, ἡ τοποθέτησις διδασκάλων μετεκπαιδευθέντων, ἵνα καταστῶν ταῦτα φάροι πραγματικοὶ καὶ ἀποδώσιν τοὺς ἀναιμωμένους καρπούς.

8. Οἱ μαθηταὶ τοῦ 1) ξίου δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολλοὶ διὰ τὴν ἀποδόσιν τοῦτο τοῦς ἐξ αὐτοῦ προσδοκωμένους καρπούς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν του πρέπει νὰ κυμαίνεται ἀπὸ 25 μέχρι 45. Εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ ἀριθμὸς εἶναι πολὺ μικρότερος ἢ πολὺ μεγαλύτερος ἢ ἐργασία δυσχεραίνεται, καθίσταται δὲ προβληματικὴ ὅταν τὸ σχολεῖον στερεῖται τὸν πρὸς τούτο ἀπαιτούμενον χώρον καὶ ὁ ἀριθμὸς μαθητῶν εἶναι μεγάλος.

Ὅσον καὶ ἂν ἐθισθῶν οἱ μαθηταὶ τοῦ 1) ξίου εἰς τὸν κανονικὸν τρόπον ἐργασίας, ὅσον καὶ ἂν ὁ διδάσκαλος εἶναι πεπειραμένος καὶ ἐργατικός, ὁ μεγάλος ἀριθμὸς μαθητῶν ἀποτελεῖ δυσμενὴ ὄρον. Κυρίως ὁ μεγάλος ἀριθμὸς μαθητῶν ἐμπεδίζει τὸν ἑλεγχον τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν, παρακωλύει τὴν ἀτομικὴν παρακολούθησιν ἐκάστου μαθητοῦ, ἐπιβραδύνει τὴν διδασκαλίαν, ὑποβοηθεῖ τὴν ἀταξίαν, τὸν θόρυβον, τὴν ἀνυπακοήν καὶ ὑποβάλλει τὸν διδάσκαλον εἰς ἐντονώτερον κόπον.

Ὅσον μέγα εἶναι τὸ μειονέκτημα τοῦ ὑπερβολικοῦ ἀριθμοῦ μαθητῶν τόσο σημαντικὸν εἶναι καὶ τὸ μειονέκτημα τῶν πολὺ ὀλίγων μαθητῶν. Διότι τὰ ἀποφικὰ σχολεῖα ἐκτρέπουν τὸν διδάσκαλον εἰς παραλείψεις καὶ προγραμματικὰς ἀτελείας, εἰς μεθοδικὰς ἀβαρίδας καὶ τέλος τὸν ἐθίζουν εἰς ἐπιβλαβεῖς προχειρότητας. καὶ

9. Ἡ ἀπασχόλησις τοῦ διδασκάλου τοῦ 1) ξίου τὸ ὅποιον ἔχει, ὡς γνωστὸν, μεγάλον φόρτον ἐργασίας, εἰς ἄλλας ὑπηρεσίας καὶ γραφειοκρατικὰς ἀπασχολήσεις, παρακωλύει τὰ κύρια καθήκοντά του ἐπὶ ἀνυπολόγιστον ζημίᾳ τῆς παιδείας.

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Τὸ «**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**» δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις. Ἐἶναι μία προσπάθεια μελέτης καὶ διαφωτισμοῦ πάνω στὰ προβλήματα τῆς παιδείας μας καὶ γενικώτερα πάνω στὰ προβλήματα τοῦ ἀφοροῦν τῇ μόρφωσιν καὶ τὴν παιδείᾳ τῆς νέας γενεᾶς.

—Θερωδῶς παρακαλοῦμε, στεῦλτε ὅλοι τὴν ὀφειλόμενην συνδρομὴν τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους (προσωπικῆς ἢ τοῦ Σχολείου σας) εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Τὸ «**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**»

ΑΙ ΣΥΛΛΟΓΑΙ ΩΣ ΕΠΟΠΤΙΚΟΝ ΜΕΣΟΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ὑπὸ Δ. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ, Διανοῦ Μαγούλας Μεσολογγίου

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν ὁποῖον τελεῖται ἡ διδασκαλία ἔχει ἀνάγκην ὠρισμένων μέσων, τὰ ὅποια καταλλήλως χρησιμοποιοῦμενα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν, μεγάλως ὑποβοηθοῦν τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς. Ἐἶναι δὲ ἀποδεδειγμένον σήμερον ὅτι, ὅσον περισσότερα καὶ καταλλήλότερα μέσα χρησιμοποιοῦνται ἡ διδασκαλία, τόσο πλεονεκτήματα ἀποβαίνει αὕτη καὶ ἡ μάθησις γίνεται πληρεστερα.

Τὰ διδακτικά ἀξιώματα τῆς ἐποπτείας, ἥς αὐτενεργείας, τῆς ἐργασίας, κ.λ.π. τοῦ συγχρόνου σχολείου δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἐὰν δὲν διατίθενται καὶ χρησιμοποιοῦνται κατ' αὐτὴν τὰ μέσα ἐκεῖνα τὰ ὅποια συντελοῦν εἰς τὴν αἰσθητοποίησιν, εἰς τὴν αὐτενεργίαν πρὸς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν μορφοποίησιν τῆς ἐκαστοῦ διδασκαλίας.

Τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διδασκαλίας μέσα, χωρίζονται εἰς δύο κατηγορίας: 1) Εἰς τὰ ἐποπτικά, τὰ ὅποια ἐπιδιώκουν τὴν αἰσθητοποίησιν τῆς ὕλης, τὴν αὐτενεργίαν καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς διταχθείσης ὕλης, καὶ 2) Τὰ ἐπικουρικὰ τοιαῦτα, τὰ ὅποια ὑποβοηθοῦν γενικῶς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μάθησεως.

Α' ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Τὰ ἐποπτικά μέσα τὰ ὅποια δύνανται νὰ διαθέτῃ σήμερον ἡ διδασκαλία, χωρίζονται εἰς δύο κυρίως ὁμάδας. Εἰς τὴν ὁμάδα ἡ ὅποια περιλαμβάνει τὰ φυσικὰ καὶ εἰς ἐκείνην ἡ ὅποια περιλαμβάνει τὰ τεχνητά.

α) Τὰ φυσικὰ ἐποπτικά μέσα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μᾶς παρέχει ἡ ἐμπειρικὴ πραγματικότης εἰς τὴν φυσικὴν τῆς κατὰστασιν. Ταῦτα ἀνευρίσκονται εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν χωρὶς παραλλαγὰς καὶ ἐπεμβάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἡ νεωτέρα διδακτικὴ ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν προσοχὴν ἐποπτεῖαν, ἐξ αὐτῆς τῆς πραγματικότητος καὶ θεωρεῖ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας, τὴν γνωρίσιν τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, δι' αὐτοψίας, δι' ἐπισκέψεων, διδασκτικῶν περιπατήσεων καὶ μορφωτικῶν ἐκδρομῶν. Ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐμφυτεύσωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς ἀληθῶς γνῶσιν, ἔλεγεν ὁ Κομμένιος «δὲον πάντως νὰ διδάσκωμεν δι' αὐτοψίας καὶ αἰσθητῶν παραδειγμάτων».

Ὅτι φυσικὰ ἐποπτικά μέσα εἶναι:

1) Αἱ διδακτικαὶ ἐκδρομαὶ καὶ τὰ ταξίδια. Δι' αὐτῶν θὰ γνωρίσῃ ὁ μαθητὴς τὸν περιβάλλοντα αὐτὸν κόσμον καὶ θ' ἀντλήσῃ ἐξ αὐτοῦ ἐποπτείας σαφεῖς καὶ ἀκεραίας. Ἡ διδασκαλία ἔπαισε πλέον νὰ διεξάγεται μόνον ἐντὸς

τῶν τεσσάρων τοίχων τῆς αἰθούσης. Σήμερον διεξάγεται πανταχοῦ εἰς τὸν ἀγρόν, τὸ δάσος, τὸν ποταμόν, τὴν θάλασσαν, τὸ ὄρος, τὴν πεδιάδα, τὸ ἐργοστάσιον, τὸ ἐργαστήριον, τὴν ἀγοράν, τὸ κατάστημα κ.λ.π.

2) Πλὴν τῶν διδακτικῶν ἐκδρομῶν καὶ ἐπισκέψεων, ἄριστον φυσικὸν ἐποπτικὸν μέσον εἶναι καὶ ὁ σχολικὸς κήπος, τὸ ζωοτροφεῖον καὶ τὸ ἐνυδρεῖον τοῦ σχολείου. Καὶ εἰς αὐτὰ γνωρίζει ὁ μαθητὴς φυτὰ καὶ ζῶα εἰς τὰς σχέσεις τῶν πρὸς τὸ περιβάλλον των.

Δι' αὐτῶν δὲν παρέχεται μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς μᾶλλον τὰ δένδρα καὶ φυτὰ καὶ ζῶα μὲ τὸν παλὸν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ προπαντὸς ἐμβάλ-λομεν εἰς αὐτοὺς ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν, ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἀγάπην καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα.

Β' Τὰ ἐπικουρικὰ ἐποπτικά μέσα εἶναι:

α) Τὰ προπλάσματα, αἱ εἰκόνες, ὁ κινηματογράφος, ἡ ὑδρογραφία σφαῖρα καὶ οἱ χάρται, τὸ ἐπιδασκόμενον, τὸ στερεοσκόπιον, τὰ σχεδιαγράμματα καὶ τὰ ἰχνογραφήματα, αἱ δραματικαὶ ἀναπαραστάσεις, τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ ἀναγνώσματα, ὁ πίναξ καὶ ἡ κιμωλία. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μέσων ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα τὰ ὅποια καταλλήλως χρησιμοποιοῦμενα, μεγάλως ὑποβοηθοῦν εἰς τὸ ἔργον μας.

Διὰ τοῦτο ἐν σχολεῖον διὰ νὰ λέγεται σύγχρονον εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταβληθῇ εἰς πραγματικὸν μοῖσιν μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα καὶ ὁργάνων, ὅπως π.χ. φυσικῆς, χημείας, ἀριθμητικῆς, μουσικῆς, γυμναστικῆς κ.λ.π., τὰ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητα δι' ὅλας τὰς ἐργασίας καὶ ἐνεργείας, πρὸς λαμβάνειν χώραν κατ' αὐτὴν. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται τὸ ραδιοφῶνον, καὶ τὸ μαγνητόφωνον.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω φυσικῶν ἐποπτικῶν μέσων ἄριστον τοιούτων εἶναι καὶ αἱ ἐπικουρικὰ ἐποπτικά. Ὅταν δὲ λέγομεν συλλογὰς ἐννοοῦμεν ἐν ἐκ τῶν πολλῶν μέσων τῆς νέας ἀγωγῆς. Ἦτοι αἱ συλλογαὶ δορυφῶν ἀπολυθμάτων, ὠν, φωλεῶν, κογχυλίων, ταριχευμένων ζώων καὶ πτηνῶν, ξύλων, φλοιῶν, ὀστέων, ἀνθῶν, γεωργικῶν κτηνοτροφικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ καταλοίπων τοῦ παρελθόντος (ἀγγείων, νομισμάτων, ὀπλῶν, ἐργαλείων, ἐνδυμάτων, γραμματοσήμων, δελλαρίων ἀλλήλογραφίας κ.λ.π.). Δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἐν σχολεῖον ὡς συγχρονισμένον καὶ ἐργαζόμενον σήμερον συμφώνως πρὸς τὰ νέα ψυχολογικὰ καὶ παιδαγωγικὰ πορίσματα, ἂν δὲν ἔχει συλλογὰς πολυλὰς καὶ ποικίλας. Αἱ συλλογαὶ ἀντικειμένων ἐκ

τοῦ ζωικοῦ καὶ φυτικοῦ βασιλείου καθὼς καὶ ἐκ τοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελοῦν ἐν αὐτῷ τὰ κυριώτερα μέσα τῆς διδασκαλίας τῆς βίης ἐκείνης, ἡ ὁποία λόγω τῆς φύσεώς της, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἀμέσου παρατηρήσεως καὶ ἀντίληψως ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Αἱ συλλογαὶ ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων διδακτικῶν μέσων ὅπως π.χ. μετ' εἰκόνων, χαρτῶν, σχεδιαγραμμάτων κλπ. δύνανται νὰ ἐπιτύχουν τὸν σχηματισμὸν πραγματικῶν ἐποπτικῶν καὶ τὴν κατανόησιν τῆς βίης ἐκείνης, ἡ ὁποία, λόγω τῆς φύσεώς της, δὲν δύναται νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἀμεσον ἀντίληψιν, ὅπως π.χ. εἶναι τὰ ὁργανικά καὶ ἀνόργανα ὄντα καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ζῴων.

Ὅθεν ἐν συμπεράσματι καταλήγουμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι, ἡ ἀξία τῶν σχολικῶν συλλογῶν εἶναι μεγάλη, τόσον ἀπὸ ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ὅσον καὶ ἀπὸ διδακτικῆς τοιαύτης. Τοῦτο δέ, διότι ἡ ἀξία τῶν δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀξίαν αὐτῶν τούτων τῶν ἐποπτικῶν μέσων, ἀνευ τῶν ὁποίων πᾶσα διδακτικὴ ἐργασία εἶναι καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν. Αἱ συλλογαὶ καταλλήλως χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν διδασκάλων, εἶναι δυνατόν νὰ ἐμπνεύσουν τοὺς μαθητὰς πρὸς δόξαν, νὰ δημιουργήσουν ἐπιθυμητὰς τάσεις, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀνάπτυξιν δεξιότητων, νὰ προσανατολίσουν τοὺς τροφίμους πρὸς νέας καταστάσεις καὶ γενικῶς νὰ ἐξηγήσουν τὸ πῶς εἶναι τὰ πράγματα.

Κρίνομεν ὅμως σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐν συντομίᾳ μερικὸν ἐκ τῶν συγκεκριμένων τῶν πῶς με τοὺς ὁποίους αἱ συλλογαὶ ὡς ἐποπτικὰ μέσα ἀσχοῦν ἐπιδρασὶν ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ. «Προσελκύσεις καὶ συγκροτήσεις τῆς προσοχῆς». Μία προφορικὴ ἐξηγήσις, συμπληρωμένη μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἐνὸς ἐποπτικοῦ μέσου, εἶναι πολὺ περισσότερον ἀποδοτικὴ, ὥς πρὸς τὴν προσέλκυσιν τῆς προσοχῆς καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνδιαφέροντος, ἢ ὅτι θὰ ἦτο ἐὰν δίδετο ἀνευ τῆς βοηθείας μιᾶς τοιαύτης διατάξεως. Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς προσφορᾶς, προσθέτει ποικιλίαν καὶ σπάζει τὴν μονοτονίαν τῆς συνήθους διδασκαλίας.

Δὲν ἀποκλείεται π.χ. οἱ μαθηταί, νὰ μὴ ἐλκύωνται ἀπὸ τὴν ἀπλὴν περιγραφὴν διαφόρων εἰδῶν ξύλων καὶ τῆς ἐπιφανειακῆς τῶν ἐπεξεργασίας, ἀλλὰ, ἡ περιέργεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν νὰ διεγερθοῦν εὐθὺς ἀμέσως διὰ τῆς ἐπιδείξεως μιᾶς συλλογῆς πραγματικῶν δειγμάτων ξύλου, καταλλήλως τακτοποιημένων καὶ ἐπεξεργασμένων μετὰ μίαν ποικιλίαν εὐχαρίστων χρωματισμῶν. Ἡ κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπιτυγχανομένη συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς καὶ στήριξις διὰ τὴν μάθησιν. Πολὺ συχνὰ οἱ διδάσκαλοι θὰ κρατήσουν εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἕνα μᾶλλον κοινὸν θέμα, καὶ θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν πρόθυμον καὶ συγκεντρωμένην προσοχὴν τῶν μαθητῶν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἐποπτικῶν μέσων.

2) «Τυποποίησις καὶ συγκροτήσεις τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν ὁπτικῶν παραστάσεων».

Τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀκούουν οἱ ἄνθρωποι, λησμονεῖται ἐντὸς βραχείας

σχετικῶς χρόνου, καὶ εἶναι δυσχερὲς ἡ ἀκριβὲς ἐπαναφορὰ εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν τὰ ὁποῖα ἡκούσθησαν. Ἀφ' ἑτέρου, τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα βλέπει κανεὶς, προκαλοῦν μίαν διαρκεστέραν ἐντύπωσιν καὶ ἡ ἐπαναφορὰ εἰς τὴν μνήμην μετὰ μεγαλύτεραν ἀκρίβειαν, ἐνὸς ἀντικειμένου ἢ μιᾶς διδασκαλίας παρουσιάζει σημαντικῶς ὀλιγωτέραν δυσκολίαν. Αἱ διανοητικαὶ ἐκείναι παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται ἀπὸ ὁπτικὰ ἐρεθίσματα καὶ πρότυπα, ἐπανερχοῦνται εὐχερῶς εἰς τὴν μνήμην, λόγω τοῦ ζωικοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον προσεκάλεσαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς λήψεώς των.

Οἱ μαθηταὶ ἔχουν μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ πραγματικὰ καὶ τὰ συγκεκριμένα, παρὰ διὰ τὰ ἀφηρημένα καὶ τὰ συμβολικά. Εἶναι πιθανώτατον, ἂν μὴ βέβαιον ὅτι ὁ μαθητὴς θὰ λησμονήσῃ εὐκόλως τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα μιᾶς περιοχῆς, εἰς τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας. Ἐὰν ὅμως ἡ διδασκαλία συνοδεύηται ἀπὸ μίαν συλλογὴν εἰκόνων, φωτογραφιῶν, κάρτ - ποστὰλ κλπ. ἡ ἐνὸς πίνакος, ὁ ὁποῖος περιεστὰ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερισματος π.χ. τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν γεωγραφικῶν διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος, δύνανται νὰ παρασταθοῦν ἐπὶ πινακίδος, ἥτις θὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὸν χάρτην τῶν γεωγραφικῶν διαμερισμάτων καὶ πέριξ τοῦ σχεδιαγράμματος τούτου, ἔκαστον τμήμα τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερισματος μετὰ τὸ χαρακτηριστικὸν του στοιχείον. Π.χ. Θεσσαλονίκη — Λευκὸς Πύργος, Λορέμα — κατὰ, Καβάλα — Καπεργουστάσια, Κομοτινὴ — Βουβάλια, Θεσσαλία — σιτηρά, Ἐδεσσα — καταράκτες, Πολύγυρος — μελίσις κ.λ.π.

3) «Συμβολὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν ὁρθῶν παραστάσεων». Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἐμπνεύει τὰ γεγονότα καὶ τὰ πράγματα ὑπὸ τὸ πρῶτον τοῦ προσωπικοῦ του ὑποβάθρου ἐμπειριῶν.

Συνεπῶς, εἰναι λίαν πιθανὸν ὅτι, εἰς τὴν περιήγησιν τῆς εὐαγγελικῆς ομάδος μαθητῶν οἱ μεμονωμένοι μαθηταὶ θὰ σχηματίσουν τελείως διαφορετικὰς ἀντιλήψεις ἐπὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον παραδίδει προφορικῶς ὁ διδάσκαλος.

Δύναται ὁ διδάσκων νὰ περιγράψῃ ἐξαντλητικῶς ἐν γεωργικῶν μηχανήμα, μίαν θεωρητικὴν μηχανὴν ἐπὶ παραδείγματι, ἀλλὰ ὅταν ὁ μαθητὴς δὲν ἔχει ἰδεῖ τὸ μηχανήμα τοῦ εἶδους αὐτοῦ, καὶ στερεῖται πείρας γεωργικῶν ἐργασιῶν, δύναται νὰ σχηματίσῃ ἐντελῶς μίαν ἐσφαλμένην ἰδέαν περὶ τοῦ τί εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ θεωρητικὴ μηχανή. Μία εἰκὼν ἢ ἐν πρότυπον θὰ συμπληρώσῃ τὴν προφορικὴν ἐξηγήσιν καὶ θὰ αἰτιέσθῃ τὸν σχηματισμὸν μιᾶς ἀκριβεστερας ἐντύψεως.

Εἶναι ἐκπληκτικὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν σφαλμάτων κατανόησεως, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται κατὰ τὴν προφορικὴν παράδοσιν, ὅταν αὕτη δὲν ὑποβοηθεῖται ἀπὸ τὴν παροχὴν συγκεκριμένων στοιχείων. Παρὰ τὸ ἀξίωμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπὶ τὸ νὰ βλέπῃ κανεὶς ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ νὰ πιστεύῃ, πολλοὶ διδάσκοντες, ἐξακολουθοῦν νὰ παραβλέπουν

τὸ ὅς ἂν ἡ γὰρ καὶ συνεχίζουσιν νὰ προσφεύγουν εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν, χωρὶς νὰ τὴν συνοδεύουν καὶ μερικὰ συγκεκριμένα στοιχεία ὡς τὴν μορφὴν προτύπων, σχεδιαγραμμάτων, χαρτῶν, φωτογραφιῶν ἢ πραγματικῶν ἀντικειμένων.

4) «Συμβολὴ εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ὁρθῶν σχέσεων τῶν συστατικῶν μερῶν».

Τὸ ἐποπτικὸν μέσον, ἀσχετῶς ἂν εἶναι πρότυπον, σκαρίφημα, φωτογραφία ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον θὰ παγώσῃ εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ μαθητοῦ τὴν ἐνδεδειγμένην σχέσιν τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ ὅπου ἐξέτασιν ἀντικειμένου.

Διὰ τὴν κατανόησιν τῆς σχέσεως π.χ., τοῦ εἰκονοῦ συστήματος τοῦ φυτοῦ, πρὸς τὰ ἄλλα μέρη αὐτοῦ, δὲν ἐπαρκεῖ ἡ ἀπλὴ προφορικὴ ἐπεξήγησις. Χρειάζεται αὐτὴ αὕτη ἡ εἰς ἡ ὁποία θὰ γίνῃ ἀντικείμενον παρατηρήσεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ ἀντιληφθῶσιν ὅτι ἀνευ ταύτης ὅχι μόνον δὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ καρποφορήσῃ τὸ φυτόν, ἀλλὰ οὔτε ὁρθὸν δὲν θὰ ἰδύνατο νὰ σταθῇ.

Ἐν συμπεράσματι, λοιπόν, καταλήγουμεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀξία τῶν συλλογῶν εἶναι ἀνυπολόγιστος. Ὁ μαθητὴς ἔχων τὸ ἐποπτικὸν καὶ τὴν ἐρεσιν τῆς συλλογῆς, τὸ ὁποῖον συνδέεται μετὰς ὁρμᾶς πρὸς κίνησιν, ἰδιοκτησίαν, καὶ εἰδέται συλλέγει καὶ ταξινομεῖ διάφορα ἀντικείμενα αὐτὰ, εὐχαριστεῖται καὶ ἀξύνει τὰς αἰσθήσεις του, ἀσχετῶς καὶ πολυπλεύρως τὰς νοητικὰς τὸν λειτουργίας τὴν προσοχὴν, τὴν κρίσιν τὴν παρατηρητικὴν ἀναπτύσσει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης, καλλιεργεῖ τὰς κλίσεις καὶ τὰ ἰδιαίτερα διαφερόντα του, καὶ ἐξελίσσει τὰς ψυχολογικὰς του δυνάμεις καὶ δεξιότητας.

Ὅλαι αἱ συλλογαὶ σκοποῦν ἔχουν νὰ ὑποβοηθήσουν τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων μαθημάτων, διότι κἀμὸν τὴν ἐποπτικὴν καὶ ἐπιτυχὴ καὶ συντελοῦν οὕτω εἰς τὸ νὰ μανθάνουν οἱ μαθηταὶ φυσικῶς καὶ ἀδιάστως καὶ νὰ ἀποκοτῶν γνώσεις πολλὰς, βαθεῖας, μονίμους καὶ ἀσφαλεῖς.

ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Πολλῶν εἰδῶν συλλογὰς ἔχομεν, ὡς εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς ἐννοίας συλλογᾶς ἀναφέρομεν. (Ἡτοι συλλογὰς ὄντων, ἀπολιθωμάτων, ὧν, φωλεῶν, κογχυλίων, ταριχευμένων ζώων καὶ πτηνῶν, ξύλων, ὀστέων, φλοιῶν, φύλλων, ἀνθέων, γεωργικῶν, κτηνοτροφικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων, καὶ καταλοίπων τοῦ παρελθόντος (ἀγγείων, νομισμάτων κλπ.) δελταρίων, μαθητικῆς ἀλληλογραφίας, γραμματοσήμων, ἐνδυμασιῶν κλπ.).

Αἱ ἔκαστον ὅμως μάθημα ἀντιστοιχεῖ καὶ σειρὰ συλλογῶν. Ὅστω ἔχομεν συλλογὰς: διὰ τὸ μάθημα:

1. Φυσικῆς ἱστορίας.

α) Ζώων (ἐντόμων, πτηνῶν, ταριχευμένων ζώων, ἢ διατηρουμένων εἰς τὸ οἶνόν πνευμα, ὧν, φωλεῶν, ἐρπετῶν, περῶν κλπ.).

β) Φυτῶν (φύλλων, ἀνθέων, ῥιζῶν, βλαστῶν,

φλοιῶν, βιολογικῆς ἐξελίξεως καὶ φυτῶν, καταρτισμὸς λευκώματος κλπ.).

γ) Καρπῶν καὶ προϊόντων (φυλάσσομένων εἰς φιαλίδια).

δ) Βιομηχανικῶν εἰδῶν.

Ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐνδιαφέρον καὶ καλὴν θέλησιν διὰ τὸν καταρτισμὸν συλλογῶν, διὰ τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς ἱστορίας, εἰς τὸ σχολεῖον του, δύναται ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν νὰ καταρτίσῃ ἀξιόλογον φυσικογλωσσικὸν μουσεῖον, μετὰ παντὸς εἶδους συλλογᾶς. Ὁποῦ ἡ διατήρησις αὐτοῦ τῶν φυσικογλωσσικῶν ἀντικειμένων ἀπολείεται, ὡς εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν, ἐπιβάλλεται ἡ χρῆσις προπλάσματος.

Ὅστω ἔχομεν προπλάσματα τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ ὠτός, τῶν ἐντοσθίων κλπ.

Τῶν ἀνωτέρω μέσων ὕστερον κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ παραστατικότητα αἱ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι ὅμως πρέπει νὰ προτιμῶνται τῆς ἀπλῆς λογοκλοπίας τοῦ διδασκάλου. Πολλὰ καὶ ἐκεῖ, ὅπου ὁ μαθητὴς δύναται νὰ ἀντίληψιν γνώσεις ἀπὸ τὴν ἄμεσον πραγματικότητα, πολλὰ συμπληρῶναι ἢ εἰκόν. Ἐνδέχεται π.χ. πολλὰ μέρη φυτῶν νὰ μὴ ὑπάρχουν εἰς τὴν φύσιν ἢ νὰ μὴ καθίστανται ὁρατά. Ταῦτα ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ συμπληρώσῃ συλλογὴ σχετικῶν εἰκόνων ἄνθους, ῥιζῆς, καρπῶν.

2. Φυσικῆς Πειραματικῆς καὶ Χημείας.

Καὶ εἰς τὸ μάθημα αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ κατασκευασθῶσι τόσον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν, σερὰ ὁργάνων μετὰ πρόχειρα μέσα, τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν, διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὅς ἂν μαθηματος. Π.χ. διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μοχλῶν εὐκόλως δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν ὅλα τὰ εἶδη τούτων μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν ὁργάνων χειροτεχνίας τῶν μαθητῶν μας.

3. Γεωγραφίας.

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας. Τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν ἐξυπηρετοῦν κυρίως τὰ προπλάσματα, οἱ χάρται, αἱ εἰκόνες, καὶ αἱ ταινίες τοῦ μορφωτικοῦ κινηματογράφου.

Τὰ προπλάσματα, ὡς γράφει ὁ Ἀντώνιος Ἰσηγόνης «χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀναπαράστασιν χαρακτηριστικῶν τοπίων, ἱστορικῶν μνημείων, τεχνικῶν ἔργων, οἰκοδομημάτων, εἰκονογραφημένων δελταρίων ζώων καὶ φυτῶν διαφόρων χωρῶν καὶ κατασκευάζονται διὰ ξύλου, γύψου, καὶ χαρτονίου. Διὰ τὴν ἀναπαράστασιν π.χ. Ἀφρικανικῆς ὁδοῦ, ζούγκλας, τῶν ἀραιῶν τῆς Αἰγύπτου, τῶν μέσων συγκοινωνίας, δύναται τις νὰ κατασκευάσῃ ἑλκυστῶν, γόνδολας, βοδαμάξας, καρβάνια, κρημνῶν καὶ οὐροῦματα φοινίκων καὶ ἄλλων δένδρων τῶν ὁδοῦν.

Ὡς γνωστὸν τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας διδάσκεται διὰ τοῦ χάρτου δύο διαστάσεων.

Ὁ χάρτης ὅμως οὗτος, ὡς λέγει ὁ Γερμανὸς μεθοδικὸς ἐκμοιάζει πρὸς κοφάλαον, ὅστις προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτός διὰ σχημάτων. Τὸ μέγα τοῦτο μειονέκτημα εἶναι δυνατόν νὰ ἀποφευχθῇ διὰ σειρᾶς εἰκόνων. Ὁ γεωγραφικὸς χάρτης μᾶς δεικνύει πού ἐνδύσκονται τὰ ὄρη, αἱ πεδιάδες καὶ αἱ πόλεις μιᾶς χώρας, ἀλλ' ὁποῖαι

είναι αὐταί μόνον ἢ εἰκὼν παριστᾷ.

Διὰ τοῦτο γεωγραφικὴ διδασκαλία ἄνευ εἰκόνων εἶναι ζωγραφικὸς πίναξ ἄνευ χρωμάτων κατὰ τὸν Ζ. Ἰωγγόνην.

Ἡ εἰκὼν θὰ καταστήσῃ τὸν μαθητὴν θεατὴν καὶ τῶν ἀνωτέρων χωρῶν. Δι' αὐτῆς θὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ παρθένα δάση τοῦ Ἰσημερινοῦ, εἰς τοὺς παγετώνας τοῦ βορρᾶ καὶ εἰς τοὺς οὐρανοξύστες τῆς Νέας Ὑόρκης. Εὐκόλως εἶναι εἰς τὴν διδασκαλίαν νὰ καταστήσῃ σειρὰν ἐποπτικῶν εἰκόνων, προερχομένων ἐξ ἀποκομιμάτων περιοδικῶν, τουριστικῶν διαφημίσεων, ἐφημερίδων, ἡμερολογίων καὶ καρτ - ποστάλ, συλλογὰς εἰς τὰς ὁποίας θὰ δεικνύεται παραστατικῶς τὸ ἔδαφος, ἡ συγκοινωνία, τὰ προϊόντα, αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων, ὁ πολιτισμὸς καὶ αἱ πόλεις μιᾶς χώρας.

Αὗται αἱ συλλογαὶ καταλλήλως τοποθετημέναι μὲ τὴν ὥς ἄνω σειρὰν ἐπὶ λευκώματος ἢ ἄλμπουμι ἢ καὶ ἐπὶ πινακίδος ἀνηρτημέναι ἐν τῇ αἰθούσῃ διδασκαλίας, δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀπαραίτητον βοήθημα διὰ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας.

4) Τῆς Ἱστορίας.

Διὰ νὰ κάμωμεν τοὺς μαθητὰς μας νὰ συμπεράνουν ὅποιον ὑπῆρξε τὸ παρελθὸν ἔχομεν ἀνάγκην τῶν καταλοίων τοῦτον ἥτοι ἐρετίων, κτισμάτων, ἀγαλμάτων, ἐπιπλῶν, ἐργαλείων, ὕπλων, ἀγγείων οἰκιακῶν σκευῶν, κοσμημάτων, ἐγγράφων, ἡδῶν καὶ ἐθίμων, ποιημάτων, καὶ παραδόσεων, τὰ ὅποια μᾶς ἀποκαλύπτουν ἐμμέσως ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ζωὴ τῶν προγόνων μας.

Ἐὰν ὅμως ὥς εἶναι φυσικὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους καὶ τὰ μνημεῖα εἰς τὰ ὅποια εἶναι συγκεντρωμένα ὅλα τ' ἀνωτέρω ἱστορικὰ ὑλικά, δυνάμεθα νὰ νὰ κατασκευάσωμεν καὶ χρησιμοποιήσωμεν τεχνικὰ τοιαῦτα.

Τὰ καλύτερα τούτων εἶναι ὁμοιώματα ἀρχαίων ναῶν, θεάτρων, σταδίων, βυζαντινοῦ ναοῦ, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν ἐκ ξύλου, γύψου, ἢ χαρτονίου. Ἐν ἑλλείψει στερεῶν προπλασμάτων χρησιμοποιούμεν εἰκόνας. Ἡ ἱστορικὴ εἰκὼν ὅμως, ἔχει μορφωτικὴν ἀξίαν ἐφ' ὅσον εἶναι εὐκρινὴς καὶ καλλιτεχνικὴ.

Δὲν πρέπει νὰ πλαστογραφῇ τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα, νὰ εἶναι συγκεχυμένη καὶ ἀκαταίσθητος. Πλὴν τῶν εἰκόνων, διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἱστορίας, χρησιμοποιοῦμε σχεδιαγράμματα μαχῶν καὶ χρονολογικοὺς πίνακας.

Ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἱστορίας εἶναι αἱ συλλογαὶ ἱστορικῶν χωρῶν, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον δύνανται νὰ διαλευκανθῶν αἱ ἐδαφικαὶ κατακτῆσεις τῶν διαφόρων λαῶν, ἢ θέσεις καὶ ἢ ἔκτασις κρατῶν, ἢ περὶ στρατευμάτων καὶ ἐκστρατειῶν. Τοῦτο δὲ διότι ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τοῦ HERDER ἐπὶ Γεωγραφία εἶναι σιγῶσα ἱστορία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία συνεχὲς γεωγραφία.

Ἄλλο μέσον πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ παρελθόντος, εἶναι ἡ χρησιμοποίησις γραπτῶν μνημείων, ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀπομνημονευμάτων συγχρόνων συγγραφέων, παραδόσεων καὶ ποιημάτων.

Καὶ εἰς τὰ λείψανα ταῦτα ζωηρῶς ἀπηχεῖ ὁ ἀντίλαλος τοῦ παρελθόντος. Εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα τῆς Τουρκοκρατίας π.χ. ἐντόνως σκιεῖται ὁ παλμὸς τῆς ζωῆς τῶν προγόνων μας.

5) Τῶν Θρησκευτικῶν.

Τὰ εἰς τὴν διὰθεσίν μας ἐποπτικὰ μέσα διὰ τὸ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν εἶναι φυσικὰ καὶ τεχνικὰ. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουν φυσικὰ τοιαῦτα πρέπει, νὰ γίνεσθαι χρῆσις τεχνικῶν.

Καὶ τεχνικὰ μέσα διὰ τὸ ἀνωτέρω μάθημα δύνανται ὁ διδάσκαλος νὰ κατασκευάσῃ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν μαθητῶν του. Εἰς τὰ χωρία καὶ τὰς κομπούλεις π.χ. δὲν ὑπάρχουν πάντοτε ἐκκλησίαι ὅλων τῶν οὐμῶν. Διὰ τὴν αἰσθητοποίησιν αὐτῶν κατασκευάζομεν διὰ ξύλου ἢ χαρτονίου ὁμοιώματα. Ἐπίσης προπλάσματα κατασκευάζομεν πρὸς παράστασιν γεγονότων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. (Πῶλησις τοῦ Ἰωσήφ, Προσκύνησις τῶν μάγων κλπ.).

Καλὸν ὅμως εἶναι ὅπου ἐμφανίζεται τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος, ν' ἀποφεύγεται ἡ κατασκευὴ τοιούτων προπλασμάτων, διότι εἶναι ἐνδεχόμενον, ν' ἀποτύχουν καὶ νὰ μὴ προκαλοῦν τὸν σεβασμὸν τῶν παιδιῶν.

Εἰς εὐνυτέραν ὅμως κλίμακα διὰ τὸ θρησκευτικὸν μάθημα, χρησιμοποιούμεν τὰς εἰκόνας.

Αὗται ὅμως ὀφείλουν:

- α) Νὰ καλλιτεχνικῶς εἶναι ἀποφύγετον τὸ θρησκευτικὸν συναισθημα.
- β) Νὰ εἶναι ἱστορικῶς ἀληθεῖς.
- γ) Νοηταί. Καὶ
- δ) Καλλιτεχνικά.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ ΣΤΑΛΟΓΩΝ

Αἱ συλλογαὶ καταρτίζονται καὶ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Οἱ μαθηταὶ τῇ βοηθείᾳ, ὑποδείξει καὶ ὁδηγίᾳ τοῦ διδασκάλου, θὰ κάμνουν συλλογὰς τοῦ ὕλικου, θὰ ταξινομοῦν αὐτὸ μόνον τὸν, θὰ τὸ διαφυλάττουν, θὰ τὸ προσέχουν καὶ θὰ μεριμοῦν διὰ τὴν διατήρησιν καὶ τὸν πλουτισμὸν τῶν συλλογῶν.

Ἡ ἱκανότης τοῦ διδασκάλου ἔγκειται εἰς τὸ νὰ ἐποδεικνύῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τρόπους ἐργασίας, νὰ τοὺς ἐπιτρέπῃ νὰ προστρέχουν εἰς αὐτὰ ἀνάλογα βιβλία, ἵνα ὑποβοηθῶσιν διὰ τὴν ταξινόμησιν τοῦ συλλεγέντος ὕλικου καὶ τὴν τοποθέτησιν του εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν.

Καλὸν εἶναι εἰς τὸν διάδρομον ἐκάστον σχολείου ἢ καὶ ἐντὸς τῆς αἰθούσης διδασκαλίας νὰ ὑπάρχῃ ἡ λεγομένη «Τράπεζα φύσεως», διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων, ὅπου θὰ ὑπάρχῃσι καταλλήλως τοποθετημένα ζῶα ἢ φυτὰ ἢ τμήματα τούτων μετὰ τῆς ὀνομασίας τῶν καὶ ὀλίγων περὶ αὐτῶν πληροφοριῶν.

Ἡ τράπεζα αὕτη θ' ἀποτελῇ τὸ σχολικὸν Μουσεῖον, τὸ ὅποιον θὰ εἶναι πλουτισμένον ἀπὸ συλλογὰς φυσιογνωστικῶν ἀντικειμένων, π.χ. Ταξιειμένων ζώων καὶ πτηνῶν τῇ βοηθείᾳ φορητῆς (εἰσαγομένης ἐν τῷ σώματι τοῦ θανόντος ζώου ἢ πτηνοῦ δι' ἐνέσεως), ἐρπετῶν διατηρουμένων ἐντὸς οἰνοπνεύματος, ἀποξηραμέ-

νων ἐντόμων, σκελετῶν θηλαστικῶν, συλλογῶν πετρῶν, ὠν, ποδῶν, ῥάμφων, ξηρῶν πεπιεσμένων φύλλων, δένδρων, ἀνθέων, καρπῶν, φυτῶν, φλοιῶν, οὐζῶν, ἀπολιθωμάτων ὁστράκων, πετρωμάτων κλπ. Τὸ ὕλικόν τοῦτο θ' ἀνανεώνεται ἵνα οἱ μαθηταὶ ἀποκτῶσι καὶ νέας ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ φυσικοῦ βασιλείου. Θὰ προέρχεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν συλλογῶν τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μορφωτικῶν ἐκδρομῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ὁργανώνονται καταλλήλως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.

Ὡς πρὸς τὴν συλλογὴν προπλασμάτων, τὰ ὅποια εἶναι ἀπεικονίσεις καὶ ἀπομιμήσεις φυσικῶν ἀντικειμένων (ζώων, φυτῶν, τμημάτων σώματος), γεωμετρικῶν σχημάτων κλπ., τὰ ὅποια ἐνδέχεται νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐκεῖ ὅπου ἡ διατήρησις αὐτοῦσιν τῶν φυσιογνωστικῶν ἀντικειμένων ἀποκλείεται, (ὥς εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν) δύνανται ὁ διδάσκαλος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, νὰ κατασκευάσῃ τοιαῦτα τῇ χρησιμοποίησιν ἁπλῶν ὕλικων, π.χ. χαρτεῦ, χαρτονίου, ξύλου, ἢ πηλοῦ, γύψου, κηροῦ καὶ ὑγρᾶς ἄμμου τοῦ ἀμμοδοχείου.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν προπλασμάτων ἔχει μεγίστην σημασίαν, διότι δίδεται εἰς αὐτὸν εὐκαιρία δρώσεως, καὶ ἐπωφελοῦς ἀπασχολήσεως ἐν τῷ σχολείῳ, ὥς σιωπηρὰ ἐργασία ἢ κατ' οἶκον.

Ἡ σημασία τῶν συλλογῶν γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερα, ὅταν αὗται ἀναλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος, δηλ. κατὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς διδασκαλίας ὅλης. Ἰδιαιτέρως ἀξιότιμον εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν κατασκευαζόμενοι βιολογικοί, πραγματογνωστικοὶ καὶ τεχνολογικοὶ πίνακες φυτῶν καὶ ζώων, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ κοσμοῦν τὰ σχολικὰ φυσιογνωστικὰ μνημεῖα.

Ἀναφέρομεν χαρακτηριστικὰ τινὰ παραδείγματα τοιούτων πινάκων, τὰ ὅποια λαμβάνομεν ἀπὸ τὴν ὕλην τῶν μαθημάτων τῶν.

Βιολογικὸς καὶ τεχνολογικὸς πίναξ τοῦ σίτου.

α) Ἐκ τῆς βιολογίας.

Ὀλίγα ὕγια σπέρματα, πρώτη βλάστησις οἷζης, πρώτη βλάστησις κοτύλης, στάδιον ἀναπτύξεως πρώτης ἀδελφώσεως, βλαστὸς τμήματος σίτου, (κάλαμος, γόνυ, κολοῦς τοῦ φύλλου), στάχυς ἐν τῷ γενέσει του, στάχυς ἐν τῇ ἀναπτύξει του, ὀλόκληρον φυτὸν, τμήμα φυτοῦ, φύλλα, καρποὺς προσβεβλημένα ὑπὸ ἀσθενειῶν, ἔντομα ἅτινα βλάπτουν τὸν σίτον.

β) Ἐκ τῆς τεχνολογίας.

Εἶδη καὶ ποικιλία σίτου (μεντάνα, χαμπέρα, γκρινιάς, ἀσπρόσταρο, ντεβὲς κλπ.).

Ἄλευρα διαφόρων ποιότητων (ἄχνη, πλήρες λευκόν, μαύρον).

Πίτουρα χονδρά, λεπτά, κτηνάλευρα.

Παρασκευάσματα ἐκ σιταλεύρου (μακαρόνια, πάστες, ἄρτος, παξιμάδια, γαλέττα, μπλιγοῦρ, τραχανᾶς, δῖπλες κλπ.).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συλλογῶν καὶ ἄλλας δύνανται νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ ἐπιδέξιος διδάσκαλος. Εἶναι δυνατόν π.χ. νὰ πραγματοποιήσωμεν συλλογὰς λαογραφικῶν εἰκόνων, ὁφαντικῆς, εἰς τὰ ὅποια καταφαίνεται ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀξία τῶν λαϊκῶν ἔργων λαϊκῆς ἐξολοκποτικῆς π.χ. μία σκαλισμένη, ἓνα μπαστούνι.

Ὡς συμπέρασμα λοιπὸν τῆς παρούσης ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι αἱ συλλογαὶ ἀποτελοῦν μέσον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν πάσης διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ἐμφύτου συλλεκτικῆς τάσεως τῶν μαθητῶν μας. Ὅσα μέσα κι' ἂν διαθέτῃ ὅμως ἡ διδασκαλία ἄνευ τοῦ διδασκάλου, θ' ἀποτελοῦν νεκρὰ στοιχεῖα. Ἐνῶ ἀντιθέτως ὅλα τὰ μέσα, ἐπὶ τὴν μαγικὴν ῥάβδον τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου θανατοῦται καὶ διὰ τὸ χεῖριστον μέσον ἀπὸ ἀδέξιον δὲ διδασκαλικὸν χεῖρισμόν ἀποτυγχάνει καὶ τὸ ἄριστον. Ἐν κατακλείδι θὰ ἡθέλαμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ λόγια τοῦ Γερμανοῦ Παιδαγωγοῦ KERSHNEISTER: «Οἱ μαθηταὶ ἡμῶν οὐτε εἶναι εἰς τὸ σχολεῖον ἐρρυνηταὶ ἔστω καὶ ἂν παιδαγωγούμεν ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἐρεῦνης, ἀλλὰ χαρὰν ἐπὶ τῇ πνευματικῇ ζητήσῃ καὶ εὐρέσει αἰσθάνεται μέγας ἀριθμὸς τούτων, ἀρκεῖ ὁ τρόπος νὰ εἶναι κατάλληλος καὶ ὁ διδάσκων νὰ εἶναι ὁ μόνος συνετὸς καὶ πλήρους ζωῆς σύντροφος τῶν μαθητῶν αἰσθανόμενος τὴν χαρὰν τοῦ ἐρρυνητοῦ, ἀλλὰ καὶ καὶ γνωστῆς τῶν φυσιογνωστικῶν καὶ ἔχοντος δόσιν ἐρρυνητικοῦ πνεύματος, διότι στεροῦμενος τούτων εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου κατὰ τὸ ἀδιανόητον».

Ὡς καὶ τὰ λόγια τοῦ GOETHE: «Κάθε μεγάλο ἔργο γονιμοποιεῖται ἀπὸ θετικῆς πνοῆς». Δὲν ἀρκεῖ νὰ κάνομε βήματα πρὸς τὸ σκοπὸν, κάθε βῆμα μας νὰ εἶναι καὶ σκοπός. Τοῦτο σὰς λέγω. Μαθαίνει κανεὶς μόνον ἀπ' ἐκείνου πού ἀγαπᾷ. Καὶ ὅσοι ἔχουν μέσα τοὺς πίστι, εὐτυχιμένοι!!

Καμιά θυσία δὲν βρίσκουν μεγάλη. Μὰ καμιά δὲν θ' ἀγγίζετε καρδιά, ἂν ὁ λόγος δὲ θγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιά σας, καὶ δὲ φθάνει ἡ τέχνη μόνον καὶ ἡ γνώση, ὑπομονὴ χρειάζεται ἄλλη τόση».

Δ. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΕ ΝΕΕΣ ΒΑΣΕΙΣ

ΥΠΟ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΚΡΟΖΑ

Πρόγραμμα σχολικό είναι το σύνολο της διδασκόμενης ύλης σε κάθε είδος σχολείου, από τα διάφορα μαθήματα και το σύνολον των καθ' έβδομάδα ωρών διδασκαλίας κάθε μαθήματος. Αποτελείται αυτό από τη μέθοδο της διδασκαλίας, τη διδασκτέα ύλη απ' αυτό για κάθε τάξη και ακόμα παρέχει γενικές κατευθύνσεις και υποδείξεις πάνω στη μέθοδο της διδασκαλίας αυτού, και από το ωρολόγιο, που καθορίζει πόσες ώρες καθ' εβδομάδα θα διδάσκει κάθε μάθημα. Εμείς ενδιαφέρουμε πιο πολύ το αναλυτικό του δημοτικού. Έννοείται εύκολως ότι κάθε σχολικό πρόγραμμα και η ύλη και ο χρόνος της διδασκαλίας αυτής, αλλά και αυτή η κατεύθυνσή της, κανονίζονται από το γενικό σκοπό του παιδαγωγικού σχολείου, που ταυτίζεται προς το σκοπό αυτής της αγωγής, ή οποία εξαρτάται από τα ιδεώδη κάθε εποχής και τις επιστημονικές βάσεις της τελευταία εξέλιξης σε μεγάλη επιστήμη παιδαγωγικής. 'Αλλ' όπως τα ιδεώδη ανά τους αιώνες αλλάζουν και παίρνουν το κάθε λεγόμενο πνεύμα τ'ής εποχής, έτσι και αυτός ο σκοπός της αγωγής και μαζί του και ο σκοπός του σχολείου και τα μέσα του όλα και ιδίως το αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα.

Το δικό μας αναλυτικό πρόγραμμα συντάχθηκε σ' εποχή σχετικώς μακρινή, πρό 50 χρόνων. 'Από τότε ως τα σήμερα τόσες αλλαγές επήλθαν στα ιδεώδη της παιδαγωγικής και στα μέσα της, που την συνδέουν με τις θετικές, πνευματικές επιστήμες και τη φιλοσοφία και τεχνική, όσες συνέβαιναν σ' εκατονταετηρίδες ή χιλιετηρίδες ολόκληρες. Στον ήθικοθησκευτικό χαρακτήρα, που ήταν ο σκοπός της αγωγής κατά Ερβарт υπεισήλθε και η αυτενεργός εξέλιξη όλων των πνευματικών, ψυχικών και σωματικών δυνάμεων του τροφίμου, για να καταστή προσιμότητα ικανή να ζήσει στη σύγχρονη πολιτική κοινωνική ζωή. Το παλαιό αυτό πρόγραμμα του 1913, στηριγμένο στην παιδαγωγική και τις ψυχολογικές αρχές του μεγάλου παιδαγωγού και ιδρυτή της επιστημονικής παιδαγωγικής Ερβарт, σ' εποχή μιας τεράστιας ανάπτυξης των θετικών επιστημών, μ' εφαρμογή αυτών στην ανθρώπινη ζωή, που την άλλαξαν κατά πολύ από ότι ήταν πρότερον στις γενικές της γραμμές, ακολουθεί το σύστημά του, κατά το οποίο η γνώση κατευθύνει σαν κύρια δύναμη της βούλησης και τον χαρακτήρα του ανθρώπου και μάλιστα κατά τρόπο θετικό και αλάνθαστο περί του, όπως συμβαίνει στους φυσικούς και μαθηματικούς νόμους. Νά όμως λίγα χρόνια μετά τη σύνταξη του προγράμματος αυτού, στο οποίο επικρατεί επαναλαμβάνουμε το έρβαρτιανό πνεύμα «γνωρίζειν=μυροειν» νέοι με-

γάλοι φιλόσοφοι και παιδαγωγοί εμφανίζονται και ο ίδιος ο CAUDIG, ο KERSCHENSTEINER, ο DEWEY, ο SPRANGER, ο LITT, οι όποιον κατέργισαν τις ψυχολογικές βάσεις του έρβαρτιανού παιδαγωγικού συστήματος κι έχαραξαν στην παιδαγωγική, ακολουθώντας τους μεγάλους παιδαγωγούς και διδασκάλους KOMENIUS, ROUSSEAU και PE-STALOZZI τα βαθύτερα ψυχολογικά και φιλοσοφικά παιδαγωγικά αξιώματα. Κατ' αυτά ο άνθρωπος δεν είναι κάτι μηχανικό ψυχολογικό σύμπλεγμα, αλλά μυστηριώδης ψυχοφυσική οντότητα με στενή ένότητα ψυχής και σώματος, ώστε τα πάντα να παρουσιάζουν συνηθισμένο σύμπλεγμα, μέσα στο οποίο μόλις διακρίνονται οι διάφορες ιδιότητες. Οι κύριες παιδαγωγικές αυτών γραμμών στο σχολείο είναι: το παιδί έχει μέσα του κληρονομικές προδιαθέσεις και δυνάμεις σωματικές και ψυχοπνευματικές. 'Ο δάσκαλος παίρνοντας αυτές υπ' όψη, προσπαθεί με νεότερη Σωκρατική μαρτυρική μέθοδο, με αυτενεργία και αυτοεξέλιξη του ίδιου του παιδιού να τις ενισχύσει φυσικώς και ψυχικώς, με βάση τις πολιτιστικές αρχές και εμπειρίες, τις όποιες η ανθρωπότητα μεταχειρίστηκε από αρχαιότατων χρόνων ως σήμερα, στην ιστορική της εξέλιξη, κατά τέτοιο τρόπο, που αντί να εισάγονται οι γνώσεις με τη διδασκαλία πειστικά και μηχανικά από το δάσκαλο, να παράγονται και να εντυπώνονται από τον ίδιο το μαθητή κατά τρόπο φυσικό, που μεταχειρίστηκε ο άνθρωπος, ανά τους αιώνες για να ζήσει υλικά και κοινωνικά και να προσαρμοσθή φυσικά, έχοντας πάντοτε υπ' όψη να δίνει πάντοτε στη γνώση και την παράσταση μορφή με το χέρι, τη δοκιμή και το πείραμα.

Τα τελευταία μεταπολεμικά χρόνια ο μεγάλος παιδοψυχολόγος της Γενεύης Πιαζέ και θεωρητικός της γνώσης εκήρυξε ότι το παιδί «μυθαίνει ενεργώντας», ή γνώση δεν αποχτιέται παθητικά και μηχανικά, ούτε εξ' υποκειμένου, ούτε ακόμα εξ' αντικειμένου κερδίζεται. Κάθε γνώση, τονίζει, είναι πράξη ζωτανή, είναι ο καρπός ενεργητικότητας διενκρίνωσης με τον περιβάλλοντα κόσμο. 'Η μεμβάνουση μέσα στα προβλήματα της θεωρίας της γνώσης οδηγεί οπισθενεργά προς μια νέα τέλεια κατανόηση του κόσμου του παιδιού. Οι παραστάσεις του μικρού παιδιού, του χώρου, του χρόνου και της αιτιότητας, του μέτρου και του αριθμού δεν καλύπτονται με τις δικές μας λογικές κατηγορίες και έννοιες. 'Η παιδική κοσμική εικόνα δεν είναι απλά μια σφαλερή αποσπασματική απεικόνιση της δικής μας, αλλά είναι αλλοιώτικη και ύποκτητη σε εξέλιξη και σε ιδιαίτερη ψυχολογική πλοκή. Το παιδί απομοιώνει το προς αυτό προσφερόμενο μορφωτικό αγαθό

μόνο με πρακτική ενέργεια. Γι' αυτό πρέπει να μεταβληθί ή σχολική αιδουσα κατά το δυνατό σ' εργαστήριο κι ερευνητήριο, όπου τα παιδιά θα έπεξεργάζονται με ενδιαφέρον τις βασικές γνώσεις μ' αυτενεργή αποκαλυπτική χαρά. 'Η ικανότητα απομύκωσης συνδέεται μ' όρισμένες εξελικτικές πράξεις, κατά βαθμίδες. Γι' αυτό τ' αναλυτικά προγράμματα των παιδαγωγικών σχολείων πρέπει να προσχεδιάζονται κατ' εξέλικτικό ρυθμό. 'Η λογική - εννοιολογική σκέψη πρέπει να εξελισσεται από τη συγκεκριμένη πράξη, τα συγκεκριμένα πειράματα για να νάχουν πλούσιες ευκαιρίες αφάιρσης για τις κύριες έννοιες, αριθμό, μέτρο, χρόνο και ταχύτητα, μάζα, βάρος, όγκο κλπ. Λογική γνώση και ήθική ελευθερία αναπτύσσονται μέσα σε κοινή πράξη και μέσα σ' ατμόσφαιρα αμοιβαίας προσοχής κι εκτίμησης. Μέσα στην εργασία του παιγνιδιού και της ομάδας το παιδί επιζητή την ήθική αξία πραγματικά και αληλέγγνα, μ' εξέλιξη προς μια ελεύθερη προσωπικότητα. (Βλ. άρθρο μου, Πιαζέ 1905 Τόμος Μεγ. Έργ. των Νέων Πάσης σελ. 238—240). 'Εκτός αυτού, μεγάλες έρευνες γίνονταν και γίνονται και νέα αναλυτικά προγράμματα συντάσσονται στα μέγιστα Κράτη της γης 'Ην. Πολιτείες και Σοβιετική Ένωση, που οι συντάκτες του νέου μας προγράμματος πρέπει να λάβουν υπ' όψη στα κύρια σημεία του, γιατί με την Κοινή Άγορά ή επαφή μας πια είναι άμεση με μεγάλους και πολιτισμένους λαούς.

'Απ' όλα αυτά συνάγεται ότι το σχολείο κατά τους τελευταίους χρόνους άλλαξε οριζικά, από σχολείον έτοιμου γνώσεων, έγινε σχολείο με γνώσεις ενεργείας, δυνάμεις και δεξιότητας δημιουργικών και παραγωγικών, με προσωπική πρωτοβουλία του μαθητή και όχι παθητικότητα, όπως γίνεται ακόμα δυστυχώς στα σχολεία μας πώς γίνεται ακόμα δυστυχώς στα σχολεία μας σήμερα κατά το μέγιστο μέρος, με μαθητή που μαθαίνει στο σχολείο παίζοντας και ενεργώντας και πειραματίζεται τον εξελισσόμενο ιστορικό άνθρωπο με σχέδιο, εργασία και προσωπική εκπαιδευτικότητα με πρωτεύοντα ρόλο σε κάθε παρατήρηση, σκέψη και δοκιμή και με δάσκαλο, που εμψυχώνει στα παρασκήνια της σχολικής εργασίας, θεατή της πρωτοβουλίας και δημιουργικότητας των μαθητών, άγαπητο και γελαστό συνηγορτή, καθοδηγητή και συστηματικό στις νεογάντες τους λειτουργίες και σωματικές δεξιότητες. Δάσκαλο που παίρνει υπ' όψη κυρίως την ψυχοσύνθεση του κάθε παιδιού, τα ενδιαφέροντα, την ατομικότητα, τη ζωή και τη φρόνηση, στενότερης και πλατύτερης πατρικής του, τα ιδανικά του χωριού ή της πόλης, τις πολυήψεις και τα ελαττώματα, τις ικανότητες και τα προτερήματα του λαού μας και της Έλληνικής Φυλής, που στην ιστορία του ανθρώπου και του πολιτισμού έπαιξε μοναδικό πρωτεύοντα ρόλο και ανέδειχθηκε ανά τους αιώνες αυτού το εκλεκτό γένος της θρησκείας, της φιλοσοφίας, της τέχνης, της επιστήμης και των κοινωνικών εκδηλώσεων και μόρφων.

Φαίνεται λοιπόν πως το νέο σχολείο και το

νέο πρόγραμμα δεν επιδιώκει να φουσκώσει με γνώσεις το μυαλό των παιδιών αλλά να το κάνει να διψά για γνώσεις και δεξιότητες. ('Ιδ. Ειδ. Διδακτική μου Α' Δημοτικού, Έκδοση Αλικιώτη). Αυτό στηρίζεται: 1) 'Επ' της ενιαίας συγκεντρωτικής διδασκαλίας στις 4 καλύτερες τάξεις του. 2) 'Επ' της στενότερης πατρικής και του στενού εδαφικού και φυσικού παράγοντος και 3) 'Επ' της ελεύθερας πνευματικής εργασίας, που εδρίσκειται σ' αρμονία με τις εξελικτικές δυνάμεις του παιδιού, ενώ το παλαιό υπό κρίση είχε σαν προϋποθέσεις 1) "Οτι δεν μπορούσε να γίνει επιλογή τινος, σαν του πλέον απαραίτητου μορφωτικού υλικού, σ' έκαστο πεδίο γνώσεων. 2) "Οτι η κατανόηση ακολουθούσε τη γνώση άμεσως ή μπορούσε εύκολα να προστεθή σ' αυτή. 3) "Οτι με την προσαρμογή της ύλης εξελισσόνταν οι δυνάμεις κατά το γνήσιο είναι δύναμη. 4) "Οτι η ύλη μόνη της είχε μορφωτικές αξίες και 5) "Οτι η επιτυχία της διδακτικής ενέργειας μετρούταν με το ποσό της ύλης. Δηλαδή στο παλαιό αυτό πρόγραμμα κυριαρχούσε η ύλη. 'Ο δάσκαλος εφαρμόζοντας αυτό ξηρά και τυπικά, προσείχε στο γράμμα και όχι στο πνεύμα, που είναι το παιδί του τόπου του, ή στενότερη Πατρίδα του, ο λαός του δηλαδή και η φύση του, ή αγάπη του δασκάλου του ίδιου προς το παιδί και το ιερό του και μέγιστο επάγγελμά του, ή ζωντανή του επίδραση με το παράδειγμά του.

Για το νέο αναλυτικό πρόγραμμα πρό 12 ετών συγκεντρώθη πλουσία ύλη στο Σεβ. 'Γπουργείο της Παιδείας μας, έγινοντο συγκεντρώσεις σ' αυτό από εκπ. συμβούλους, γεν. επιθεωρητές, επιθεωρητές και διδασκάλους (μεταξύ των οποίων είχε την τιμήν και ο γράφων να συγκαταλέγεται), στις όποιες έγιναν πλατείες συζητήσεις, για να πάρη την τελειωτική του μορφή. Δυστυχώς πλήρες νέο αναλυτικό ακόμα δεν βγήκε και μένομε έποσημως πίσω στην εκπαίδευση τη λαϊκή, πίσω από 50 χρόνια. Είθε τώρα οι υπεργείες του βέλτερου πρωτοπόρου μας κ. Γ. Παπανδρέου να πραγματοποιηθούν. Σ' αυτό τείνουν και οι παρούσες ταπεινές υποδείξεις μου. Το νέο πρόγραμμα, κατά την ταπεινή μας γνώμη, δεν θα βγή σαν το παλιό μόνο με ύλη και ωρολόγιο προγράμματα, κάθε πολυθεσίον ή διληγοθεσίον δημοτικού σχολείου. Τότε δεν δίνει κατευθύνσεις στη νέα μεθοδική και το σκοπό του νέου σχολείου μας για να προσανατολισθή κάθε παιδί και νέος δάσκαλος στη συγχρονισμένη εργασία του. 'Από το παλαιό όση ύλη κοινή κατάλληλη να περιληφθή και στο νέο ή να εκπαιδευθή και σ' άλλα δυο σχολικά έτη 7ο και 8ο με νέα συγχρονισμένα στοιχεία κυρίως στην ιστορία και φυσική με τις νέες εφευρέσεις και τα επιτεύγματα της τεχνικής. 'Αλλά πάλι που θα περιλάβη το νέο πρόγραμμα θα είναι οι κατευθύνσεις οδηγίες στο σκοπό, στη μέθοδο και τα μέσα της επεξεργασίας της νέας διδασκτέας ύλης, για να υπάσχη σ' όλη την εκπαίδευση τη λαϊκή κοινή γραμμή, κοινός σκοπός, κοινά μέσα και μέθοδοι και γενικά έννοια στενή σ' όλο

τὸ Κράτος μας σκοπῶν, ἐπιδιώξων καὶ συγχρονισμένης ἐπεξεργασίας ἀξιών μορφωτικῶν τῆς σύγχρονης ζωῆς τοῦ ἔθνους μας.

Τέτοιες κατευθύνσεις οἱ πῶς χτυπητὲς παρέχονται παρακάτω, γὰρ νὰ δώσουν ἀφορμὴ στὸ «Νέο Σχολεῖο» μίᾳ συζήτησης, ἐρευνας καὶ ἐκδήλωσης τόσο τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου ὅσο καὶ τῆς Ὀμοσπονδίας, ποὺ πρέπει νὰ πάρῃ θαρρετὴ στάση γιὰ τὴ σύνταξη νέου προγράμματος κατὰ τὸ δυνατὸ γρηγορώτερα, γιὰτὶ τὰ πάντα ἀπενεκοῦνται.

Τώρα τὸ ἐξάχρονο δημοτικὸ μας σχολεῖο διακρίνεται σὲ δύο τμήματα: τὸ καλύτερο μὲ τὶς 4 τάξεις καὶ τὸ ἀνώτερο μὲ τὶς δύο ἀνώτερες τάξεις Ε' καὶ ΣΤ' σὲ ὅποιες θὰ προστεθοῦν Ζ' καὶ Η', ὅταν προπαρασκευαστοῦν οἱ δασκάλοι μὲ μετεκπαιδεύσεις καὶ θερινὰ κούρς.

Α' Κατώτερο τμήμα δημοτικοῦ σχολείου.

Γενικά. Τὸ κατώτερο τμήμα, ἔχει σκοπὸν νὰ δώσῃ στὰ παιδιά βασικὴ μόρφωση, πάντα στὴν ὁποία θὰ στηριχθῇ τὸ ἀνώτερο τμήμα. Ὁφείλει καθὼς καὶ ὅλο τὸ δημοτικὸ σχολεῖο νὰ ἐξελίξῃ ὅλες τὶς ψυχοφυσικὲς δυνάμεις τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὰ ἐφοδιάσῃ μὲ γνώσεις καὶ δεξιότητες, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες καὶ στὰ μετὰ ταῦτα σχολικὰ ἔτη καὶ στὴ ζωὴ τους, ὅταν ἐνηλικιωθοῦν.

Τὸ ἀξίωμα τῆς ἐνταλμένης διδασκαλίας σὲ κατώτερο τμήμα εἶναι νὰ ὁδηγήσῃ τὰ παιδιά ὅχι μὲ ἰδιαίτερα ξεχωριστὰ μαθήματα, ποὺ ν' ἀνήκουν σὲ μίᾳ ἐιδικῇ ἐπιστήμῃ ἢ τέχνῃ, ἀλλὰ μ' ὅλα ἐκεῖνα ποὺ μαθαίνουν ἀσυναίσθητῶς καὶ πορίζονται ἀπὸ τὴν ἴδια τους γύρω ζωὴ, ἀπὸ τὴν ἐσωτερικότητά τους τὴ φυσικὴ κατὰ τρόπο ἐξελικτικὴ καὶ αὐτενεργό. Γι' αὐτὸ ἡ διδασκαλία σχετίζεται καὶ ἔχει σὰν κέντρο ὅλο τὸ γύρω κόσμὸ τῆς Στενώτερης Πατρίδας τῶν παιδιῶν, ποὺ ἔχουν γνωρίσει ἤδη προτοῦ ἔρθουν στὸ σχολεῖο, καθὼς καὶ τὴ μνηστικὴ τους γλωσσά. Ἡ αὐτενεργεία τῶν παιδιῶν σὲ παιγνίδι, σὲν παρατήρηση τῆς φύσης καὶ τὰ συμβάντα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, σὲ διδακτικὲς ἐκδρομὲς καὶ ἐπισκέψεις, σὲ χειροτεχνικὲς φυσικὲς ἀπασχολήσεις, εἶναι ὁ κύριος παράγοντας γιὰ τὴν ἐπιτυχία του σκοποῦ τῆς διδασκαλίας σὲ τέσσαρες κατώτερες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ.

Τ' ἀντικείμενα ἢ οἱ ἀπόψεις τῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ πατριδογνωσία, ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ ἱστογραφία καὶ χειροτεχνία, τὸ τραγούδι, τὸ παιγνίδι καὶ ἡ γυμναστική, καὶ γὰρ τὰ κορίτσια κίνημα, ποὺ θὰ ἐνυφαίνονται καὶ θὰ στρέφονται γύρω σ' ἓνα θέμα διδασκαλίας ἢ πυρῆνα ζωτικὸ, τοῦ στενωτάτου περιβάλλοντός των, ποὺ ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον των πολὺ. Ὁ πυρῆνας αὐτὸς εἶναι ἡ πατριδογνωσία ὅχι σὰ μάθημα προπαρασκευαστικὸ τῆς Γεωγραφίας ὅπως ἦταν στὸ παλαιὸ πρόγραμμα, ἀλλὰ σὰν μέγιστη διδακτικὴ καὶ μεθοδικὴ ἀρχὴ τῆς Νεώτερης Παιδαγωγικῆς, ποὺ ἀφορᾷ ὅ-

λα τὰ εἶδη καὶ τὶς βαθμίδες τῶν σχολείων. Περὶ τὸν πατριδογνωστικὸ πυρῆνα ἢ θέμα θὰ γίνονται συζητήσεις ἐνδιαφέροντος καὶ ἐλεύθερες μὲ προέκταση τοῦ οἰκογενειακοῦ πνεύματος καὶ τῆς οἰκειότητας ὅλων μεταξύ τους, καὶ ἀσκήσεις ἀφθονες τοῦ χειριοῦ, τῆς γλώσσας τῆς προφορικῆς, γραπτῆς καὶ ἀναγνωστικῆς, ἱστογραφίας, ἀριθμητικῆς, φυσιογνωσίας, ἀλλὰ μὲ στενὴ σ' ὅλα συσχέτιση καὶ κατάληξη σ' ἓνα διαρθρωμένο ἐνιαῖο, συνεκτικὸ καὶ λογικὸ ἐνιαῖο ὅλο.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Στὴν πρώτη καὶ δευτέρα τάξη διδάσκεται μόνο ὅ,τι δίνει ἡ πατριδογνωστικὴ διδασκαλία σὰν θρησκευτικὸ ὕλικό, ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας τῶν συγγενῶν, γειτόνων καὶ συχωριανῶν τῆς στενώτερης πατρίδας κατὰ τὴ διαδρομὴ τοῦ ἔτους, ἀπὸ ἐπικαιρὲς ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως, ὅπως Χριστούγεννα, Ἀπόκριω, Πάσχα, Εὐαγγελισμὸς κλπ. Εὐκαιρικὰ δίνεται ἀφορμὴ στὸ δάσκαλο γιὰ διήγηση ὁραίων θρησκευτικῶν ἱστοριῶν ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, προσευχῶν καὶ εἰκόνων, διδασκαλία λαϊκῶν ποιημάτων καὶ καταρτισμὸ θρησκευτικῶν ἑορτῶν μὲ πολὺπλευρὴ χειροτεχνικὴ καὶ ἐκφραστικὴ ἀπασχόληση.

Στὴν Τρίτη καὶ Τετάρτη ποὺ τὰ παιδιά μποροῦν νὰ μετέχουν σὲς ἑορτῆς αὐτὲς θὰ διδάσκονται ἱστορίες τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης παραστατικὰ καὶ ὁρατὰ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ κειμένου τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ ὅχι τοῦ ἐγχειριδίου, ὥστε ἡ θρησκευτικὴ συγκίνηση τοῦ δασκάλου νὰ ὑποβάλλεται σὲν ψυχὴ τῶν παιδιῶν.

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Ἡ πατριδογνωστικὴ ἐποπτικὴ διδασκαλία τῶν δύο πρώτων τάξεων Α' καὶ Β' παίρνει τὰ θέματά της ἀόριστα καὶ φυσικὰ ἀπὸ τὸν πλησίον κόσμὸ τῶν ἐπιζητήσεων καὶ ἐμπειριῶν τῶν παιδιῶν τῆς στενώτερης πατρίδας. Σπίτι, αὐλή, κήπος, ζωὰ καὶ φυτὰ αὐτῶν, σχολεῖο καὶ σχολικὴ αὐλὴ, Ἐκκλησία, δρόμοι καὶ συνοικίες, χωράφια, λειβάδια καὶ δάση, ἡ ζωὴ καὶ οἱ ἐργασίες τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ σχολείου καὶ τοῦ χωριοῦ σὰ ἐργαστήρια, ἐπαγγέλματα κλπ., ὅπως ἡ στενώτερη πατρίδα τὰ παρουσιάζει, γιὰ ἐπισκόπηση καὶ ἐπισκόπηση, σχηματίζουν ἔτσι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Διηγῆσεις καὶ δραματοποιήσεις ἀπλῶν παραμυθιῶν, ἥθη καὶ ἔθιμα, θρύλους καὶ παραδόσεις τοῦ λαοῦ, μύθους διδακτικούς, τραγούδια λαϊκὰ παλαιὰ καὶ νέα, παιγνίδια χαρούμενα καὶ ἐλκυστικά, χειροτεχνικὲς καὶ ζωγραφιστὲς ἀσκήσεις ἐκφραστικὲς ἐκμεταλλεύονται σὲ κάθε ἐνκαιρία ἡ πρωταρχικὴ αὐτὴ διδασκαλία, δίνοντας μέγιστη σημασία σὲν χαρὰ, τὴν ἀπόλαυση καὶ τὴν ψυχαγωγία.

Στὴν Γ' καὶ Δ' τάξη ἡ πατριδογνωστικὴ διδασκαλία γίνεται πὺρ ἐκτεταμένη, πὺρ βαθύτερη ὡς πρὸς τὶς αἰτίες, τοὺς λόγους καὶ τ' ἀποτελέ-

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΤΟ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ὑπὸ Ν. ΡΕΝΤΖΟΥ, Δ/λου Ἀγ. Τριάδος Ψηλοβράχου Ἀγρινίου

Ἀφ' οὗτο ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐγκαταλείπει τὰ σπήλαια καὶ τὶς παντὸς εἶδους τρώγλες, ὅπου διέμεινε μέχρι τότε, ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ νὰ ἀλλάξῃ τρόπον ζωῆς, νὰ ἐκπολιτίζεται κατὰ κάποιον τρόπον καὶ γενικὰ νὰ προσαρμόζεται πρὸς ἓνα νέο περιβάλλον φυσικὸν ἢ κοινωνικόν.

Ἡ προσαρμογὴ τοῦ ἀνθρώπου σὲν νέο περιβάλλον, ἀρχισε νὰ συνυφαίνεται σὲ διαφορὲς καὶ πολλαπλὲς δυσκολίες, ὅταν τὰ μέσα ἔπρεπε νὰ ἀλλάξουν γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν ἄνθρωπο καλλίτερα, ὅταν οἱ ἀνάγκες ἔγιναν περισσότερες, ὅταν τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐμπνέει καὶ ζητεῖ τὴν καλλιτέρευσιν τῶν μέσων ποὺ παρέχονται, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὴν ζωὴν. Ὅταν τέλος ὁ ἀνθρώπος ἀρχισε νὰ ζῇ ἀπομειωτικῶς σὲν φύσιν καὶ σὲν ζωὴν του, ἔρχεται σὰν

σμάτα, τὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς καὶ τὸ σκοπὸ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀντικειμένων καὶ γεγονότων αὐτῆς, σὲν φύσιν τόσο, ὅσο καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν γύρω ἀνθρώπων. Ἀσχολοῦνται οἱ μαθηταὶ μὲ τὸν τρόπο καὶ τὴν ἀνάγκη παρὰ τὴν Στενώτερης Πατρίδας, μὲ τὶς ἀσχολίες καὶ τὴν σημασία τους, τῶν ἀνθρώπων τῆς, μὲ τὰ ἐργαστήρια τους, μὲ τὰ ὄργανα καὶ ἐργαλεῖα τῆς γεωργικῆς καὶ ἐργαστηριακῆς ἐργασίας τῆς καὶ τὴν ἐξυπνάδα, ποὺ χρειάστηκαν οἱ κατὰ καιροὺς ἀνθρώποι νὰ τὰ ἐφεύρουν, καὶ νὰ τὰ τελειοποιήσουν, τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τέχνες τῆς σὲν κάθε εἰδικότητά καὶ τὴν σημασία ὅλων αὐτῶν γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς. Οἱ σπουδαιότερες ἐποπτεῖες τῆς γεωγραφίας, τῆς ἀριθμητικῆς καὶ φυσιογνωσίας σχηματίζονται μέσα σὲν ἐνταλμένη διδασκαλία τῆς στενώτερης πατρίδας, τῆς ἐπαρχίας καὶ τέλος τοῦ Νομοῦ τῆς περιοχῆς τῆς. Καταρτισμὸς καὶ ἐπεξεργασία διαγράμματος τῆς αἰθουσας τῆς διδασκαλίας, τοῦ διδασκῆτορος, τοῦ αἰθουοῦ, τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ ὑπὸ μίᾳ ἀπλῇ κλίμακα γεωμετρικὴ ὑπὸ σμίκρυνση καὶ πλαστικὴ μὲ πηλὸ ἢ μμο σὲν ἀμμοδόχῃ εἶναι βασικὰ στοιχεῖα ἐνδιαφέροντα. Καθοδήγηση γιὰ ἐπισκόπηση τῆς φύσης, ἀνατολῆς καὶ δύσης τοῦ ἡλίου, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀλλαγῶν του, σελήνης, ἀστέρων κλπ. Δημόσιες ὑπηρεσίες, εὐεργετικὰ καθιδρύματα, ἐκκλησίες, κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς σχέσεις πρὸς τὰ γύρω χωριά καὶ πόλεις, ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως αὐτῶν. Ὁ τόπος καὶ ὁ οὐρανὸς σὲν διαφορὲς μέρες καὶ ἐποχῆς τοῦ ἔτους. Ὁ τόπος αὐτός, ὅπως ἦταν σὲν παρελθόν (ἱστορικὰ στοιχεῖα, μνημεῖα, ἐρεῖπια). Ἀνθρωποὶ καὶ μέσα συγκοινωνίας, σήμερον καὶ ἄλλοτε. Ἐκδρομὲς καὶ μικρὰ ταξίδια σὲν ἐπαρχία καὶ σὲν Νομὸ καὶ καταγραφὲς ὅλων τῶν ἐνδιαφερόντων μορφωτικῶν στοιχείων ἀποτελοῦν συγκέντρωση καὶ βάθρα τῶν διαφορετικῶν μετὰ ταῦτα μαθημάτων τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

(Συνεχίζεται)

φυσικὸ ἐπακόλουθο καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς διδασκαλίας τῶν ἀπογόνων μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν βελτίωσιν τῆς βιωτικῆς των καταστάσεως, διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν γνώσεων καὶ τὴν διενκόλυνσιν των σὲν τὴν προσαρμογὴ των σὲν πικρὸν περιβάλλον των. Ἐτσι ἔχομεν τὴν πρῶτην, μορφὴν Μονοθεσίου Σχολείου, ἡ ὁποία εἶναι συνυφασμένη μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν μάθησιν.

Κατὰ τὴν πρῶτην αὐτὴν μορφὴν τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου ὁ πατέρας διδάσκει τὸ παιδί, ὅ,τι ἡ πείρα ἐδίδαξε αὐτὸν πάνω σὲν δράσιν καὶ τὶς ποικίλες ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Μεταδίδει τὶς γνώσεις εἰς αὐτὸν γνώσεις, φροντίζει καὶ ἐπιβοηθεῖ ἔτσι σὲν καλλιτέρευσιν του καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ γένους καὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας γενικώτερα. Σιγὰ σιγὰ ὁ ἀνθρώπος ἐξελίσσεται καὶ προοδεύει. Δημιουργοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ διάφορα χειρωνακτικὰ καὶ πνευματικὰ ἐπαγγέλματα καὶ ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ μεταδώσῃ τὶς γνώσεις του πρὸς ἀπεκδήμιον ἐκ τῆς πείρας του, ἡ πρὸς τυχὸν ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ προκατόχου του ἢ τοῦ πατρὸς του, ἀνάλογον μὲ τὴν εἰδικὴν ἀσχολίαν καθεστώς. Συναντῶμεν δηλ. καὶ ἐδῶ μίαν μορφὴ διδασκαλίας ἢ καλλίτερα μίᾳ μορφῇ 1) θεσίου Σχολείου.

Ἀλλὰ καὶ σὲν ἀρχαία Ἑλλάδα παρατηροῦμε τὴν αὐτὴν μορφὴν διδασκαλίας. Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀρχαίαν Σπάρτην ἔχομεν ὡς Μονοθεσίτην διδόντων τὸν παιδονόμον, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας τὸν γεωμετριστὴν καὶ Κιθαροδόν. Καὶ ἡ διδ(λ)ία ἐξ ἄλλου τῶν φιλοσόφων καὶ σοφιστῶν σὲν Ἀθήνα δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ μίᾳ ἀφορμῇ 1) θεσίου Σχολείου, εἰς τὸ ὁποῖο ἀνεπτύσσοντο καὶ ἐσυζητοῦντο αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι τῶν φιλοσόφων τῆς κλασσικῆς ἐκείνης ἐποχῆς.

Ἀργότερα κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς καὶ Ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀν καὶ ἀρχίζῃ ὁ καταμερισμὸς τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, ἡ ἐκλαίκευσις τῶν ἀνθρώπων τῶν γνώσεων ἔχει ὡς κύριον χαρακτῆρα τὴν μορφὴν τοῦ Μονοθεσίου.

Ἀκόμη ἀν προσέξωμεν καλὰ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ μίᾳ μορφῇ Μονοθεσίου Σχολείου. Κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας συναντῶμεν κοντὰ σὲν ψαλτῆρι, κάτω ἀπὸ τὸ θαμνὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ, τὴν Θεοσεβῆ μορφὴν τοῦ καλογῆρου, μὲ μαθητὰς τοὺς μικροὺς Ἑλληνοπαῖδας, καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους ἀφανεῖς ἥρωας τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ πιστοὺς ὑπηρετὰς τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου.

Ἡ περιληπτικὴ αὐτὴ ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθόν, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὸ 1) θεσίου Σχολεῖον, μᾶς ἀγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα: ὅτι τοῦτο ἐγεννήθη εὐθὺς ὡς ὁ ἀνθρώπος ἀρχισε νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς μεταδόσεως τῶν γνώσεων εἰς τοὺς ἀπογόνους του, σχετικὰ μὲ τὴν πρόδοον καὶ τὴν

εὐθυμερίαν τῶν συνανθρώπων του καὶ τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς γενικώτερα.

Εἶναι δηλ. τὸ 1) θέσιον Σχολεῖον δημιουργημα ἀνάγκης καὶ ἀπετέλεσε ἀνάγκαν τὸ βάθος τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιών.

Ὡς γνωστὸν ἡ γεωγραφικὴ διαμόρφωσις τῆς χώρας μας εἶναι ἀνόμαλος. Πολυάριθμα μεγάλα καὶ μικρὰ θυνὰ διασχίζουν τὴν χώρα ἀπὸ βορρὰ πρὸς νότον, μεγάλας καὶ μικρὰς κοιλάδας, γόνιμες ἢ ἄγονες, πλῆθος μικρῶν νησιῶν ὑπάρχει, ρεμματιὰς καὶ ἄγρια δάση ξεχωρίζουν πολλὰς φορὲς μεγάλα χωριά σὲ μικροὺς συνοικισμοὺς κλπ.

Σὰν ἀποτέλεσμα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς διαμορφώσεως τῆς πατρίδος μας ἔρχεται καὶ ἡ κατανομή τῶν κατοίκων σὲ μικρὰ χωριά καὶ μικροσυνοικισμοὺς, ὅπου ὑπάρχει μικρὸς συνήθως ἀριθμὸς μαθητῶν, ἱκανὸς ὅμως διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ τύπου τοῦτου τοῦ Λαϊκοῦ μας Σχολείου δηλ. τοῦ Μονοθεσίου. Διὰ τὴν ἐκλείψην τὸ 1) θέσιον αὐτὸ Σχολεῖον, τὸ Σχολεῖον ἀνάγκης ὅπως συνηθίζεται νὰ τὸ ἀποκαλοῦν τελευταῖα, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ συσπειρώσις πολλῶν σχολείων τοῦ εἶδους αὐτοῦ σὲ μέρος κατάλληλον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ὅπου τὰ μικρὰ αὐτὰ καὶ ἀτελείς 1) θέσια θὰ ἀπετέλουν ἕνα 4) θέσιον ἢ 6) θέσιον Σχολεῖον συγχρονισμένον σύμφωνα μὲ τὴς νέας ἀπαιτήσεις τῆς Παιδαγωγικῆς. Τριετής.

Προτοῦ ὅμως πραγματοποιηθῶν ὅλα αὐτὰ, ἄξιζε τὸν κόπον νὰ ἰδοῦμε ποὺ στεγάζονται τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀπομακρυνόμενα 1) θέσια Σχολεῖα μας, ποῖα εἶναι τὰ διδασκῆρια μέσα εἰς τὰ ὅποια διαπλάθεται καὶ σφραγίζεται ἡ αἰρὶς τῆς νέας γενεᾶς, ἡ χρυσὴ ἐλπίδα τοῦ ἔθνους μας.

Τὸ διδασκῆριον, εἰς τὸ ὅποιν στεγάζεται τὸ λαϊκὸ μας Σχολεῖο, παρὰ τὴς προσπάθειες ποὺ καταβάλλονται τελευταῖως ὑπὸ τοῦ Κράτους πρὸς βελτίωσιν καὶ συγχρονισμόν αὐτοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἀπαιτήσεις τῆς διδασκτικῆς καὶ συγχρόνου Παιδαγωγικῆς. Ἀλλοῦ εἶναι ἕνα στενὸν δωμάτιο μὲ ἀνεπαρκῆ φωτισμό, κατεστραμμένο πάτωμα, σαρακοφαγόμενα παράθυρα. Ἀλλοῦ εἶναι κάποιο παλὸν ἐγκαταλειμμένο σπίτι, μὲ τὴν ἐτοιμόρροπὴν στέγην ποὺ στάζει καὶ τὰ παράθυρά του βάzzουν ἀέρα. Καὶ σκέφθῃ κανεὶς ὅτι μέσα σὲ τοιαῦτα διδασκῆρια καλεῖται ὁ μαθητής, τὸ νεαρὸν βλασταράκι, νὰ περᾷ στυμμένον τόσες ὥρες πάνω στὸ ἀναγνωστικὸν καὶ τῶλλα βιβλία. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις τῶν διδασκῆριων μας καὶ σὲ τοιαῦτα διδασκῆρια στεγάζεται τὸ Δημοτικὸν μας σχολεῖο, τὸ ὅποιο εἶναι ὁ ναὸς ποὺ γίνεται καθημερινῶς ἱερὰ μυσταγωγία. Στὸν χώρον αὐτὸν μεταλαμβάνεται τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν ἰδεῶδες στὶς ἐπερχόμενες νέες γενεές. Ὁ χώρος αὐτός, ὁ ὅποιος εἶναι τὸ μόνον πνευματικὸν Κέντρον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βιαιότητα καὶ δὲν λείπει οὔτε ἀπὸ τὴς τελευταῖες ἐσχαιῆς τῆς Πατρίδος μας, εἶναι ὁ φάρος ποὺ φωτίζει τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς φυλῆς μας. Εἶναι πραγματικὸν φωτεινὸν μετέωρον, ποὺ ἐκπέμπει τὸ πνευματικὸν φῶς εἰς τὴν βιαιότητα τῶν

σαν. Διότι εἶναι τὸ μοναδικὸ πνευματικὸν ἢ καλλίτερον κρατικὸν Ἰδρυμα, τὸ ὅποιν ἔρχεται εἰς τὴν ἀμεσον ἐπαφὴν ὄχι μόνον μὲ τοὺς μικροὺς μαθητὰς, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμοὺς τῆς Πατρίδος μας. Αὐτὸ φωτίζει, παροτρύνει πρὸς τὸ καλόν, καθοδηγεῖ πρὸς τὰς ἔθνικὰς ἐπάλξεις, διὰ τῶν ἀκούραστων λειτουργῶν του, πραγματικῶν μυστῶν τῆς λαϊκῆς παιδείας, ὄχι μόνον τοὺς νεαροὺς τροφίμους, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, ἢ ὅποια τὸ περιβάλλει. Ὅπως βλέπομεν εἶναι πραγματικῶς ἱστορικὴ ἡ θέσις τοῦ 1) θέσιου καὶ γενικὰ κάθε Δημοτικοῦ Σχολεῖου ἀνεξαρτήτως ὁργανωτικότητος μέσα εἰς τὴν ἀγροτικὴν Ἑλληνικὴν βιαιότητα. Εἶναι ὁ σπουδαιότερος μοχλὸς πάσης κοινωνικῆς ἀναπλάσεως καὶ Ἑθνικῆς Ἀναδιοργανώσεως.

2. Ἀφοῦ ἡ θέσις τοῦ Ἀγροτικοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου εἶναι ὄντως ἱστορικὴ, καταλαβαίνομε ὅποια θὰ εἶναι ἡ θέσις ἑναντι αὐτοῦ τοῦ δασκάλου, τοῦ πρωτεργάτου καὶ ἐμφυχωτοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολεῖου μας.

Πράγματι, αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας καλεῖται κάθε δάσκαλος νὰ ἐργασθῇ στὸ 1) θέσιον εἶναι ἀρκετὰ δυσμενεῖς τόσον ἀπὸ ἀπόψεον μέσων, ὅσον καὶ κατανοήσεως ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ χωριοῦ.

Πρέπει ἐπομένως κάθε δάσκαλος νὰ ὑπερνήξῃ τὰς δυσχερείας ποὺ παρουσιάζονται ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸ ἔργον του, διὰ τῆς προσωπικῆς του δραστηριότητος, τῆς ἀτομικῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, καὶ τῆς πρακτικῆς ἱκανότητός του.

Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ μονοθεσίτης δάσκαλος πρέπει νὰ ἔχῃ σχετικὴν πείραν δι' ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ 1) θέσιου Σχολεῖου, τὴν ὁποίαν, ἂν τὴν χρησιμοποίησιν δημιουργικὰ, ποιεῖ νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀριστηρίαν μαθητικὴν Κοινότητα καὶ ἕνα ἰδανικὸν σχολικὸν περιβάλλον. Γνώστης καὶ μελετητὴς ἐξ ἄλλου τῆς Ψυχολογίας καὶ Παιδαγωγικῆς, θὰ οὐμῆξῃ καταλλήλως τὴν συμπεριφορὰν του ἑναντι τῶν διαφόρων τύπων τῶν μαθητῶν του γνωρίζοντας τὴν διανοητικὴν ἱκανότητα, τὸν χαρακτήρα κλπ. ἐκάστου μαθητοῦ. Κάθε δάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι γνώστης τῆς προσωπικότητος τοῦ μαθητοῦ κατὰ τὸν CLAPAREDE, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἀποτελεσματικὰ τὰ ὑψηλὰ παιδευτικὰ του ἔργον. Μόνον ἀφοῦ ἔχει πραγματικὴν γνῶσιν τοῦ ποιοῦ, τοῦ ὅλιου καὶ τῆς συνθήκης, ὑπὸ τὰς ὁποῖες διαβιοῦν οἱ μαθηταὶ του, τότε μόνον θὰ προγραμματίσῃ ἀνάλογα τὴν ἔλπιν, τὴν ὁποίαν θὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του, ὥστε νὰ ἔχῃ ἕνα καρποφόρον ἀποτέλεσμα ἐκ μέρους τῶν.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πελαγοδρομιῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπώλειαν χρόνου, ὁ ὅποιος εἶναι πολῦτιμος εἰς τὸ 1) θέσιον, ἐπιβάλλεται ὁ διδάσκαλος ἀφ' ἐνός μὲν νὰ εἶναι κάτοχος τῆς διδασκτικῆς ἔλξης, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ εἶναι γνώστης κάποιας μεθόδου διδασκαλίας ἢ καλλίτερα πολλῶν τοιούτων, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦ τὴν αὐτὴν κατάλληλον εἰς τὰς διαφόρους πορείας διδασκαλίας.

Ἰδιαίτερον φροντίδα καὶ κάθε δυνατὴν προσ-

πάθειαν πρέπει νὰ καταβάλῃ ὁ μονοθεσίτης δάσκαλος διὰ τὴν, ὅσον τὸ δυνατόν, καλυτέραν προσαρμογὴν τῶν νεοφερμένων μαθητῶν, τῶν μικρῶν τῆς Α' τάξεως, ὡς καὶ τὸν καλυτέρον καταρτισμένον τῶν μαθητῶν τῆς ΣΤ' τάξεως, οἱ ὅποιοι θὰ ἐξέλθουν στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ὁπλισμένοι μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια ἢ θὰ ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Γενικὰ ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ διακρίνεται διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν ἀγάπην ἑναντι ὅλων τῶν μαθητῶν του, νὰ εἶναι ὁ πνευματικὸς ἐκείνος οἰκογενειάρχης ποὺ θὰ διαπαιδαγωγήῃ καὶ διαπλάθῃ παιδιὰ μὲ εὐγενικὴν ψυχὴ καὶ καλὰς ἔξεις. Νὰ δημιουργήῃ στὸ Σχολεῖο πραγματικὴν οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιραν μὲ τὴν ἀγάπην, τὴν καλωσύνην, τὸ γέλιο, τὸ ἔξυπνο ἀστεῖον, μακρὰν ἀπὸ τὸ καυστικὸν ποὺ πολλὰς φορὲς τραυματίζει ἀνεπανόρθωτο τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ, ὥστε νὰ ἐμφυσήσῃ στὶς τρυφερὰς παιδικὰς καρδίαις τῶν μαθητῶν τὴν νοσταλγίαν καὶ λατρείαν πρὸς τὸ Σχολεῖο, εἰς τὸ ὅποιν θὰ διαπλάθεται τὸ ἦθος του καὶ θὰ καλλιεργοῦνται ὅλες οἱ πνευματικὲς ἱκανότητες τοῦ μαθητοῦ.

Νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ πλουσία ἐξωσχολικὴ δρᾶσις. Νὰ εἶναι ἀνακαινιστὴς στὸ χωριὸν μὲ τὴν δημιουργικὴν του δρᾶσιν, δεικνύων πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν καλυτέρευσιν τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ, καθιστόμενος ἀχώριστος σύμβουλος καὶ συνεργάτης τῶν χωρικῶν. Νὰ παίρνῃ ἐνεργὸ μέρος σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ, διὰ νὰ καταφέρῃ ἔτσι ἀριστοτεχνικὰ νὰ τραβήξῃ μὲ τὸ μέρος του χωρικοὺς, χρησιμοποιοῦντας τοὺς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνακαινιστικῶν του σκοπῶν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν φιλοπόνων προσπαθειῶν του.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ ἀπουσιάζων ἀπὸ τὸ μονοθεσίτην δάσκαλον ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐπιμονή, ἡ πραότητα, ἡ εὐγένεια, ἡ ἐγκράτεια, ἡ τιμότης καὶ καρτερικότης.

Ἀνθρώπος ταπεινόφρων, καταδεκτικὸς καὶ ὑπομονητικὸς θὰ συνδυάζῃ τὴν πραγματικὴν γνῶσιν τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν μαθητῶν του μὲ τὴν ἀνιδιοτέλειαν καὶ πίστιν εἰς τὰ ἰδανικὰ τῆς φυλῆς, θὰ ἀποτελῇ τὸν φωτεινὸν φάρον τὸν μεταλαμβάνοντα τὸ ἐγὼ του, τὸ εἶναι του στὴν ψυχὴν τῶν μικρῶν μαθητῶν.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟΥ

Ὡς γνωστὸν, μέσα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν αἶθουσαν τοῦ 1) θέσιου Σχολεῖου διδάσκοντας ὁ πάθειαν ἂν καταβάλῃ ὁ μονοθεσίτης δάσκαλος, αἱ τάξεις καὶ ὁποιαδήποτε φιλότιμον προσελθὲς ὁποινίκοι τῶν διαφόρων ἐμποδίων, ποὺ πρὸς ὁποινίκοι τῶν διαφόρων ἐμποδίων, ποὺ παρουσιάζονται κατὰ τὴν διδασκαλίαν, δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ προσπεράσῃ τὰ ποικίλα καὶ σοβαρὰ μειονεκτήματα τοῦ μονοθεσίου. Σὰν πρῶτον καὶ σοβαρὸν μειονέκτημα τοῦ μονοθεσίου εἶναι ἡ συνδιδασκαλία τῶν τμημάτων, ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ παιδιὰ διαφέροντα κατὰ ἡλικίαν, φύλον καὶ πνευματικὲς ἱκανότητες. Προέρχεται

θεβαίως τὸ μεγάλο αὐτὸ μειονέκτημα ἀπὸ τὴν ἀνυβέρβλητην ἀνάγκην νὰ ἀνταποκριθῇ τὸ ὅλον πρόγραμμα τοῦ Μονοθεσίου Σχολεῖου στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀσυγχρονίστου ἀναλυτικοῦ μας προγράμματος, χωρὶς βέβαια νὰ παύῃ τὸ Σχολεῖον νὰ φέρῃ μεγάλην εὐθύνην, διὰ τὴν ἀντιπαιδαγωγικὴν καὶ ἀντιψυχολογικὴν μεταχείρισιν τῶν μαθητῶν. Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ μικρὸς μαθητὴς τῆς Β' τάξεως, ἀφοῦ προαχθῇ εἰς τὴν Γ' νὰ παρακολουθήσῃ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπάλ- λην διάταξιν τῆς ἑλξης, τὰ μαθήματα τῆς Δ' τάξεως; Ἐπίσης ὁ μαθητὴς τῆς Δ' τάξεως ποὺ παρακολουθεῖ τὴν ἑλξιν τῆς Γ' τάξεως, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ διδασκῇ καὶ κατανοήσῃ τὴν ἑλξιν τῆς ΣΤ' τάξεως τὸν ἐπόμενον χρόνον; Δὲν εἶναι ἐπομένως παράξενο, ἂν ἰδοῦμεν φιλότιμους, εὐαίσθητους καὶ ἐπιμελεῖς μαθητὰς νὰ παθαίνουν συμπλέγματα, τραυματιζόμενοι ἀνεπανόρθωτα, ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῶν νὰ παρακολουθήσουν τὴν διδασκῆν ἑλξιν, ἡ ὁποία τόσον ἀνυπολόγητα τοὺς προσφέρεται.

Ἡ χρονικὴ ἀνεπάρκεια, ἡ ἄτακτος φοίτησις τῶν μαθητῶν καὶ ἡ παραγκωνίσις τῆς ἀτομικῆς ἰδιοφυῆς τοῦ μαθητοῦ ἀποτελοῦν ἐπίσης ἐμπόδια εἰς τὴν ὁμαλὴν καὶ εὐρυθμίαν λειτουργίαν τοῦ Σχολεῖου καὶ ὡς ἐκ τούτου σοβαρὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ. Ἐμφαντικὰ καὶ ἀσφυστικὰ εἶναι γιὰ τὸν μονοθεσίτην δάσκαλον τὸ φάσμα τοῦ χρόνου. Δὲν ἔχει τὸν ἀπαραίτητον χρόνον στὴν διάθεσιν του γιὰ τὴν διεξαγωγὴν μιᾶς ἀνεπείτης, φυσικῆς καὶ ἀβίαστης διδασκαλίας.

Σὲ μεγάλο ἔξ ἄλλου δίλημμα βρίσκεται ὁ δάσκαλος τοῦ Μονοθεσίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀτάκτου φοιτήσεως τῶν μαθητῶν στὰ μονοθέσια ἀγροτικά Σχολεῖα τῆς Πατρίδος, διότι παρὰ τὰ λαμβανόμενα μέτρα καὶ τοὺς σχετικούς Νόμους περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, δυστυχῶς ἡ μᾶστις αὐτῇ, ἡ ἄτακτος φοίτησις, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ. Τί θὰ πράξῃ στὴν προκειμένη περίπτωσιν ὁ δάσκαλος; Θὰ προχωρήσῃ στὴν ἑλξιν κανονικῶς ἢ θὰ περιορίσῃ καὶ τοὺς ἀπουσιάζοντας ἐκαστοτε μαθητὰς; Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη λύσις εἶναι ἐπιζήμιες, διότι προχωροῦντας κανονικὰ στὴν ἑλξιν, μέχρι τέλους κανένας δὲν θὰ παρακολουθῇ μὲ ἀνεσι, ἂν πάλι περιορίσῃ τὴν ἑλξιν τὸν χρόνον, ὁ ὅποιος εἶναι πολῦτιμος, ἰδίως γιὰ τὸ Μονοθέσιο.

Ἐτοίμ ὁ δάσκαλος ἀναγκάζεται νὰ προχωρήσῃ, χάνοντας τὸν πολῦτιμον χρόνον καὶ καταδικάζοντας τὴν ἀρμονικὴν λειτουργίαν τοῦ Σχολεῖου τοῦ.

Ἀναφέρωμεν παραπάνω, ὅτι τὸ Μονοθέσιον παραγκωνίζει τὴν ἀτομικότητα τοῦ μαθητοῦ, διότι ὁ δάσκαλος δὲν ἔχει τὴν εὐχέριαν καὶ τὴν δυνατότητα νὰ παρακολουθῇ τοὺς τροφίμους σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις, νὰ ἐλέγξῃ τὶς ἐργασίας τῶν, νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ ψυχολογικὸν ἐνὸς ἐκάστου κλπ.

Δὲν εἶναι ἐπίσης δυνατόν τὸ 1) θέσιον νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν προορισμὸν τοῦ λόγου διδασκῆς ἑλλείψεων. Λέγοντας δὲ διδασκῆς ἑλλείψεις δὲν ἐννοοῦμεν τὴν μοναδικὴν αἶθουσαν διδασκαλίας, ποὺ καὶ αὐτῇ, ἂν ὑπάρχῃ, πολ-

λές φορές δρίσκειται σὲ κακή κατάσταση, ἀλλὰ τὸ διδακτηριακὸν συγκρότημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀπαρτίζεται τὸ 1) θέσιον Σχολεῖον ὅπως εἶναι ἡ αἰθουσα Βιβλιοθήκης καὶ ἀναγνωστηρίου, αἰθουσα διαλέξεων καὶ θεατρικῶν παραστάσεων, αἰθουσα χειροτεχνίας καὶ σιωπηρῶν ἐργασιῶν κ.λ.π.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸ πρόγραμμα μὲ τὸ δυσβάστακτον καὶ ἀχρηστο πολλὰς φορές φορτίον, τὸ ὁποῖον φέρει εἰς τοὺς ὤμους τοῦ προοριζόμενου διὰ τοὺς συγχερούς ἐγκεφάλους τῶν μικρῶν τροφίμων μὲ τὶς ἀψυχολόγητες κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαιτήσεις του, ταλαιπωρεῖ ἀσκόπως τὴν σημερινὴ νεολαία τοῦ λαϊκοῦ μας Σχολείου. Ὡς ἐλπίσωμεν τὸ νέο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ἔχει καταρτισθῇ ἀλλὰ δὲν ἐτέθη εἰς ἐφαρμογήν, ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ νέου Σχολείου, κομμένο εἰς τὰ μέτρα τοῦ παιδιοῦ, συγχρονισμένο καὶ στοιχειωμένο στὰ νεώτερα δεδομένα τῆς Ψυχολογίας καὶ Παιδαγωγικῆς.

Μέχρι πρό τινος εἴχαμε συνηθίσει νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ χαρακτηρίζομε σὰν κυριώτερον μειονέκτημα τοῦ 1) θέσιου Σχολείου τὸν ὑπερπληθωρισμόν, καθ' ὅσον στὰ περισσότερα 1) θέσια φοιτοῦσαν 60, 70, 80 καὶ πλέον μαθηταί. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια ἔγιναν πολλοὶ διορισμοὶ νέων διδασκάλων, ἰδρύθησαν πάρα πολλὰ νέα Σχολεῖα ἀνὰ τὴν Ἐπικρατείαν καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ σοβαρώτατο αὐτὸ πρόβλημα τῶν 1) θέσιων μας Σχολείων ἔχει σχεδὸν ἐκλείψει. Ἀλλὰ μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν νέων Σχολείων, φθάσαμε στὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς ἀποτέλεσμα ποὺ ἀποτελεῖ ἐξ ἴσου σπουδαῖον πρόβλημα καὶ δυσχερὲς μειονέκτημα διὰ τὸ 1) θέσιον Σχολεῖον.

Τὰ νεοϊδρυθέντα δηλ. Σχολεῖα τῶν ὁποίων ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 20 μαθητὰς εὐρισκόμενα εἰς τοὺς πλέον ἀπομακρυσμένους συνοικισμοὺς, οἷς ἐσχάτως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, ἀνοῖξαν τὶς ἀγκάλες διὰ νὰ δεχθοῦν τοὺς νεαροὺς τροφίμους, οἱ ὁποῖοι μέχρι πέρους βάδιζαν μίαν καὶ πλέον ὥραν γιὰ τὸ πλησιέστερον Σχολεῖον. Ὁ καθένας ὅμως καὶ ὁ πῦρ ἀγευστος παιδαγωγικῆς πείρας τῆς σχολικῆς ζωῆς ἀντιλαμβάνεται τὸν πληρυσμὸν τῶν λειτουργίας τῶν Σχολείων αὐτῶν μὲ τοὺς 2 ἢ 3 μαθητὰς σὲ κάθε τάξιν.

Πῶς νὰ δημιουργηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν καὶ ἡ εὐγενὴς ἀμύλλα πρὸς μάθησιν;

Μὲ τί ἐνθουσιασμὸ καὶ κέφι θὰ διδάξῃ ὁ νεαρὸς συνάδελφος, ὅστις ἀνέλαβε τὸ ὑψηλὸν λειτουργημα μὲ γνήσιον παιδαγωγικὸν ἐνθουσιασμόν, νεανικὴν ζέσιν καὶ αὐτοπεποίθησιν, ὅταν ἔχῃ ἐμπροσθεν τὰς ἀποτελούμεναι ἀπὸ 2 ἢ

3 μαθητὰς; Ὅπως βλέπομεν μὲ τὴν κατάργησιν τῶν ὑπερπληθωρικῶν Σχολείων καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν ἀποστάσεων, ἐδημιουργήθησαν τὰ Σχολεῖα πληξέως καὶ ἀνάγκης, ἀπελπιστικὰ ὁλοδιόλου.

Ἐχομεν ἐπίσης τὴν γνώμην, ὅτι καὶ ἡ μεταμεσημβρινὴ Σχολικὴ ἐργασία ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ Ἀγροτικοῦ Σχολείου καὶ σοβαρὸν μειονέκτημα αὐτοῦ. Ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀγροτικοῦ Σχολείου ἐπιστρέφοντας τὶς ἀπογευματινὰς ὥρας στὸ Σχολεῖον ἐξαντλημένος ἀπὸ μεγάλην πολλὰς φορές πορεία, κουρασμένος ἀπὸ τὶς διάφορες μικροαπασχολήσεις ποὺ ὑποχρεώνεται νὰ ἐκτελῇ στὸ σπίτι, δὲν αἰσθάνεται διάθεσιν καὶ κέφι γιὰ τὴν μεταμεσημβρινὴ σχολικὴ ἐργασία. Ἀλλὰ καὶ λόγοι πρακτικοὶ ἐπιβάλλουν τὴν κατάργησιν ταύτης, ὡς τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ παιδιοῦ τῆς ἀπογευματινῆς ὥρας σὶς ἀγροτικὰς ἐργασίας καὶ διὰ τὸν τρόπον αὐτὸ ἐκμηδενίζεται καὶ ἐκλείπει τὸ ἐτερον μειονέκτημα τοῦ 1) θέσιου ἀγροτικοῦ Σχολείου, ἡ ἔτακτος δηλ. φοίτησις τῶν μαθητῶν.

Ἡ προμεσημβρινὴ ἄλλωστε ἐργασία πραγματοποιήθηκε κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1962—1963 εἰς ὅλα τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα τῆς Α' Περιφέρειας Ἀθηνῶν, κατόπιν ἐμπειρομένης πρωτοβουλίας τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ κ. Γ. Σακελλάρη καὶ ἀπέδωσε ἄριστα ἀποτελέσματα, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν τῶν συναδέλφων τῆς περιφέρειας μας.

Προσπαθήσαμε μὲ τὶς σύντομες ματιὰς ποὺ εἴχαμε πάνω στὸ 1) θέσιον Σχολεῖο καὶ τὰ ζητήματά του νὰ ἴδωμε ἀπὸ κοντὰ τὴν θέσιν του ἀνάμεσα σὴν ἑλληνικὴ ἀγροτικὴ κοινωνία καὶ τὴν ὑψηλὴν τοῦ ἀποστολῆς ποὺ ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Εἶδαμε ἐπίσης τὰ σοβαρὰ καὶ ποικίλα μειονεκτήματά του, τὰ ὁποῖα δυσχεραίνουν τὴν εὐρυθμὴν λειτουργίαν του καὶ προβάλλονται σὰν σκόπελοι μπροστὰ εἰς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου. Καλὸν θὰ ἦταν νὰ προσπαθῶμεν νὰ εὐρωμεν καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ κατορθώσῃ νὰ ὑπερνικήσῃ καὶ προσπαράσῃ τὰ ἐμπόδια αὐτὰ ὁ μονοθεσίτης δάσκαλος. Πολλοὶ τρόποι ὑποδεικνύονται πρὸς ἄσπιν καὶ ὑπερνίκησιν τῶν λυσκολιῶν αὐτῶν. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι ἡ λύσις ἔγκειται εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ δασκάλου. Διδάσκαλος, ὅστις ἀντιμετωπίζει τὶς παντὸς εἶδους δυσκολίας μὲ ἀγάπην καὶ πίστιν πρὸς τὸ ἔργον του, μὲ παιδαγωγικὸν τὰκτι καὶ αὐτοπεποίθησιν, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ προσπαράσῃ κάθε ἐμπόδιον ποὺ παρουσιάζεται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του καὶ νὰ βαδίξῃ πάντοτε ἐμπρὸς μὲ θάρρος καὶ αἰσιοδοξίαν.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΕΝΤΖΟΣ

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΟ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ὑπὸ ΚΩΝ. ΜΑΝΤΑ, δ)λου Προδρόμου Ἀλμωτίας

Τὸ μονοθέσιον δημοτικὸ σχολεῖο ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο πρόβλημα τῆς παιδείας γενικῶς καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐιδικώτερον.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μονοθεσίων τῆς Ἑλλάδος εἶναι σεβαστὸς, φθάνων τὶς 4.500 περίπου, ἐπὶ συνόλου 9.000 σχολείων. Ἦτοι ποσοστὸν μονοθεσίων 50%.

Εἰς τὰ ἄλλα κράτη ἔχει λυθῇ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, τὸ πρόβλημα τοῦ μονοθεσίου διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν γειτονικῶν μονοθεσίων, ὡς π.χ. συνέβη εἰς τὰς Η.Π.Α.

Εἰς τὴν πατρίδα μας ἔχει, βέβαια, μελετηθῇ τὸ θέμα κατὰ τὸ 1958. Δὲν ἔγινε ὅμως ἐφαρμογὴ τῆς λύσεως καὶ φαίνεται πῶς θ' ἀργήσῃ πολὺ ἀκόμη δι' εὐνοήτους λόγους.

Σήμερα ὅμως ὑπάρχει. Ἄν ἴδουμε τὶς συνθήκες τῆς λειτουργίας του καὶ ἀκόμη τί μπορεῖ νὰ γίνῃ ὥστε τὰ παιδιὰ τῶν μικρῶν χωριῶν νὰ μαθαίνουν τόσα γράμματα, ὅσα τοῦλάχιστον καὶ τῶν 2) θεσίων.

Ἐν πρώτοις ὁ διδάσκαλος τοῦ 1) θέσιου πρέπει νὰ εἶναι ἐμπειρὸς καὶ ὄχι νεοδιορισθείς. Δὲν εἶναι ὀρθὸν ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν δυσκολωτέραν ἐργασίαν εἰς τὸ σχολεῖο ὁ ἀπειρος διδάσκαλος. Τὴν ἀπειρίαν μας τὴν πληρώνουν ἀκριβὰ τ' ἀθῶα πλάσματα μὲ τὶς ἀπορρίψεις καὶ τὴν ἀνεπαρκὴ κατάρτισί τους. Πολὺ δὲ περισσότερο δὲν πρέπει νὰ τοποθετῇται διδ)σα, ἔστω καὶ ἐμπειρὸς, δι' ἄλλους λόγους.

Ἀκόμη ὁ διδάσκαλος τοῦ μονοθεσίου, ἂν δὲν εἶναι ἕγγαμος, θὰ πρέπει νὰ εἶναι οἰκότροφος, ὥστε νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ φροντίδες ξένες πρὸς τὴν φύσιν του... Τοῦτο τὸ ἀπαιτεῖ ἡ πολὺς προσπάθειαν καὶ ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ περισσότερον κοπιαστικὴ ἐργασία εἰς τὸ σχολεῖον ἀφ' ἑτέρου.

Εἰς τὸ μονοθέσιον ὁ χρόνος διδασκαλίας διὰ κάθε τμήμα κυμαίνεται ἀπὸ 15 μέχρι 30 λεπτὰ τῆς ὥρας. Ὡς ἐκ τούτου ὁ διδάσκαλος κατέχεται διαρκῶς ἀπὸ τὸ ἄγχος τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ χρόνου.

Αὐτονόητον τυγχάνει, ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος διὰ κατάργησιν τῆς μεταμεσημβρινῆς ἐργασίας.

Τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ χρόνου δύναται νὰ τὴν ὑπερνικήσουν δύο πράγματα. 1ον) Ἡ ἀρτία προπαρασκευῇ τοῦ διδασκάλου καὶ 2ον) Ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἐλευθέρων ἡμιωρίων.

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ προπαρασκευάζεται ἀ π α ρ α ι τ ῆ τ ὡ ς ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Ὡς μὴν ἰσχυρισθῇ κανεὶς, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ «προπαρασκευασθῇ» στὸ... πόδι. Οἱ συνάδελφοι, ἰδιαίτερος τῶν 1) θεσίων, τὸ γνωρίζουν πολὺ καλὰ αὐτό. Καί, γιὰ ν' ἀποδείξῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν, δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ φέρῃ πολλὰ ἐπιχειρήματα, ἢ ν' ἀναφέρῃ μερικά... παθήματα!

Ὁ κανὼν αὐτὸς πρέπει νὰ ἰσχύῃ ἰδιαίτερος διὰ τοὺς νέους.

Οὕτω θὰ τηρῇ «6 ἰ β λ ῖ ο ν π ρ ο β λ ε π ο μ ἔ ν η ς ὕ λ η ς», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν προηγούμενην, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, θὰ σημειώνη: 1ον) Γενικὰ κάθε νέο μάθημα καὶ ὠριμένες λεπτομέρειες π.χ. ἱστορικὲς χρονολογίες, ὀνόματα κλπ. 2ον) Τὶς ἐργασίες, ποὺ θ' ἀναθῇ εἰς τὰ διάφορα τμήματα κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἡμιώρια.

Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος εἶναι ἀπλουστάτη: Σ' ἓνα τετράδιο ἀντιγράφουμε τοὺς πίνακες περιεχομένων ὧν τῶν ἀναγνωστικῶν. Ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἐκλέγουμε τὸ κατάλληλον, τοῦ ὁποίου σημειώσουμε, τοῦλάχιστον, τὸν ἀριθμό.

Ἡ δευτέρα αὕτη ἐργασία εἶναι ἡ δυσκολωτέρα καὶ ἡ πλέον σημαντικὴ. Ἀπαιτεῖ συγκεντρωσὶ καὶ περισκεψὶ γιὰ τὸν προγραμματισμὸ τῆς. Οἱ ἀνατιθέμενες ἐργασίες πρέπει νὰ εἶναι ἀφ' ἐνὸς ἐπὶκαιρὲς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ αὐτοῦ κυρίου μαθήματος, τὸ ὁποῖον προηγείται ἢ ἔπεται π.χ. δὲν ἐπιτρέπεται μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν νὰ δώσουμε προβλήματα ἀριθμητικῆς.

Εἶναι ὄντως δύσκολη ἐργασία. Γι' αὐτό, συνήθως, καταφεύγουμε σὲ τυποποιήσεις. Μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἀρκετὰ καλὲς καὶ ξεκουράζουν λίγο τὸν πολυμοχθοῦντα διδάσκαλον τοῦ μονοθεσίου.

Τέτοιες τυποποιήσεις εἶναι:

1. Σ τ ἡ ν ἂ ν ἄ γ ν ω σ ι.

Ὡς γνωστὸν τὸ λεξιλόγιον τῶν μαθητῶν τῶν χωριῶν εἶναι πολὺ πτωχόν. Ἐνῶ δὲ διατίθενται διὰ τὴν Ε' ΣΤ' μόνον 30 λεπτὰ διὰ τὴν ὅλην ἐργασίαν συμβαίνει νὰ διατίθενται 10—κάποτε καὶ 20—λεπτὰ διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀγνωστων λέξεων! Ὡς εἶναι αὐτονόητον ὑπὸ τοιούτους ὅρους, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ μάθημα ἀναγνώσεως.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐλύθη μὲ τὸ «Μ α θ η τ ι κ ὸ λ ε ξ ι κ ὸ». Ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὅλες οἱ ἀγνωστες λέξεις. Ἐν συνεχείᾳ κατεχωρίσθησαν, κατὰ κεφάλαια, εἰς διβλία (τῶν 80 φύλλων) καὶ ἡρμηνεύθησαν.

Εἰς τὸ Ἀναγνωστικὸν τῆς ΣΤ' ἐσημειώσαν τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν 3.000 λέξεων περίπου. Ἀνάλογον δὲ ἐσημειώσαν καὶ εἰς τὰ ἀναγνωστικά τῶν Ε', Δ' καὶ Γ'.

Οἱ μαθηταὶ ἐκατέρου τῶν τμημάτων (8 ἔως 10) δύναται ὑπερῶς ν' ἀντιγράφουν, ἐκ περιτροπῆς, τὶς ἀγνωστες λέξεις εἰς ἐιδικὸν τετράδιον. Κατόπιν τὶς ἀντιγράφουν ἄλλες δύο φορές διὰ νὰ τὶς ἀπομνημονεύσουν.

Βέβαια ἔχουν τὸ μειονέκτημα τῆς μὴ πλήρους ἐρμηνείας τῶν διὰ ζώσης φωνῆς καὶ διὰ παραδειγμάτων. Κι' αὐτὸ ὅμως γίνεται, σὲ ὅσες παρίσταται ἀνάγκη.

Ο περιορισμένος χρόνος δεν αφήνει περιθώρια και διά μίαν καλήν, κατά τὸ δυνατόν, ἐπεξεργασίαν. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔλυσαν δύο ἐκλεκτοὶ συνάδελφοι διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Κ α λ ο ὤ Ὁ δ η γ ο ὤ».

Ὁ διδάσκαλος ἀπὸ τὴν προηγουμένη ἀναθέτει, ὡς ἀσκῆσεις κρίνει κατάλληλες, καὶ ὅχι ὅλες, ἐξηγεῖ δὲ δι' ὀλίγων τὸν τρόπον ἐργασίας.

Εἰς εἰδικὸ τετράδιο γράφουν τὶς ἀπαντήσεις. Καλὸν εἶναι ἕκαστος μαθητὴς νὰ ἔχῃ τὸν ἰδικόν του «Ὁδηγόν». Ἐξυπηρετοῦνται ὁμῶς καὶ με' ἓναν (τῆς σχολ. βιβλιοθήκης) κατὰ τὸν τρόπον χρήσεως τοῦ «Μαθητικοῦ λεξικοῦ».

Ἐννοεῖται, ὅτι τὴν ἐπομένην γίνεται ὁ ἔλεγχος.

2. Σ τ ῆ ν Ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ῆ .

Πρόκειται γιὰ τὰ «τ ε τ ρ ά δ ι α ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ῆ ς» με' τὶς ἐντυπες ἀσκῆσεις καὶ προβλήματα.

Εἶναι ἀρκετὰ καλὰ δι' ἐπαναλήψεις πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδασκόντων. Ἐχουν ὅμως τὸ μειονέκτημα, ὅτι ἀποτελοῦν κάτι τὸ σ τ α τ ι κ ὸ καὶ δὲν διεγείρουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν.

Τὸ ἰδεώδες θὰ ἦταν, νὰ ἐδίδοντο προβλήματα, γραμμένα διὰ τοῦ παθητοῦ πολυγράφου τοῦ σχολείου ἐπὶ ἐνὸς φύλλου χαρτοῦ. Ἐπὶ πλέον ὁ διδάσκαλος θὰ συνέθετε προβλήματα κατάλληλα διὰ τοὺς μαθητὰς του.

Ἐπειδὴ καὶ στὴν ἀριθμητικὴ ὁ χρόνος εἶναι περιορισμένος, δύναται νὰ γίνεσθαι τὸ ἐξῆς:

Εἰς τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα τὰ ἡμῶρια ἀριθμητικῆς τῶν Ε', ΣΤ' καὶ Γ', Δ' εἶναι—καὶ πρέπει νὰ εἶναι—συνεχόμενα.

Οὗτω ἔχοντες δύο πίνakes μπορούμε νὰ ἐξετάζουμε ταυτοχρόνως τὴν Ε' καὶ τὴν ΣΤ'. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν παραδίδουμε κανονικῶς εἰς τὴν Ε', ἐνῶ ἀπαιτοῦμε νὰ παρακαλουθῇ καὶ ἡ ΣΤ'. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ΣΤ' διδάσκει διὰ δευτέραν φοράν. Δίδουμε ἀσκῆσεις εἰς τὴν Ε' διὰ τὸ ἐπόμενον μάθημα καὶ παραδίδουμε εἰς τὴν ΣΤ'.

Με' τὸ σύστημα αὐτὸ ἐξοικονομοῦμε πολὺτιμὸν χρόνον ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ σεβαστὸν τοιοῦτον. Προϋποθέτει ὅμως καλὴν παράδοσιν καὶ ἡσκημένους μαθητὰς.

Τὸ ἴδιο δύναται νὰ γίνεσθαι καὶ εἰς τὴν Γ' καὶ Δ'. Ἡ πείρα ὅμως ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ σύστασις ἄνευ ἐπιφυλάξεως. Ἰδιαίτερος εἰς τὴν Γ' τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει ἀρχίσει ἡ ἀφηρημένη διανοήσις, ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι πλησίον τῆς.

3. Σ τ ῆ ν Γ ε ω γ ρ α φ ί α , Ἰ σ τ ο ρ ί α καὶ Φ. Π ε ι ρ α μ α τ ι κ ῆ .

Σὲ καρτέλλες ἀπὸ χαρτόνι γράφουμε ἐρωτήσεις, οἱ ὁποῖες σκοποῦν τὴν ἐπαναλήψιν πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν γνώσεων.

Σὲ κάθε χαρτόνι διαστάσεων 10X15 ἐκ-

γράφουμε 3 ἕως 5 ἐρωτήσεις. Οἱ ἐρωτήσεις διὰ κάθε μάθημα κυμαίνονται ἀπὸ 120 ἕως 150.

Οἱ καρτέλλες ἀριθμοῦνται, καί, κατὰ μαθήματα, τοποθετοῦνται εἰς καρτελλοθήκην.

Κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἡμῶρια, εἰς εἰδικὸν τετράδιον, (σιωπηρῶν ἐργασιῶν), τὸ ὁποῖον εἶναι χωρισμένον διὰ τ' ἀνωτέρω μαθήματα, δίδουν γραπτῶς ἀπαντήσεις ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων, τῶν ὁποίων σημειῶνουν μόνον τὸν ἀριθμὸν. Π.χ. (ἀριθμὸς) 86. Διατὶ ἡ Μ. Βρεταννία ὀνομάζεται καὶ Ἠνωμένον Βασίλειον; Ἀπάντησις. 86. Διότι τὰ κράτη Ἀγγλία, Οὐαλλία, Σκωτία καὶ Β. Ἰρλανδία ἐνώθηκαν σ' ἓνα κράτος.

Οἱ ἀσκῆσεις αὐτὲς καλὸν εἶναι νὰ προηγούνται τῶν κυρίων μαθημάτων. Ἀφήνεται ὅμως ἐλευθερία εἰς τοὺς μαθητὰς, νὰ ἐκλέγουν τὸν χρόνον τῶν ἀπαντήσεων. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἐβδομάδος παραδίδουν τὰ τετράδια πρὸς ἔλεγχον κατ' οἶκον.

Καὶ οἱ καρτέλλες ἔχουν τὸ μειονέκτημα τοῦ σ τ α τ ι κ ο ὤ, ὅπως καὶ τὰ ἐντυπα προβλήματα ἀριθμητικῆς. Ὅπωςδὴποτε ὅμως συντελοῦν στὴν ἐπαναλήψιν.

Κι' ἄλλες ἐργασίες γίνονται κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἡμῶρια, ὅπως ἡ ἀντιγραφή τῆς ἐκθέσεως ἀπὸ τὸ πρόχειρο στὸ καθαρό, ἡ χαρτογράφησις, ἡ λύσις ἀσκήσεων, οἱ μετρήσεις στὸ μάθημα τῆς Γεωμετρίας κλπ.

Αὐτὲς ὅμως οἱ ἐργασίες, τὶς ὁποῖες οἱ μαθητὰς τῶν πολυθεσιῶν ἐκτελοῦν στὸ σπῆτι, δὲν αὐξάνουν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ μονοθεσίου. Πάντως ἐκτελοῦνται στὸ σχολεῖο—καὶ πρέπει νὰ ἐκτελοῦνται—διὰ πολλοὺς λόγους.

Τέλος στὴ βοηθητικὴ αἴθουσα, κι' ἂν δὲν ὑπάρχῃ, στὸ χῶλ τοῦ σχολείου, εἶναι δυνατόν, ὑπὸ τὴν ἐπιβλέψιν ἐνὸς ἀρίστου μαθητοῦ ἀνωτέρας τάξεως, νὰ γίνωνται, ὑπὸ τύπον φροντιστηρίου, μερικὰ μαθήματα, ὅπως: Λύσεις ἀσκήσεων, ἀνάγνωσις εἰς τὴν Α' καὶ Β', γραφὴ εἰς τὴν Α' (πρὸς ὀρθὴν γραφὴν τῶν γραμμάτων, Γεωγραφία κ.ά.

Αὐτὴ, με' λίγα λόγια, εἶναι ἡ μέθοδος στὰ μονοθέσια. Μέθοδος ἰδιότυπος, σὲ ἰδιότυπο σχολεῖο. Καί, γιὰ ν' ἀνταποκριθῇ ὁ Ἕλληνας δάσκαλος στὸ δύσκολον ἔργον του, ἀπαιτεῖται πολλὴ ἐργασία. Ἐργασία πολλὴ σὲ χρόνο καὶ σὲ εἶδος. Ἐργασία κουραστικὴ καὶ ἐξαντλητικὴ, τὴν ὁποίαν καθιστοῦν ἀκόμη πιὸ βαρεῖα οἱ ἄθλιες βιοτικὲς συνθήκες τῶν μικρῶν χωριῶν.

Ἀλλὰ τ' ἀθῶνα Ἑλληνόπουλα, ποὺ βρέθηκαν σ' αὐτὰ τὰ χωριά, πρέπει νὰ μάθουν γράμματα. Οἱ γονεῖς τῶν προσφέρουν τὰ περισσότερα στὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας, ἐνῶ ἀπολαμβάνουν ἐλάχιστα τ' ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Μόνο σχολεῖο ἔχουν. Σπάνια δὲ καὶ ἐκκλησία. Εἴμαστε νέοι. Ἄς ἐργασθούμε, λοιπόν, περισσότερο γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ τὸ χωριό. Ἰσως, κάποτε ἡ πολιτεία ν' ἀναγνωρίσῃ τὴ θυσίαν αὐτὴν.

Ἀπὸ τὴν πρακτικὴν ψυχολογίαν

Ἡ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΙΣ ΝΟΣΗΡΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Τοῦ κ. ΧΡΥΣ. ΖΗΣΗ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἀπὸ τὴν, ἔστω καὶ ἀδρομερῇ, ἐξέτασιν τοῦ ψυχολογικοῦ φαινομένου τῆς Παλινδρομήσεως, ποὺ ἐκάμαμε στὸ προηγούμενον ἄρθρον μας, φθάσαμε, ἐν τέλει, στὴν ἀναμφίβολη διαπίστωση, ποὺ λέγει, πὼς «ἡ Παλινδρομήσις εἶναι νοσηρὸς τρόπος προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον». Καὶ μιὰ ποὺ ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα θὰ πρέπει νὰ ἰδοῦμε πῶς εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη ψυχοθεραπευτικὴ ἀγωγή αὐτῆς τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως (τῆς Παλινδρομήσεως), ἡ ὁποία—ἂν δὲν προσεχθῇ καὶ δὲν ἀντιμετωπισθῇ ὁπῶς πρέπει—εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πρόξενος ὀλεθρῶν συνεπειῶν ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ὑγιεινῆς τοῦ ἀτόμου.

Καὶ πρὶν ἀσχοληθούμε με' τὴν ψυχοθεραπευτικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς Παλινδρομήσεως ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἐξῆς ἀλήθειαν: πὼς δηλ. εἶναι προτιμώτερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ φροντίζωμε νὰ προλαμβάνωμε ἓνα κακὸν (ἀδιάφορον ἢ ψυχικὸν ὄργανισμὸν μας) παρὰ σωματικὸν ἢ ψυχικὸν ὄργανισμὸν μας) παρὰ νὰ ἐπιτρέπωμε νὰ γεννιέται τὸ κακὸν καὶ ὕστερα νὰ φροντίζωμε νὰ τὸ διορθώωμε. Καὶ στὴν περίπτωσιν τῆς Παλινδρομήσεως ὑπάρχουν πλείστες ὅσες περιπτώσεις (γιὰ νὰ μὴν ποῦμε τὸ σύνολον αὐτῶν) ποὺ μποροῦν νὰ ἐμποδισθοῦν καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο εἰς τὸν ἐαυτὸν του νὰ κάμῃ χρήσιν τῆς Παλινδρομήσεως. Θὰ παραθέσωμε σχετικὸν παράδειγμα, τοῦ ὁποίου σχεδὸν ὅλοι μας ἔχομε προσωπικὴν πείραν. Λοιπόν, κατὰ γενικὸν κανόνα, ὅταν μέσα εἰς μίαν οἰκογένειαν ὑπάρχῃ ἓνα μικρὸ παιδάκι (ἀγόρι ἢ κορίτσι, ἀδιάφορον) αὐτὸ τὸ παιδάκι συγκεντρώνει τὴν ἀγάπην, τὴν προσοχὴν, τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν στοργὴν ὅλων τῶν ἐνηλίκων μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ πρὸ παντὸς τῶν γονέων του. Τὸ παιδάκι γνωρίζει καλῶς ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον μέσα εἰς τὸ σπῆτι καὶ κατὰ φυσικὴν συνέπειαν θέλει νὰ διατηρήσῃ αὐτὴν τὴν προνομιοῦχον θέσιν καὶ αὐριον καὶ μεθαύριον, πάντοτε. Ὅταν ὅμως ἡ οἰκογένεια ἀπορίσῃ καὶ δευτέρον παιδάκι, τότε θὰ διαταραχθῇ ἡ ἡμερία ἢ ψυχικὴ τοῦ πρώτου παιδιοῦ, γιὰτὶ θὰ νοιώσῃ ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἤρθε καὶ καινούργιο πρόσωπο στὸ σπῆτι, χάνει θε καὶ καινούργιο πρόσωπο στὸ σπῆτι, χάνει ἑαυτὸν. Οἱ γονεῖς τῶρα παύουν νὰ εἶναι προσηλωμένοι μονάχα στὸ πρῶτον παιδί τους (τὸ ὁποῖον μιὰ καὶ ποὺ μεγάλωσε δὲν ἔχει καὶ τόσες ἀνάγκες, γιὰτὶ—ἀπλούστατα—ἐνῶν μεγάλων ἀριθμῶν φυσιολογικῶν ἀναγκῶν μπορεῖ νὰ τακτοποιῇ μόνο του). Καὶ τότε τὸ πρῶτον παιδάκι θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴν Παλινδρομή-

σιν με' μοναδικὸν σκοπὸν νὰ τραβήξῃ τὴν προσοχὴν τῶν γονέων του (καὶ τῶν λοιπῶν ἐνηλίκων μελῶν τῆς οἰκογενείας του) με' τὸ μέρος του. Βλέπει, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι τὸ μικρὸν τοῦ ἀδελφάκι «βρέχεται» καὶ «λερώνεται» στὰ ρούχα του καὶ οἱ γονεῖς του ὅχι μόνον δὲν τὸ μαλώνουν, δὲν τὸ παρατηροῦν, ἀλλὰ σπεύδουν ἀμέσως νὰ τὸ περιποιηθοῦν πιὸ πολὺ, νὰ τοῦ φορέσουν ἄλλα στεγνὰ ἐνδύματα. Αἶ, λοιπόν, τὸ ἴδιο θὰ κάμῃ καὶ αὐτό. Καὶ ἔτσι στὰ καλὰ—καλούμενα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κάποια φυσιολογικὴ πάθησις, τὸ ἡλικίας 3 ἢ καὶ 4 χρόνων παιδάκι ἀρχίζει καὶ αὐτὸ νὰ κάμῃ τὰ ἴδια πράγματα καίτοι πρότερον ἤλεγχε μόνον τοὺς βασικὰς αὐτῆς φυσιολογικὰς (σωματικὰς) ἀνάγκες. Γιὰτὶ ἀράγε κάμει αὐτὰ καὶ πὼς ἐξηγεῖται; Ἀπλούστατα ἐδῶ ἔχομε μίαν ἀπὸ τὶς πιὸ συνηθισμένες μορφὰς τῆς Παλινδρομήσεως—κάνει δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα γιὰ νὰ τραβήξῃ τὴν προσοχὴν τῶν γονέων, τὴν ὁποίαν—τὸν τελευταῖον καιρὸν—ἔπαυσε νὰ ἔχῃ ὁλόκληρη. Καὶ ἂν οἱ γονεῖς μείνουν ἀδιάφοροι σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν τὸ κακὸν θὰ βαίνει ὁλοκλήρως πρὸς τὸ χειρότερον. Εὐλόγως τώρα γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Ποία εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη ἀντιμετώπισις τῆς δυσαρέστου αὐτῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ἡπιωτέραν μορφὴν τῆς Παλινδρομήσεως; Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις: Ἡ θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ γέννησις τοῦ δευτέρου παιδιοῦ εἰς τὸ σύντομον διάστημα (ἓνα ἢ ἐνάμιον χρόνον ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ πρώτου) ἢ ἂν μεσολάβησε διάστημα ἄνω τῶν τριῶν ἐτῶν (ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε τὸ πρῶτον παιδάκι) καὶ γεννήθηκε τὸ ἄλλο παιδάκι (ἀδελφάκι) θὰ πρέπει νὰ διαφωτισθῇ καταλλήλως καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς γονεῖς τὸ πρῶτον παιδάκι (τὸ κάπως μεγαλούτσικο) γιὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ δευτέρου παιδιοῦ στὴν περιποίησιν τοῦ ὁποίου θὰ πρέπει, ἀπαραιτήτως, νὰ παίρῃ ἐνέργειαν μέρος καὶ τὸ μεγαλύτερον παιδάκι, τὸ ὁποῖον, ἔτσι ἀντιλαμβάνεται, ὅτι παίζει τὸν ρόλον τοῦ Προστάτου. Συγχρόνως ὅμως δὲν θὰ πρέπει νὰ στραφῇ μονοπλευρῶς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γονέων μόνον πρὸς τὸ νεογέννητον καὶ οὔτε θὰ πρέπει νὰ πληγωθῇ ἡ εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ πρώτου παιδιοῦ. Ἄς ἔχωμε διαρκῶς ὑπ' ὄψιν μας, πὼς τὸ παιδί θέλει τὴν ἀγάπην τῶν γονέων του καὶ δὲν πρέπει νὰ τοῦ τὴν ἀρνούμεθα ἢ νὰ τὴν στρέψωμε μονομερῶς στὸ δεύτερον παιδί. Παράλληλα ἂς ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας πὼς τὸ παιδί (καθὼς καὶ κάθε ἐνήλικος) μόλις ἀποκτήσῃ συνειδήσιν τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ἀποκτᾷ τὴν τάσιν πρὸς ἑφῆσιν πρὸς ἐπικράτησιν (ADLER) καὶ πὼς αὕτη ἡ τάσις μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ τὸ ἄτομον εἰς τὴν

ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ

Υπό ΟΔ. ΜΠΕΤΣΟΥ, Μετεκπ. δ)λου
Καναλλακίου — Πρεβέζης

Ἡ μάθησις εἶναι τὸ ἰδιάζον στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου.

Σήμερον πιστεύεται ὅτι αὕτη δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μόνον διανοητικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ συναισθηματικῆς καὶ βουλευτικῆς τοιαύτης. Ὅρθον εἶναι νὰ λέγωμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ἐν τῇ ὁλότῃ αὐτῆς, εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία μανθάνει καὶ κατανοεῖ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν.

Ἄλλοτε ἡ μάθησις εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῶν ἐπετεργειῶν καὶ ὠθησέων τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἄλλοτε ἐσωτερικῶν παρορμήσεων πρὸς ἱκανοποίησιν προσωπικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιδιώξεων. Ἡ φύσις ἐμερίμνησεν ὥστε ἰδίᾳ ὁρμῇ, ἡ ὁρμὴ τῆς μαθήσεως ἢ τῆς γνώσεως, νὰ ὑπηρετῇ τὴν ὑψίστην αὐτὴν ἐνέργειαν. Ἄλλ' ἡ ἐκλεκτικότης καὶ ἡ προσαρμοστικότης ρυθμίζουν τὴν ὅλην διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος δὲν εἰσδέχεται ἀνεξελέγκτως πᾶσαν γνῶσιν, ἀλλ' ἴσταται ἀπέναντι αὐτῶν ἐκλεκτικῶς. Ἡ ἐκλεκτικότης του εἶναι ἀνάλογος τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου καὶ τοῦ ἀτόμου. Ἡ συγκεχυμένη δὲ καὶ συνειδητὴ προτίμησις τοῦ παιδὸς πρὸς τι, ἡ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκλεκτικότητος, λέγεται ἐνδιαφέρον (διαφέρον).

Ἐνίοτε ὁ ἀνθρώπος δὲν μανθάνει τι, ἐπεὶδὴ τοῦτο εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀντιληπτικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος. Ἄλλ' εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὀφείλεται τοῦτο εἰς τὴν ἑλλειψὶν τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης τάσεως, διὰ τῆς ὁποίας τὸ αἶμα στρέφεται θετικῶς πρὸς τινα ἐμπειρίαν, εἰς τὴν ἀπουσίαν δηλαδὴ ἐνδιαφερόντος, ἢ ὑπαρξίς τοῦ

πρόδον, τὴν ἀνοδὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν δουλοπρέπειαν, τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν. Ἀπὸ τοῦς γονεῖς ἐξαρτᾶται ἐὰν θὰ ἀπαλλογούν τὰ παιδιὰ τους ἀπὸ τὸ νοσηρὸν ψυχολογικὸν φαινόμενον τῆς Παλλινδρομήσεως. Κάτι τέτοιο ὅμως προϋποθέτει γονεῖς μὲ ἰσόρροπον ψυχασπνευματικὸν κόσμον, γονεῖς πού νὰ μὴ ἔχουν ψυχικά τραύματα καὶ συμπλέγματα, γονεῖς μὲ ὑγιεῖς ἀντιλήψεις, γονεῖς πού νὰ μὴ ἔχουν καταστῆ δοῦλοι τῆς Παλλινδρομήσεως, γονεῖς ἀξίους τῆς ὑψηλῆς τῶν ἀποστολῆς.

Βεβαίως ἡ (παιδική) περιπτῶσις τῆς Παλλινδρομήσεως, πού ἀναφέρομεν δῶ, δὲν εἶναι ἡ μοναδική. Ὑπάρχουν πλείστες ὁσες. Δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χώρος νὰ ἀσχοληθῶμε γιὰ κάθε μία χωριστά. Δώσαμε μιά μορφή παιδικῆς Παλλινδρομήσεως διὰ νὰ ἀνοίξωμε τὴν θεωρητικὴν ὁδόν. Στὸ προσεχὲς ἄρθρον μᾶς θὰ ἀσχοληθῶμε μὲ τὴν ψυχοθεραπευτικὴν ἀγωγὴν τῆς Παλλινδρομήσεως τῶν ἐνηλίκων.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΖΗΣΗΣ

ὁποῖον ἐγγυᾶται εἰς πᾶσαν μάθησιν ἱκανοποίησιν ἐσωτερικῆς ἀνάγκης καὶ εὐάρεστον συναισθηματικὸν ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἐμφάνισις ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδὸς ἐνδιαφερόντος ὑπὲρ τινος ἐμπειρίας συνεγείρει ὅλας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις διὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἐνδιαφέρον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρήσωμεν τὴν στιγμαίαν ἐγερσιν τῆς προσοχῆς εἰς ἐξωτερικὸν ἐρεθίσμα, ὥς ἐπίστευον οἱ Ἑσβαρτιανοί, ἀλλὰ τὴν εὐμενὴ προδιάθεσιν ὁλοκλήρου τοῦ εἶναι πρὸς τὴν παρεχόμενὴν πείραν.

Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ἐπίκτητον ψυχικὸν γεγονός, ἀλλ' ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ ἐν καιρῷ προσδίδει εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐμφύτου. Γεννᾶται ἐκ τοῦ παρεχομένου τοῦ παρουσιαζομένου πρὸς μάθησιν καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς, καθίσταται μόνιμον μὲ τὴν ἐπανάληψιν καὶ δίδει ὑστερον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πηγάζει ἐκ μόνης τῆς ἐσωτερικῆς πηγῆς.

Ἡ φύσις τοῦ ἐνδιαφερόντος εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δικαιολογῇ ἐν τινι μέτρῳ τὴν καλὴν ἢ τὴν κακὴν ἐπίδοσιν μαθητοῦ τινὸς εἰς μάθημά τι ἢ ἐπὶ σειρᾷ ὅλης μαθημάτων. Διότι ἡ ἀδιαφορία πρὸς τι εἶναι φρικτὴ κατάσταση καὶ πρέπει νὰ ἀναμένεται καὶ νὰ δικαιολογῇται μὲ θάσιν τὰς ἀτομικὰς ἰδιορρυθμίας τοῦ μαθητοῦ. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι συντελοῦν εἰς τὴν εὐμενὴ ἢ μὴ προδιάθεσιν τοῦ παιδὸς πρὸς τὴν ὕλικὸν μαθήσεως, οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ἡ ἀτομικὴ ἰδιοσυγκρασία, αἱ πνευματικαὶ καὶ σωματικαὶ δεξιότητες, αἱ ἐνασχολήσεις καὶ τὰ διαφέροντα τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, τὸ φύλον, ἡ ἡλικία, τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωσμάτων, αἱ φιλοδοξίαι τοῦ παιδὸς ἢ τῶν γονέων δι' αὐτὸ κ.ἀ.τ. δευτερευούσης σημασίας.

Μάθησις δύναται νὰ συμβῇ καὶ ἄνευ ἐνδιαφερόντος, κατὰ συμβεβηκός. Ἄλλ' ἡ περισυλλογὴ ἐνὸς τυχαίου ἐρεθίσματος δὲν ἀποφέρει καὶ ὁπωσδήποτε μάθησιν. Οὕτε πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι τοῦ παιδὸς δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὅτι ἀπορρέουν ἐξ ἐνὸς ἢ περισσοτέρων θετικῶν ἢ ἀρνητικῶν κινήσεων πρὸς μάθησιν, ἔστω καὶ ἐὰν προσέλθουν εἰς αὐτὸ πείραν. Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι ἡ αἰτία, ἡ ὁποία ὠθεῖ τὸ αἶμα εἰς συνεχῇ δρᾶσιν πρὸς πλουτισμὸν τῆς πείρας αὐτοῦ. Ἐνδυναμώνει τὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας ὅταν ἡ γνῶσις ἀποκαλύπτεται μετὰ κόπου καὶ καταβολῇ συντόνων προσπαθειῶν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀτόμου. Ἐξ ἄλλου αἱ γνώσεις, αἱ ὁποῖαι κατεκτήθησαν μετ' ἐνδιαφερόντος, ἔχουν ὅλας τὰς δυνατότητας νὰ καταστῶν ὁργανικὰ στοιχεῖα τῆς προσωπικότητος καὶ ἐνσυνειδήτως νὰ

προσανατολίζον αὐτὴν. Διότι τὰ ἐνδιαφέροντα συνδέονται στενῶτα, καθορίζονται καὶ ἀσχοῦν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς ὅλης προσωπικότητος.

Ἀναφαίνονται μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδὸς προσδευτικῶς καὶ ἐπιδέχονται ἐξελίξιν καὶ ποιτικὰς μεταβολάς. Κατ' ἀρχὴν τὸ αἶμα ἐνεργεῖ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ὁργανικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐννοεῖ τὸ εὐάρεστον συναισθηματικὸν ἀποτέλεσμα ἐξ αὐτῆς. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐνεργεῖ καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμιῶν πνευματικῆς φύσεως, ἐκ τῶν ὁποίων προσδοκᾷ ἄμεσα καὶ ἔμμεσά ὀφέλη, ἐν πολλοῖς προβλεφθέντα.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως πάντοτε ἡ παρώθησις τοῦ ἐνδιαφερόντος διὰ νὰ ἀχθῇ πᾶς τις ταχέως εἰς μάθησιν. Ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο καὶ ἡ γνῶσις τοῦ ἀποτελέσματος, χωρὶς βέβαια τὸ ἐν νὰ δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου, διότι καὶ ἡ γνῶσις τοῦ ἀποτελέσματος καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων ἐνεργειῶν ἄνευ τοῦ ἐνδιαφερόντος καθιστᾷ τὴν ἀκριβὴ καὶ ταχεῖαν μάθησιν δύσκολον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον.

Εἶναι πλήρως προσδιορισμένη τάσις καὶ εἰς τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι σαφῶς καθωρισμένον. Τὸ τοῦτο διαφέρει τῆς ὁρμῆς, ἥτις εἶναι τάσις πρὸς ἐνδιαφέρον εἶναι ἡ θετικὴ διάθεσις, πρὸς ὀριζήμενα πρόσωπα, πράγματα, ἰδέας, ἐνεργείας κ.ἀ. Εἶναι ψυχικὸν γεγονός, ἐπιδεχόμενον ἀνάλωγον, τῶν καταβαλλομένων ἔσθιδεν καὶ ἔσθιδεν προσπαθειῶν, ἐξελίξιν. Τὰ διαφέροντα τοῦ παιδὸς, προϊόντος τοῦ χρόνου, διαφοροποιούμενα ἐν τῇ ἐξελίξει καὶ ἀναπτύξει τῶν, θὰ παγιωθῶν εἰς σταθερὰ καὶ μόνιμα.

Ὡς πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ ἐνδιαφερόντος ποιτικὰ θεωρεῖται ἔχον διατυπωθῇ, τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀπλὴ μόνον παράθεσις αὐτῶν θὰ ἦγεν ἡμᾶς μακρόν. Ἀρκούμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι εἶναι αὐτοτελὲς ψυχικὸν φαινόμενον καὶ οὐχὶ συνειδητὸν ἐλατήριο τῆς προσοχῆς ἢ ἡ στιγμαία εὐμενῆς διάθεσις τῆς διανοίας πρὸς τὴν ἐλδοχῆς νέας τινὸς γνώσεως, ὥς ἔλεγον οἱ Ἑσβαρτιανοί, ἀλλ' ἡ εὐμενῆς καὶ σαφῆς στροφή ὅλου τοῦ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ εἶναι, ἥτις δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν δύναμιν τῶν συνειρημῶν, οἱ ὁποῖον γεννῶνται ἀνὰ πᾶσαν νέαν προσκομμένην ἐμπειρίαν, διότι τόσον ἡ ἐμπειρία αὕτη καὶ ἑαυτῇ, ὅσον καὶ αἱ ἐπιγενόμεναι ἐξ αὐτῆς συνειρημοὶ στεροῦνται παιδευτικῆς δυνάμεως, ἐὰν δὲν προϋπάρξῃ ἡ δὲν δημιουργηθῇ καὶ τὸ σχετικὸν ἐνδιαφέρον.

Τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ παιδὸς, λόγῳ τῆς ἡλικίας του, εἶναι ἀσταθῆ καὶ ἐμετάβολα. Ἡ διαφοροποίησις καὶ ὁ προσανατολισμὸς αὐτῶν κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς ἐπικτήτους παράγοντας. Ἡ δημιουργία καταλλήλου περιβάλλοντος πολὺ συντελεῖ εἰς τοῦτο. Παρὰ τοῦτο ἡ ὁργάνωσις σχολικοῦ περιβάλλοντος ὁμοίου πρὸς τὸ κοινωνικόν, ὥς διεκήρυξαν οἱ ἱδρυταὶ τοῦ κένου Σχολείου, διὰ πολλοὺς καὶ διαφορῶν λόγους, εἶναι τί τὸ ἀπραγματοποιήτων. Ἄλλ' ὅταν πάλιν ἐπιτρέπεται τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ παιδὸς ἐξ ὁλοκλήρου νὰ ἀποτελοῦν τὴν ρυθμίστικὴν κλειδα τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς. Διότι ὁ παῖς ὡς ἀτελὲς ὄν δύναται νὰ ρυθμισθῇ μέχρι

τίνος τὰς καταβαλλομένας διὰ τὴν ἀνάπτυσιν του ἐνεργείας ὑπὸ τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς. Ἐπιβάλλεται, παρὰ τὰ φυσικὰ ἐνδιαφέροντά του, καὶ ἀνάπτυξις τεχνικῶν τοιούτων, διὰ νὰ γίνῃ σύμμετρος ἢ διαμορφωσις τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ.

Διὰ μίαν παιδαγωγοῦσαν καὶ ἐπαγωγὸν διδασκαλίαν πρέπει νὰ θεωρητῇ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἡ ὑπαρξίς ἐνδιαφερόντων. Ἀρίστη μέθοδος διδασκαλίας εἶναι ἐκεῖνη, ἥτις, πλὴν ἄλλων, ἀρμόζει καὶ πρὸς τὰς κλίσεις καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν. Ἐνίοτε εἰς τὸ παιδί ὑπάρχει ἀσαφὲς ἐνδιαφέρον πρὸς τι, δι' ὃ χρειάζεται καταλλήλως ἀφύπνισις αὐτοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ διδάσκαλος μὲ τὴν δεξιότεχνίαν του κάμνει χρῆσιν καταλλήλων παρωθητικῶν μέσων.

Τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀγνοῇ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν μὴς ψυχολογικῆς βαθμίδος καὶ νὰ ρυθμίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν τῆς Κοινωνίας. Δέον νὰ λαμβάνωνται σοβαρῶς ὅτι ὀφεί, οὐχὶ ὅμως ὡς τὸ ἄπαν, διότι καὶ ὁ δογματισμὸς εἰς τὴν διδασκαλίαν εἶναι ἀναπόφευκτος, χάριν τοῦ προκαθορισθέντος σκοποῦ τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς. Διότι οἱ μαθηταὶ εἶναι ἀνῶντοι καὶ δὲν δύνανται νὰ κατανοοῦν πάντοτε τὴν σκοπιμότητα ἐνίων μορφωτικῶν ἀγαθῶν καὶ ἐνεργειῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις μονίμων καὶ εὐγενῶν ἐνδιαφερόντων εἰς τὸν μαθητὴν κατὰ τὴν διδασκαλίαν εἶναι εἰς ἐκ τῶν βασικῶν ἐπιδιώξεων αὐτῆς. Μετὰ τὸ 10ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐνὸς ὁμολῶς ἀναπτυσσομένου παιδὸς παρουσιάζονται αἱ πρῶται ἐνδείξεις τῆς διαφοροποιήσεως καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν πρὸ τινος ἀσπῶν παιδικῶν διαφερόντων. Διὰ νὰ ἀχθῇ ταχέως ὁ μαθητὴς εἰς αὐτὸ, πᾶν διδασκόμενον μάθημα εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον πρέπει νὰ ἀναπτύσσῃ πλείονα καὶ ἰσόροπα ἐνδιαφέροντα. Ὁ προσανατολισμὸς καὶ ἡ διαφοροποίησις εἶναι ἡ συνισταμένη πολλῶν συντελεστῶν, ὡς τῆς ψυχασωματικῆς ὁργάνωσεως, τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς θέσεως τῶν γονέων του, τῶν ἐκκαιριῶν, ὧν ἔτυχε κατὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μέχρι τοῦδε μόρφωσιν του, τῆς συναισθηματικῆς διαθέσεως ἐναντι τῶν διδασκόμενων μαθημάτων καὶ τῶν γεννηθέντων παρ' αὐτῷ ἐνδιαφερόντων κατὰ τὴν σχολικὴν ἡλικίαν. Ἡ διδασκαλία δέον νὰ θεωρητῇ ὡς εἰς ἐκ τῶν σπουδαιότερων τούτων συντελεστῶν.

ΟΔΤΣ. ΜΠΕΤΣΟΣ

Βιβλιογραφία:

- 1) Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ Διδακτικὴ, Ν. Ἐξωχοπούλου.
- 2) Θεωρία τῆς Παιδείας, Κ. Σπεταιέρη.
- 3) Ἡ Ψυχικὴ Ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἰδίου.
- 4) Ἡ Μάθησις, Ν. Μελαντίου.
- 5) Προσωπικότης καὶ χαρακτὴρ, τοῦ ἰδίου.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΝΕΟΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

Του κ. ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ, 'Ακαδημαϊκού

Σ' ένα χρονογράφημα, περασμένο, ξγραφα για τη χρησιμοποίησι της δημοτικής γλώσσας και υποστήριξα τη γνώμη, ότι δεν έχει ανάγκη από θεωρητική απολογία, αλλά η περιλάμπρη και απόλυτη νίκη της σ' όλα τα είδη του καλλιτεχνικού λόγου μπορεί να καλέσει σήμερα σ' απολογία τις άλλες εκδηλώσεις της πνευματικής ενεργείας, που μένουν κολλημένες ακόμα στην καθαρύουσα. Και πρόσθετα, ότι ο μόνος δρόμος για τους επιστήμονες είναι η συστηματική εφαρμογή της. Και ήρθε στη μνήμη μου

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Του κ. ΑΝΤ. ΛΑΜΠΑΔΑΚΗ,
Διδασκάλου

Ο δάσκαλος είναι ο άξων, η κινητήριος δύναμις τόνων εντός του σχολείου όσον και μέσα στην κοινωνίαν. Όπως ο λαμπρός Ήλιος φωτίζει, θερμαίνει και ζωογονεί την ωραίαν φύσιν, ούτω και ο δάσκαλος διά της διδασκαλίας και της έσωχολικής και έξωσχολικής δράσεώς του, φωτίζει, θερμαίνει και ζωογονεί τους μαθητάς και την κοινωνίαν.

Η διδασκαλία του σχολείου αναπτύσσει θεωρητικώς και εμπράκτως εις εφαρμογήν δι' έργων με πρωτοπόρον τον δραστήριον διδάσκαλον τα αισθήματα: το όραϊον, το θρησκευτικόν, το ήθικόν, το πατριωτικόν, το αληθές, το δίκαιον, το καλαισθητικόν και γενικώς όλα τα εγγενή συναισθήματα, κατά συνέπειαν και το βιοτικόν επίπεδον των μαθητών και της κοινωνίας. Ο διδάσκαλος θυσία στήν σίβη του συνόλου. Ο διδάσκαλος μεταβάλλει την κοινωνίαν εις ένα ωραϊον σχολειον και ως εκ τούτου επιτελεί δύο σχολεία. Έκτος του μαθητικού και το σχολειον της κοινωνίας. Μεταβάλλει τους συνανθρώπους όλους εις φυσικούς διδασκάλους και μαθητάς, διότι ο εις τον άλλον διδάσκει και μάθαινον. Έκείνος που όμιλει διδάσκει και εκείνος που άκούει διδάσκεται, μαθαίνει, και τάνάπαλιν, διδάσκαλος και μαθητής, μαθητής και διδάσκαλος. Παρατηρείται μία μεγάλη ζύμωσις και ένας μεγάλος άγών στην κοινωνίαν διά την επικράτησιν στην ζωή και ευημερίαν των ανθρώπων με κινητήριον δύναμιν τον διδάσκαλον. Όπως μία οικομοδή στηρίζεται στα θεμέλια έτσι και οι άνθρωποι έχουν θεμέλιον τον διδάσκαλον. Ο άνθρωπος αναγνωρίζοντας το όραϊον και ύψηλόν έργον του διδασκάλου, όφείλει βαθείαν ευγνωμοσύνην προς τον μεγάλον αυτόν δημιουργόν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΚΗΣ
Λιδ)λος Δινοούσης

μία ομάδα δημοτικιστών νομικών μας, που έσώζωσαν πρώτοι τη σημαία του δημοτικού λόγου στη δουλειά τους, αποδίδοντας τα νομικά κείμενα στη γλώσσα του λαού. Και διατύπωναν την έρώτησι: Τι άπόγινε ή θαρραλέα εκείνη ομάδα; Και τί έγινε το κίνημά της;

Την άπάντησι μου δίνει τώρα γνωστός 'Αθηναίος δικηγόρος με μία σχετική πρόσφατη, υπ' αριθμόν 1975, άπόφασι του Πρωτοδικείου Πειραιώς, που άποκηρύσσει τη δημοτική με αυτές τις σκέψεις: «Αί προτάσεις ως ενόχγραφον —λέει το κείμενο— διά να έχωσι κύρος πρέπει να είναι συντεταγμένα εις την επίσημον γλώσσαν του Κράτους (άρθρον 107 του Συντάγματος) άλλως το δικαστήριον δεν δύναται να λάβη ταύτας υπ' όψιν. Κατά την συζήτησιν δέ της υποθέσεως αί υποβληθείσαι έγγραφοι προτάσεις της έναγομένης συντεταγμένης ούχι εις την επίσημον του Κράτους (άρθρον 107 του Συντάγματος) άλλως το δικαστήριον δεν δύναται να λάβη ταύτας υπ' όψιν. Κατά την συζήτησιν δέ της υποθέσεως αί υποβληθείσαι έγγραφοι προτάσεις της έναγομένης συντεταγμένης ούχι εις την δημοτικήν, δεν δύναται να ληφθώσιν υπ' όψιν υπό του δικαστηρίου ως 'Ακυροι και δέον να διακηρυχθώσιν ή να αγουέν η. Η τοιαύτη δέ παράλειψις εξετάζεται παρά του δικαστηρίου και αυτεπαγγέλτως».

Αυτή είναι ή άπόφασις του Πρωτοδικείου Πειραιώς — καταλήγει ο έπιστολογράφος μου, γνωστός δικηγόρος 'Αθηναίων — και τούτων τεθέντων, είμεθα υποχρεωμένοι να σάς διορίσωμεν έξ επαγγέλματος συνήγορον της κατηγορουμένης δημοτικής γλώσσας».

Ευχαριστώ τον 'Αθηναίο δικηγόρο για την ή- πόμνησι, επικαιρότητα τεκμηριωμένη, μάλιστα, και με πρόσφατη δικαστική άπόφασι, ότι, κατά το Σύνταγμα, τα δικόγραφα τα γραμμένα στη μητρική μας γλώσσα είναι άκυρα, σαν γραμμένα σε γλώσσα άλλου έθνους. Και ότι αυτό είναι το ασάλευτο έμπόδιο που άπάντησε ή ομάδα εκείνη των νομικών, που είχε σηκώσει τη σημαία του ζωντανού ελληνικού λόγου στήν τσέμα της νομικής δραστηριότητος. Τον ευχαριστώ και τον πληροφορώ, ότι ευχαρίστως αναλαμβάνω το ρόλο που μου άναθέτει του έξ επαγγέλματος συνήγορου της καταδικωμένης εις τα ελληνικά δικαστήρια εθνικής γλώσσας των 'Ελλήνων.

Και άρχίζω με τη διακήρυξι, ότι ο γλωσσικός άγώνας μπορεί να βρίσκεται σήμερα σε ύψος μεγάλη, μετά την απόλυτη νίκη της δημοτικής σ' όλες τις μορφές του λόγου, αλλά δεν τελείωσε, άφου ή διγλωσσία εξακολουθεί δε σποινδαίστερες περιοχές της εθνικής ζωής. Ο δημοτικισμός δεν είναι λυσιπτόν να καταθέσει

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Υπό Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, τ. Δ)του Π. 'Ακαδημίας

Η έκδρομή, που την άποτελοΰσαν έξήντα σχεδόν άτομα, σπουδαστές της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας και συνοδοί, διήρξησε όλόκληρο το τελευταία δεκαήμερο του Μαΐου, 1962 και άρχισε με τον καλλίτερο οίονό, που κάθε ταξιδιώτης ποθεί, την απόλυτη γαλήνη της θάλασσας. Πάνω στο όραϊο, ήνετο και πελώριο εκείνο συγχρονισμένο πλοΰμενο, το ήπερωκέανειο 'Αθήναι» (παρόμοια με το 'Ακρόπολις, με το όποιο επιστρέψαμε από την Κύπρο) και με την έξαιρετική ευγένεια του πλοάρχου και προθυμία για κάθε βοήθεια του πληρώματος, το ταξίδι μας προς την Κύπρο, θα παραμείνη αξέχαστο. Τα δύο αυτά καρδιά των αδελφών Τυπάλδου, τιμούν πραγματικά την 'Ελληνική 'Εμπορική Ναυτιλία.

Το κέφι, ή ευθυμία όλων μας κορυφώθηκε με την ευκαιρία που είχαν τα νειάτα ν' απολαύσουν την τόσο άπαράιτητη, κάτω από τις ευνοϊκές εκείνες καιρικές συνθήκες, κολυμβητική πίσνα του γρήγορου αυτού καραβιού. Δεν νοούθαμε καθόλου κίνησι της θάλασσας κι' έτσι μπόρεσαν και όσοι εύκολα «τους πιάνει ή θάλασσα», να

κινούνται χαρούμενοι μεταξύ μας αντί να πλαγιάζουν στίς καμπίνες τους.

Το κελύμπι μετά την ώραία δύσι του ήλιου διαδέχθηκαν τα τραγούδια, θαλασσινά, δωδεκανησιακά και άλλα, και οι έθνικοί χοροί. Η ευχάριστη λοιπόν ατμόσφαιρα της δικιάς μας νεολαίας μεταδόθηκε και στους ύπολοιπους συνεπιβάτες μας, που οι περισσότεροι ήταν ξένοι. Μάλιστα μερικόν άπ' αυτούς τόσο πολυ ένθουσιάστηκαν από το 'Ελληνικό τραγούδι και τους εθνικούς μας χορούς, ώστε μās παρεκάλεσαν να τους ψυχαγωγήσουμε στην αίθουσα της Α' Θέσεως μετά το βραδυνό φαγητό. Πράγμα που ευχαρίστως έπράξαμε από τις 9 έως τις 11 εκείνο το βράδυ.

Το πρωί πλησιάζαμε το όμορφο νησί της 'Αφροδίτης. 'Ελεύθερο πιά τώρα. Φθάσαμε στη Λεμεσό, που είναι το έμπορικόν κέντρο της Κύπρου με το φυσικό της λιμάνι κι' έδω — όπως στη Ρόδο — εκτεθειμένο στή νοτιά.

Το πρόγραμμα της όλης έκδρομής μας είχε προκαθορισθή λεπτομερέστατα από τον αξιότιμο Διευθυντή της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας Κύπρου κ. Φ. Βράχαν, τον όποιον ιδιαίτερος ευ-

έπιτυχία της εκπαιδευτικής αναγεννήσεως».

Ένω, λοιπόν, οι εκπαιδευτικοί συζητούν το γλωσσικό πρόβλημα έντοπισμένο στα σχολικά πλαίσια, χωρίς καμμία έμπάθεια, αλλά με σοβαρότητα επιστημονική και άναζητούν μια λύσι: νεας προσαρμογής προς την έξελυγμένη μορφή της, ή διάταξις του Συντάγματος (σφάλμα της υποχωρητικότητος, δηλαδή θυσία της αλήθειας στη σκοπιμότητα του 'Ελευθερίου Βενιζέλου) καθι- λώνει τη γλώσσα στην απομονωμένη μορφή της καθαρύουσας, άνοημένη ν' αναγνωρίση την εθνική γλώσσα και την παραμαζοή έξέλξει. Ο δημοτικισμός πρέπει ν' άγωνισθή για την άρσι της γελοίας άσυναρτησίας. Η έκδοσις της 'Γραμματικής της Νεοδημοτικής' του κ. Ζούκη άς γίνη άφετηρία του καινούργιου άγώνος: 'Ακούω τις άντιρρήσεις της όκνηρίας: Ν' άγωνισθώμε για την άνατροπή του 107 άρθρου του Συντάγματος: Δύσκολο και μακρόδ δρόμος. 'Ας ήσυχάσουν: Το καλό το παλληκάρι ξέρει κι' άλλο μονοπάτι. 'Αχι άνατροπή, αλλά έμμηνη, με μία λέξι, μία λέξούλα. Να συμπληρωθή ή λέξις «καθαρεύουσα» έμπνευστικώς με τη λέξι «άπλοποιημένη». Η άπλοποιημένη καθαρύουσα είναι ή λύσις που πρέπει να έπιδιωχθή. Καί άπάνω σ' αυτό δεν είναι δύσκολο να διατυπωθή μία έπίσημη έρμηνεία. 'Αλλά γι' αυτό και για τη 'Γραμματική της Νεοδημοτικής' θα χρειασθώ να μιλήσω και σ' άλλα χρονογράφημα.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

τα όπλα μπροστά στην καθιερωμένη από το κράτος γλωσσική άσυναρτησία — να διδάσκη από το ένα μέρος στο μεγαλύτερο ποσοστό των σχολείων του τη μητρική μας γλώσσα, αυτή που βυζάξαμε με το γάλα της μάνας μας, την εθνική μας γλώσσα, και από το άλλο μέρος να την καταδιώκη ως άταίριαστη και άκυρη(!) στην περιουχία των δικαστηρίων, όπου κρίνονται οι καθιερωμένες υποθέσεις του λαού για ζωτικώτατα συμφέροντά του. Οι εκπαιδευτικοί καταλαβαίνουν πολυ καλά τί λέω. Γιατί το κύριο πρόβλημά του, αυτή τη στιγμή, είναι γλωσσικό. Και άκοιρώς αυτές τις μέρες έκυκλοφόρησε μία «Γραμματική της Νεοδημοτικής» του έπιτίμου εκπαιδευτικού συμβούλου κ. Γ. Ζούκη, άπόλυτα έπίκαιρη.

Στην εισαγωγή της διαβάω αυτά τα λόγια: «Το σπουδαιότερο και σοβαρότερο θέμα, που ρεαζίζεται ριζική θεραπεία και άμηση λύσι είναι «ποιά πρέπει να είναι ή μορφή της γλώσσας των διδασκικών βιβλίων στα σχολεία και κυρίως στο μάθημα των νέων Ελλήνων», άφου ή γλώσσα είναι το όργανο, με το όποιον τα σχολεία θα φροντίσουν να έπιτύχουν τον ούσιαστικόν πνευματικό έξοπλισμό των μαθητών σύμφωνα με τα σύγχρονα πορίσματα των επιστημών. Είναι φανερό, ότι ή μορφή της γλώσσας που θα χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί στην προφορική διδασκαλία, οι συγγραφείς στα διδακτικά βιβλία και οι μαθηταί στίς εκθέσεις, θα συμβάλει στην

χαριστούμε για τις κατευθύνσεις που έδωσε στις κινήσεις μας σε όλοκληρη τη μεγαλόνησο. Όλοι ήταν έγκαιροι είδοποιημένοι και έτοιμοι να μας υποδεχθούν.

Κι' αυτό το παρατηρήσαμε μόλις ως άγκυροβόλησαμε στην Λεμεσό.

Ο κ. Α. 'Αναστασιάδης, ο 'Επιθεωρητής των Δημοτικών Σχολείων Λεμεσού μαζί με τον κ. Χ. Παπαχριστοδούλου, δ)ντην της Ε' 'Αστικής Σχολής (όπως λέγονται τα δημοτικά σχολεία των πόλεων στην Κύπρο) ήλθαν στο ατμόπλοιο για να μας καλωσορίσουν.

Στην αποβάθρα και το Τελωνείο δύο άλλοι συνάδελφοι ή Κα Τσιατζίτζη και ο κ. Π. Νικολάου καθηγητές Σωματικής 'Αγωγής στην Παιδαγ. 'Ακαδημία Κύπρου μας διευκόλυναν στις σχεδόν ανύπαρχτες διατυπώσεις και σχετικά γρήγορα ξεκινήσαμε. Μα όχι άμέσως για τη Λευκωσία, που ήταν το μόνιμο στέκι μας. 'Επρεπε πρώτα, όπως και οι Λεμεσώτες να μας υποδεχθούν σε κάποιο από τα ώραία και τόσο καλά οργανωμένα σχολεία τους. Τι εγκαρδία ήταν εκείνη ή υποδοχή! 'Η χαρά ζωγραφισμένη στα προσώπια των παιδιών και η ευγένεια και ειλικρίνεια στη συμπεριφορά του διδακτικού προσωπικού. Είδαμε αθύνουσες πεντακάθαρες, τάξεις πειθαρχημένες, πρόοδο σπάνια στα Τεχνικά και τη Μουσική. Κι' εκείνα τα πρώτα θερμά λόγια των μαθητών και εκπαιδευτικών της άκριτης αυτής περιοχής του 'Ελληνισμού, πόσον μας συγκίνησαν! Πρώτον συμπέρασμα: Τα δημοτικά σχολεία της Λεμεσού σε καλά χέρια και κάτω από φωτεινή, συγχρονισμένη καθοδήγηση!

Η διαδρομή από τη Λεμεσό στην Λευκωσία, μόλις δύο ώρες, πέρασε ευχάριστα, πρώτα-πρώτα, από τις εντυπώσεις από το νέο φυσικό πετρίδα που μεταβαλλόταν σε κάθε βήμα και δεύτερο, από τις επεξηγηματικές πληροφορίες που τόσο πρόθυμα μας έδιναν οι Κύπριοι συνάδελφοι, συνοδοί μας.

Ιδιαίτερη εντύπωση μας έκανε το παμπάλαιο νεολιθικό αρχαιολογικό χωριό Χοιροκοιτία με τον κυκλικό τρόπο στην αρχιτεκτονική του, αναπαραστάσεις του οποίου βρίσκονται στο 'Αρχαιολογικό Μουσείο της Λευκωσίας και αποτελούν το καμάρι των Κυπρίων 'Αρχαιολόγων.

Το πρώτο πράγμα μόλις φθάσαμε στην Παιδαγωγική 'Ακαδημία Κύπρου, που αποτελείται από ένα δόλοληρο συγκρότημα κτιρίων, ήταν να καταθέσουμε στεφάνι στη μνήμη του ήρωα διδασκάλου Φώτη Πίττα, του οποίου ή προτομή στήθηκε, πολύ εύλογα, στο προαύλιο της Παιδ. 'Ακαδημίας Κύπρου. Εκεί ή χορωδία της Παιδ. 'Ακαδημίας, Ρόδου είχε την ευκαιρία να ψάλλη «τον ύμνο των πεσόντων» υπό την δ)νση του ένθουςιωδη καθηγητή της Μουσικής κ. Γ. Μαλαφί.

'Ακολούθησε ή επίσημη υποδοχή στην αίθουσα συγκεντρώσεων και Θεάτρου — που θα πρέπει κάθε σχολείο να έχει — όπου μας προσφώνησαν κατόπιν από την κατάλληλη εισήγηση του κ. Βράχα, διευθυντού Π. Α. Κ., ο Θεοφιλέστατος Χωροτόκος Τριμυθούτος κ. Γεώργιος, αντιπροσωπεύων τον άπουσιάζοντα 'Αρχιεπίσκο-

πον Μακάριο, ο Πρόεδρος της 'Ελληνικής Κοινοτικής Συνελεύσεως (δηλαδή, ο 'Τπουργός της Παιδείας) κ. Κ. Σπυριδάκης, ο εκπρόσωπος της Βασιλικής Προεδρίας 'Ελλάδος, κ. 'Αχ. 'Εξαρχος, ο Κλ. Γεωργιάδης, Δ)ντης Γραφείου 'Ελληνικής Παιδείας και εκπρόσωπος των σπουδαστών.

Στά καλά και τόσο φιλικά λόγια όλων άπληντησε ως εκπρόσωπος των σπουδαστών της Παιδ. 'Ακαδημίας Ρόδου, ο οποίος με συντομία ανέκουρίον και τέλος ο Δ)ντης της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας Ρόδου, ο οποίος με συντομία ανέπτυξε μεταξύ άλλων και τους πέντε κατοτέρω σκοπούς της 'Ελληνικής Παιδείας σήμερα:

1) Την φροντίδα για την υγεία, παιδιού και λαού.

2) την έντατική αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας μας χάριν του συνολικού καλού.

3) Την άπόκτηση γερών, θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων, και την καλλιέργεια των ικανοτήτων και δεξιοτήτων κάθε μαθητού και σπουδαστού, παρακολουθώντας συνάμα το τί γίνεται στις προηγμένες χώρες.

4) Την όρθή ενημέρωσή μας με τον πολιτισμό της 'Ελληνικής 'Αρχαιότητας, που είναι ή κρυφή μας αγάπη, και

5) Την υποθεμελίωση της ζωής μας πάνω στις Χριστιανικές αλήθειες και αρετές.

Όπως πραγματοποιήθηκε το όνειρό μας να επισκεφθούμε την μεγαλόνησο, ως ευχρηστούμε, έτονίστηκε στο τέλος της αντιφωνήσεως, να λάβουν σάρκα και όστά οι όρμητισμοί μας για την 'Ελληνική Παιδεία και τέλος να ολοκληρωθώ ή πόθος του Πανελληνίου σχετικά με το μέλλον των αδελφών μας Κυπρίων.

'Η σεινή τελετή έκλεισε με τους ύμνους των Π. Α. Κ. και Π. Α. Ρ. και με τον 'Εθνικό Ύμνο.

Το απόγευμα της πρώτης μας ημέρας στην Κύπρο (Λευκωσία) έγιναν κατατοπιστικές όμιλίες και επιδείξεις ταινιών γύρω από την ιστορία της Κύπρου, τον ήρωικό τετραετή απελευθερωτικό άγώνα και κρούς για την κατάσταση της Παιδείας στη Μεγαλόνησο, σημείο που βέβαια θα μας άπασχόληση εδώ περισσότερο παραλείποντας έτσι να περιγράψωμς τόσα ένδιαφέροντα μέρη που επισκεφθήκαμε.

'Αλλά προτού προχωρήσουμε στα καθαρώς εκπαιδευτικά ζητήματα, θα επιθυμούσα να πώ λίγα λόγια για τον έθνικό παλμό από τον οποίο δυνείται όλόκληρη ή ένδοξη Κύπρος μας και τον όποιο παλμό νοιώσαμε βαθειά σε κάθε βήμα που κάναμε, σε κάθε γωνία της μεγαλόνηςου που έτυχε να βρεθώμς. 'Ισως μιιά τρανή απόδειξις του γεγονότος να είναι και το έξης: 'Αν μίας έρωτοδσε κανείς, πού άραγε να είναι το σπινώτερο πράγμα στην Κύπρο; Θ' άπαντούσαμε χωρίς χαμιά περιστροφή: 'Η νέα Κυπριακή Σημαία. Κανείς δεν την έχει, γιατί δεν την θέλει. Καί γιατί δεν την άγαπούν οι Κύπριοι την νέα τους σημαία; 'Απλώς γιατί άγαπούν την κναιόλευκο, γιατί ή πολιτική λύσις που δόθηκε, δεν τους ίκανοποίησε καθόλου, όπως δεν ίκανοποίη-

σε και το Πανελλήνιο. 'Ηταν μιιά λύσις της άνάγκης, που δυστυχώς δείχνει, πόσο το δίκηρο δεν έπικρατεί στον κόσμο, ακόμη και μετά από δύο τριετούς παγκοσμίου πολέμου.

Κάτι ακόμη συγκεκομένο για να νοιώση κανείς τον έθνικό παλμό των Κυπρίων, την αγάπη για την έλευθερία μας δίνει το 'Αποχαιρετιστήριο Σάλλισμα» προς τους συμμαθητές του, ένός από τους τόσους νεαρούς ήρωες του Κυπριακού έπους, του Εύαγόρα Παλληκαρίδη που χάρισε στον γράφοντα ο ίδιος ο πατέρας του ήρωα στην Πάφο.

«ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΝ ΣΑΛΛΙΣΜΑ»

Παλιοί συμμαθηταί!

Αυτή την ώρα κάποιος λείπει ανάμεσά σας, κάποιος που φεύγει άναζητώντας λίγον έλευθερον άέρα. Κάποιος που μπορεί να μην τον ξαναδείτε, παρά μόνο νεκρό. Μή κλάψετε στον τάφο του. Δεν κάνει να τον κλαίτε. Λίγα λουλούδια του Μαγισού σκεράψτε του στον τάφο. Μαύ φθάνει αυτό ΜΟΝΑΧΑ.

Θα πάρω μιιά άνηφοριά, θα πάρω μονοπάτια να βρω τα σκαλοπάτια, που πάν στην Λευτεριά. Θ' αφήσω άδελφια, συγγενείς, την μάνα, τον πατέρα

μέσ' τα λαγκάδια πέρα και τις βουνοπλαγιές ψάχνοντας για τη Λευτεριά, θάχω παρέα μόνη κατάλευκο το χιόνι, βουνά και ορεινιές. Τώρα κ' άν είναι χειμωνιά, θάρθω το καλοκαίρι, την Λευτεριά να φέρη, σε πόλεις και χωριά.

«Μά δεν μπορώ να καρτερώ»
θα πάρω μιιά άνηφοριά θα πάρω μονοπάτια να βρω τα σκαλοπάτια που πάν στη Λευτεριά. Τα σκαλοπάτια θ' άνεβώ, να μπό σ' ένα παλάτι το ξέρω θάν άπάτη δεν θάν άληθινό.

Μέσ' το παλάτι θα γυρνά όσπου να βρω το θρόνο, βασίλισσα μιιά μόνο να κάθεται σ' αυτόν Κόρη πανόμια θα της πώ, άνοιξε τα φτερά σου και πάρε με κοντά σου, μονάχα αυτό ζητώ. Γειά σας παλιοί συμμαθηταί! Τα τελευταία λόγια τα γράφω

σήμερα για σάς. Κι' όποιος θελήση για να βρή ένα χαμένο άδελφό, να βρή τα σκαλοπάτια που πάν στη Λευτεριά. Με την 'Ελευθεριά μαζί μπορεί να βρή και μένα. 'Αν ζω θα μ' εύρη εκεί.

Παλληκαρίδης Εύαγόρας, 5.12.1955

Α'. — Για τα ζητήματα τώρα της Δ η μ ο τ ι κ ής 'Ε κ π α ι δ ε υ σ ε ως μās μίλησε ο Τμηματάρχης αυτής, δρ. Α. Κούρος. 'Από τις σημειώσεις που κράτησα, από όσα είδα και συζητήσα αλίγο κατά το διάστημα της όλης μας παραμονής στην Κύπρο αναφέρω τα έξης:

Ότι ή πρώτη βαθμίδα της 'Εκπαιδεύσεως στην Κύπρο βασίζεται πάνω σε στερεές βάσεις. Καταβάλλονται πραγματικά συγχρονισμένες προσπάθειες και φροντίδες από καλά μορφωμένο και

ειδικά, παιδαγωγικά, καταρτισμένο διοικητικό προσωπικό, που οι περισσότεροι γνώρισαν τα 'Αγγλοσαξωνικά και 'Αμερικανικά εκπαιδευτικά συστήματα. Κατά τον πολύν ΕΓμανό παιδαγωγό και μεγάλο μεταρρυθμιστή Γ. Κερσενστάινερ, που ήδη από το 1930 διεκήρυσσε, ότι όσον άφορμ τη διοίκηση της εκπαιδεύσεως, τοιλάχιστον, δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο τίποτε το άνώτερο από τα συστήματα αυτά.

Στη πρώτη λοιπόν αυτή βαθμίδα στην Κύπρο επιδιώκονται με άδρες γραμμές τα έξης:

1) Να στηριχθώ ή εκπαιδεύσις πάνω σε βάσεις έννοιοθηρηκευτικές (έλληνοχριστιανικές).

2) Να ανταποκρίνεται ή εκπαιδεύσις στις σημερινές ανάγκες του Κυπριακού λαού.

3) Να λαμβάνεται φροντίδα, όσο είναι δυνατό τη βαθμίδα αυτή, και να προσανατολίζεται ή εκπαιδεύσις προς την επαγγελματική ζωή των κατοίκων της Μεγαλόνηςου.

4) Να γίνονται πειραματισμοί σύμφωνα, από το ένα μέρος, με τα εκάστοτε νέα δεδομένα της παιδαγωγικής επιστήμης και, από το άλλο, με τις τοπικές πάντοτε επιτακτικές ανάγκες.

5) Ν' άναπροσαρμόζονται, προγράμματα και μέθοδοι, κάθε τέσσερα χρόνια με βάση τα πορίσματα από τους πειραματισμούς αυτούς.

6) Να υπάρχουν έπιστημονικά κέντρα που θα διεξαγάγουν και παρακολουθούν τους πειραματισμούς αυτούς.

7) Να λαμβάνεται ιδιαίτερα πρόνοια για τα βραδυκίνητα, άνώμαλα και καθυστερημένα παιδιά.

8) Να βρίσκονται τα σχολεία σε στενές σχέσεις με τους γονείς και κηδεμόνες των παιδιών. Τους συλλόγους γονέων τους όνομάζουν εκεί πολύ επιτυχημένα, νομίζω, «Συνδέσμους Γονέων».

9) Να φροντίζουν για την έπιμόρφωση των έννληκών με τα μορφωτικά τους κέντρα.

10) Να φροντίζουν για την έπιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού.

11) Να γίνεται με τρόπο συγχρονισμένο ή έποπτεία, ή έπιθεώρησης, της λειτουργίας, των σχολείων.

12) Ν' άμείβονται ίκανοποιητικά οι εκπαιδευτικοί.

Λεπτομερέστερα, ως αναφέρωμε, μερικά κτυπητά σημεία από την πρώτη βαθμίδα της 'Εκπαιδεύσεως στην Κύπρο:

1) Τα «Σχολικά άνάκτορα» που επισκεφθήκαμε στην Λευκωσία (Δημοτικό σχολείο Νεαπόλεως και Λυκαβηττού) στην 'Αμμόχωστο (το Δημοτικό Σχολείο 'Αγίου 'Ιωάννου Βαρσών) τα δύο σχολεία στον Λεμεσό (πολύ μου διαφεύγουν τα όνόματά τους) είναι πραγματικά άνάκτορα με κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα, που έντυπωσιώνουν: οι μεγάλες αίθουσες συγκεντρώσεων με σκηνές, για θεατρικές παραστάσεις, τα χωριστά τμήματα οίκοκυριών έφωδιασμένα με ήλεκτρικές κουζίνες και ψυγεία, οι ειδικές αίθουσες για έλεύθερη άπασχόληση των παιδιών, όπου εκδηλώνονται οι ιδιαίτερές τους κλίσεις, οι τάξεις οι χωριστές, σε πολλά, για τα καθυστερημένα και βραδυκίνητα παιδιά, οι καλές δι-

βλιοθήκες τους κλπ. Βέβαια όλα τα σχολεία δεν είναι «ανάκτορα»!

Έδω θα θέλαμε, στα τόσα που κατώρθωσαν οι αδελφοί μας Κύπριοι για την πρώτη βαθμίδα, να βλέπαμε ακόμα και τα εξής:

α. Ένα ε ρ γ α σ τ η ρ ι α κ ι για την ξυλουργία σε κάθε Κυπριακό δημοτικό σχολείο. Το τεράστιο όρος Τρόδος και τα άλλα μικρότερα δάση καλά εκμεταλλεύμενα θα μπορούσαν σιγά σιγά να επαρκέσουν τουλάχιστο για τα 500) ο στίς ανάγκες της Κύπρου από άποιψι ξυλείας. Αλλά ανεξάρτητα από αυτό, στο σχολείο κάθε χώρας θα πρέπει κάθε παιδί (αγόρι ή κορίτσι) να μπορεί να χειρίζεται το πλύνι και το σκεπάρι δημιουργικά και όφελιμα για τις τόσες μας καθημερινές ανάγκες.

β. Ένα ε ρ γ α σ τ η ρ ι α κ ι για π ρ α κ τ ι κ ή ή λ ε κ τ ρ ο λ ο γ ι α. Σήμερα με τη μεγάλη και ποικίλη χρήση του ηλεκτρικού ρεύματος μερικές γνώσεις απλές, θετικές και χρήσιμες στον τομέα αυτόν αποτελούν απαραίτητο στοιχείο της γενικής μόρφωσης κάθε ανθρώπου μορφώσεως.

γ. Γ υ μ ν α σ τ ή ρ ι α κ λ ε ι σ τ ά σε κάθε μεγάλο σχολικό συγκρότημα τόσο για τον χειμώνα όσο και για το καλοκαίρι.

δ. Μ ε γ α λ ε ί τ ε ρ ο υ ς κ ή π ο υ ς μ' ένα μικρό αγρόκτημα γιὰ λ α χ α ν ι κ ά και όπωροφόρα κάθε σχολική περιφέρεια, αν όχι σε κάθε μεγάλο σχολικό συγκρότημα, γιατί το Κυπριόπουλο όφελον ν' αξιοποιηθί ή άμεραντος κάμπος τους από την Πάφο ως την Αμμόχωστο, με τα μεγάλα άδευτικά έργα που χρειάζονται στο Άνωτολικό Τμήμα της Κύπρου.

ε. Κ α λ λ ί τ ε ρ α ώ ρ γ α ν ω μ έ ν α τ ά τ μ ή μ α τ α τ ώ ν β ρ α δ υ κ ι ν η τ ω ν, κ α θ ι σ τ ε ρ η μ έ ν ω ν κ α ι ά ν ω μ á λ ω ν. Καθώς και χωριστή φροντίδα για τα εξαιρετικώς προικισμένα παιδιά.

2) Δεύτερο κτιπητό σημείο που παρατηρήσαμε στην πρώτη βαθμίδα της Έκπαιδεύσεως της Κύπρου είναι ό θεσμός των ειδικών επιθεωρητών, ίσως καλλίτερα των βοηθών - επιθεωρητών. Έξη κατηγορίες ειδικών επιθεωρητών υπάρχουν:

α. Ειδικός Έπιθεωρητής της Τέχνης (Τών Τεχνικών, όπως λέμε έμεις).

β. Ειδικός Έπιθεωρητής Γυμναστικής.

γ. Ειδικός Έπιθεωρητής Μουσικής.

δ. Ειδικός Έπιθεωρητής τών Σχολικών κί-πων (των Γεωπονικών).

ε. Ειδικός Έπιθεωρητής τών Οικοκυρικών.

και στ. Ειδικός Έπιθεωρητής για τα Έπι-μορφωτικά Κέντρα.

Πόσο βοηθεί ό θεσμός τών ειδικών, βοηθών Έπιθεωρητών το έργο του υπεύθυνου για όλα έπιθεωρητή και πόσο χρήσιμος είναι για την πρόοδο της Παιδείας δεν χρειάζεται να τονισθί ιδιαίτερα έδω. Θα επιθυμούσα μονάχα να μπορούσε κανείς να μάς πληροφορήσει περισσότερα για το έργο που συντελείται στον τομέα τών έπιμορφωτικών κέντρων στην Κύπρο, που προσω-πικά ιδιαίτερος ενδιαφέρομαι.

Τρίτο σημείο, πολύ σημαντικό στην όργάνωσι της Έκπαιδεύσεως στην Κύπρο είναι ό πειραματισμός που γίνεται με τα όλίγα στάδια δημοτικά σχολεία. Το στάδιο της Αύσσης είναι σχεδόν άγριο από κυριακής άπόψεως. Ένα δυό άλλα που είδαμε μάλλον ύστερουν ως προς τον έξο-πλισμό τους.

Αλλά γενικότερα ερωτιέται κανείς: Δέν θα ήταν προτιμότερο να προστεθί μιá τάξι άκόμη, μιá έβδομη τάξι στα δημοτικά σχολεία, για ό-σους δέν πρόκειται, δέν πρέπει ή δέν μπορούν να φοιτήσουν στα Σχολεία της Μέσης; Στην Τη τάξι εκτός από τη συνέχισι της γενικής τους μορφώσεως τα παιδιά αυτά θα είχαν την εύκαι-ρία να άκούσουν κάτι για τα διάφορα πρακτικά έπαγγέλματα, να έπισκεπώνται τόπους όπου άσκούνται στην καθημερινή ζωή αυτά τα διάφο-ρα πρακτικά έπαγγέλματα και κατόπιν στα άπο-γεύματα για έλεύθερες άσχολίες να εκδηλώνουν την προτίμησή τους; Έτσι θα μπορεί κανείς να τους συμβουλεύη ποιά πρακτικό έπάγγελμα (ξύ-λουργού, ηλεκτρολόγου, ύδραυλικού, γεωργού, όπτη, έποδηματοποιού κλπ.) θα ήταν καλλίτερα ν' άκολουθήσουν, ειδικευόμενοι κατόπιν σε μιá μονοετή, διετή ή τριετή κατώτερη πρακτική σχο-λή, άνάλογα βέβαια με τη φύσι του κάθε έπαγ-γέλματος.

Δέν θα ήταν προτιμότερο ένας τέτοιος πει-ραματισμός σε μιá π.χ. περιφέρεια σχολική πα-ρά ό σημερινός πρόσθετος διετής κύκλος στο έ-ξ α τ ά ξ ι ο σχολείο;

Τέταρτο σημείο που μου έκανε εντύπωσι είναι τα διετή μικρά κατώτερα δημοτικά σχολεία. Πο-λύ καλά δέν κατάλαβα τον προσορισμό τους. Φαν-τάζομαι έπεκράτησε ή όδη, από παιδαγωγικής άπόψεως γνώμη, ότι κάποια διαφοροποιήσις πρέπει να γίνεται με τις δύο πρώτες τάξεις τού σημερινού έξ α τ ά ξ ι ο υ δημοτικού σχολείου. Αλ-λά έτσι ξεχωριστό σχολείο, μόνο με τις δύο αυ-τές τάξεις δέν τό πολυκαταβαίνω. Θα σύμ-φωνούσα περισσότερο, αν π.χ. οι δύο πρώτες τάξεις τού δημοτ. σχολείου λειτουργούσαν χω-ριστά από το όπόλοιο βετές δημοτικό σχολείο, αλλά μαζί με το νηπιαγωγείο. Και άκόμη κα-λύτερα μαζί και με τους βρεφικούς σταθμούς. Γιατί ως τα 7 χρόνια, πάνω-κάτω, τελειώνει ή πρώτη παιδική ηλικία, ή παραμυθένια ηλικία, ή ηλικία του έγωκεντρικού και της άπλοϊκής φαντασίας (βλ. μελέτη μας «Θεμέλια Προσχο-λικής Άγωγής» σ. 10—15 Αθήναι 1959).

Απόπειρα ενός κάπως τέτοιου συνδυασμού (Βρεφικού Σταθμού και Νηπιαγωγείου) είδαμε στο πραγματικό πρότυπο Σχολείο της Μάννας στη Λευκωσία, που θα μπορούσε ίσως να συμ-πληρωθί με την προσθήκη ενός τέτοιου κατω-τέρου μικτού δημοτικού σχολείου.

Β'. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΥΠΡΟΥ

Αν και το πρόγραμμα της έκδρομής μας στην Κύπρο ήταν παραφορτωμένο με έπισκέψεις τών διαφόρων πόλεων και αξιοθεάτων μερών και ιστορικών τοπίων της μεγαλονήσου ή δια-

φόρων τύπων σχολείων και δυστυχώς δέν εί-χαμε την εύκαιρία να έλθουμε σε βαθύτερη επα-φή με τό διδακτικό προσωπικό και τούς σπου-δαστές της, εν τούτοις τόσο από την καταπι-στική όμιλία του κ. Διευθυντού της Π.Α.Κ. κ. Βράχα, τό ποώτε άπόγευμα της άφίξεώς μας, όσο και από φευγαλέες ματιές στο έδριομα, οι εν-τυπώσεις μας είναι πολύ εύχάριστες.

Χαιρετίζουμε ιδιαίτερα την όραία συγχρο-νισμένη βιβλιοθήκη του ίδρυματος με ειδικό έπι-στημονικό καταρτισμένο βιβλιοθηκάριο, τον προ-θυμότερο να μάς έξυπηρετήσ η. Στεφάνου. Η είσαγωγή του «Δεκαδικού συστήματος» λειτου-ργίας της βιβλιοθήκης όποιοιθεί πολύ τον άνα-γνώστη. Είναι μιá άρτια σχολική βιβλιοθήκη, όπως κι' εκείνη του Παγκυπρίου Γυμνασίου Άρρένων, που με την καλή της όργάνωσι και τις δυό αίθουσές της μπορούσε να όνομασθί ή Δημοσία Βιβλιοθήκη της Λευκωσίας.

Μας έκαμαν επίσης εύχάριστη εντύπωσι τα διάφορα εργαστήρια της Παιδαγωγικής Άκα-δημίας Κύπρου: της Φυσικής, της Χημείας, της Βιολογίας, της Γεωπονίας, της Ξυλοτεχνί-ας, τών Τεχνικών, καθώς και τό Γυμναστήριο, άν και τό έκτεταμένο γήπεδο της Π.Α.Κ. εί-ναι σχεδόν έγκαταλειμμένο, καθώς και ή γύ-ρω έκταση για άγρόκτημα, ίσως έλλείπει άρ-κετό νερό.

Χαρήκαμε τό έκκληράκι της Π.Α.Κ. καθώς και την εύρύχωρη αίθουσα συγκεντρώσεων ή τού θεάτρου με ένα πελώριο χώρο για τη σκη-νή και τα παρασκήνια.

Αντηθήκαμε που τό οίκοτροφείο σταμάτησε να λειτουργή και ότι τα διάφορα κτίρια ύπστη-σαν σημαντικές ζημιές από καθίζηση, καθώς έ-σαν πληροφωρηθήκαμε. Είμαστε βέβαιοι πως σύντο-μα τα πράγματα θα βελτιωθούν στους τομείς αυτούς.

Αλλά εκείνο που χαιρετίζουμε ιδιαίτερος στην Παιδαγωγική Άαδημία Κύπρου, είναι ή άπαρ-χή που έγινε στη διεύθυνσι του σκοπού της Παι-δαγωγικής Άαδημίας. Έτσι εκτός από την διακάρισι τών δδασκάλων για τό δημοτικά σχο-λεία, λειτουργεί υπό την ίδια διεύθυνσι μέσα στη Παιδαγωγική Άαδημία και τμήμα νη-πιών και μόνιμο έπιμορφωτικό κέντρο δι-δασκάλων (δηλαδή εκείνο που όνομάζουμε έμεις μετεκπαίδευσι τών διδασκάλων στο Πανεπιστή-μο).

Χαιρετίζουμε επίσης στο σημείο αυτό και την προσπάθεια για 30 έτος φοιτήσεως στην ΠΑΚ έστω άκόμη και προαιρετικό χάριν πειραματι-σμού, όπου εκτός άλλων καθάρως παιδαγωγικών προβλημάτων συζητούνται και θέματα σχετιζο-μενα με τα προβλήματα του Νεοελληνικού πολι-τισμού και της Νεοελληνικής πραγματικότητας.

Χαιρετίζουμε τέλος τό γεγονός ότι ή καλλιέ-γεια της Άγγλικής γλώσσας στην Π.Α.Κ. γί-νεται με τρόπο έντακτικό, γιατί ή γνώσις της ξένης αυτής γλώσσας κατέχει ιδιαίτερη θέσι στην όλην πρόσφατη ιστορία και την σημερινή άκαμη πολιτική και κοινωνικη - οικονομική ζωή της μεγαλονήσου.

Αν και θα είχε κανείς μερικές αντιρρήσεις στον τρόπο της πρακτικής καταρτίσεως τών σπουδαστών της ΠΑΚ στην διδακτική—ή ΠΑΚ δέν έχει ίδια τα πρότυπα όπου να άσκούνται οι σπουδαστές της, αλλά σκορπίζονται στα διά-φορα σχολεία της χώρας — εν τούτοις περιμέ-νουμε από την έλεύθερη Κύπρο περισσότερους πειραματισμούς για την όρθότερα αντιμετώπι-σι του μεγάλου και δύσκολου προβλήματος, της όρ-θής και συγχρονισμένης καταρτίσεως τών μελ-λώντων εκπαιδευτικών όλων τών βαθμίδων.

Γ'. Η ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Και ή Μέση έκπαιδευσις έχει τα δικά της «σχο-λικά ανάκτορα» στην Κύπρο μας. Αυτό δέν ση-μαίνει πως όλα τα σχολεία της είναι και άνά-κτορα! Αλλά ή Τεχνική Σχολή Λευκωσίας, τό Γυμνάσιο Θηλέων της Παλουριώτισσας, τό Γυ-μνάσιο Άρρένων Κύκκου (δέν έχει άκόμη άπο-περατωθί — δωρεά της περιφημής ομόνυμης Μονής) που έπισκεφθήκαμε, άνταποκρίνονται ό-λότελα στην όνομασία αυτή τών σχολικών «άνα-κτόρων».

Με τό να τονίζουμε τη διδακτηριακή κατάσταση της έκπαιδεύσεως μάς χώρας δέν θα πρέπει να παρεξηγηθούμε, ότι δήθεν άποδίδουμε περισσό-τερη από ό,τι χρειάζεται σημασία στα κτίρια και στην έξωτερική εμφάνισι και έτσι παραμελείται ή ουσία της άγωγής που είναι ή γενική, ή συ-νολική ανάπτυξις και άνάτασις — σωματική και ψυχοπνευματική — του άναπτυσσομένου ανθρώ-που.

Αλλ' ό πολιτισμός έχει δύο άναπόσπαστες πλευρές — την έξωτερική, όλική, τεχνική πλευ-ρά καθώς και την έσωτερική και πνευματική. Τα δύο αυτά είδη του πολιτισμού συνανήκουν, άποτελούν τις δύο πλευρές του αυτού νομίμα-τος και άλληλοσυμπληρώνονται, ιδιαίτερα με τις σημερινές απαιτήσεις της ζωής και της κοινω-νίας. Κανείς δέν άμφισβητεί ότι ή πνευματική πλευρά όφείλει να έχη τό προβάδισμα, αλλ' ή πνευματική μόνη της είναι τελεία άδύναμη χω-ρίς την συμπάρτασι της τεχνικής και ή όλική πλευρά τωπλή χωρίς την όδη καθοδήγησι από μέρος της πνευματικής πλευράς.

Είναι άλλωστε τό μεγάλο παγκόσμιο πρόβλη-μα του αύθνα μας αυτή ή συνύπαρξις, ή συμ-βίωσις, ή έναρμόνησις τών δύο πλευρών του έ-ξωτερικού (τεχνικού) και έσωτερικού (πνευμα-τικού) πολιτισμού. Εκδηλώνεται μ' ένα τρόπο άμείλικτο και άτεγκτο ίδια στη διαμόρφωσι της Έκπαιδεύσεως στη δεύτερη της βαθμίδα, τη Μέ-ση Παιδεία (με την έρσει της έννοιας, που περιλαμβάνει δηλαδή όλους τούς τόπους σχολεί-ων μεταξύ 12—18 χρόνων της ηλικίας του άν-θρώπου) χωρίς να λείπει τό πρόβλημα αυτό ά-κόμη και από την πρώτη βαθμίδα για να μη ά-ναφέρουμε την άναγκαία παρόνσι του στην Ά-νώτερη και Άνώτατη.

Κτίρια λοιπόν συγχρονισμένα με όλες τις ά-παραίτητες βοηθητικές αίθουσες, εργαστήρια, βιβλιοθήκες, γυμναστήρια κλπ. και έξοπλισμένα με τα σύγχρονα έποπτιζο - ακουστικά μέσα ά-

Ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ σχολείου — κάθε τέτοιον σχολεῖον — παραμένει ὁ ἐμπνευσμένος ἐκπαιδευτικός, ὁ φωτεινὸς καὶ ἀνιδιοτελεῖς καθοδηγητὴς, πὺν κάθε σχέψι, συναίσθημα καὶ πράξις του ὀφείλει νὰ εἶναι βαθεῖα ἐμπροτιομένην στὴν ἀνωτερότητα, δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸ καμμιά ἀμφιβολία.

Ἡ στάσις ἐνδοιασμοῦ μπροστὰ σὲ κάποια πα-
ρέκκλισι ἀπὸ ἄλλα τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ
μπροστὰ σὸν πειραματισμῷ, ποὺ παρατηρήσαμε
στὴν Κύπρῳ σὸ σημεῖο αὐτὸ γιὰ τοὺς γνωστοὺς
λόγους, ἃς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ μὴ μᾶς βροίξει συμ-
φῶνους. Ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσις στηρίζει ἀκρι-
βῶς τὸ ἀκατάβλητο τῆς φυλῆς στὴν εὐγενῆ ἀμι-
λα μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ. Παράδειγμα τρανὸν ἡ κοινοτικὴ ζωὴ τῶν
διαφόρων περιοχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Παράδει-
γμα τρανὸν ἡ κοινοτικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ
Τουρκοκρατίας. Ὁ ὁδοστρωτήρας δὲν μᾶς ἦταν
ποτὲ συμπαθητικὸς.

Καὶ ἡ ἀμύλλα αὐτῇ ἡ εὐγενικὴ νὰ γίνεταί για νὰ ἐνισχυθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὄχι για νὰ ἀδυνατίσῃ.

Τέλος οί Κύριοι Ἐκπαιδευτικοί ἔχουν καί
τοῦτο τὸ πλεονέκτημα: ὅτι οἱ περισσότεροι γνώ-
ρισαν καὶ ἄλλες γῶρες καὶ εἶδαν τί γίνεται στὸ
σημεῖο αὐτὸ τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν σημερινή
συμβίωσι κλασικῆς καὶ τεχνικῆς μορφώσεως,
γενικῆς καταρτίσεως καὶ ειδικεύσεως, ἑξωτερι-
κοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ πολιτισμοῦ! Βρισκόμαστε σὲ

Θὰ εἶχε κανεῖς πολλὰ ἀκόμη νὰ γράφει καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν (νὰ ἐξάσῃ τὴ θανυμάσια δογάνωσι τῆς Τεχνικῆς Σχολῆς Λευκωσίας καὶ τοῦ Γεωργικοῦ Γυμνασίου Μόρφου) καὶ γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους ἐκδρομὰς μας σὲ διάφορες ὥραιες περιοχὰς τῆς μεγαλονήσου (στὴν Κυρήνεια, στὸ Τρωάδος, στὴν Πάφο κλπ), στὰ τόσα τῆς ἱστορικῆς μνημεῖα καὶ κτιρίων, στὰ μνημεῖα ἀπὸ τὰ πρόσφατα γεγονότα τοῦ ἀπαράμειλλου ἀτελευτερωτικοῦ ἀγῶνα τῶν Κυπρίων (ὅπως τὰ «Φυλακισμένα Μνηματα», τὴ στέφει τῶν προτομῶν τῶν ἡρώων, τὸ Μουσεῖο τοῦ ἀγῶνα) ἐπίσης, στὰ περίφημα Μοναστήρια τῆς Κύπρου, στὰ κάστρα ἀπὸ τὸ πέρασμα τῶν Στανυοφύρων κλπ., κλπ., ἀλλὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὰ ἔπαινε διαστάσεις μεγάλης πού δυστυχῶς ὁ χρόνος δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει.

Τελειώνοντας προσθέτω λίγες γραμμές από την ωραία αποχαιρετιστήριο όμιλία της σπουδαστριάς μας δος Νίκης Καθοπούλη:

«Ποιὸς θὰ ξεγάση ἓνα πατέρα καὶ μιὰ μάνα
ἐνὸς Αὐξεντίου ἔτσι ὅπως τοὺς εἶδαμε καὶ ὅπως
τοὺς ἀκούσαμε; Κανείς! Γιατί ὅλοι μας ἔχουμε
καρδιά, καρδιά ἀνθρώπινη, καρδιά Ἑλληνική!
Ἀδελφία μας μαζί μας παίρνουμε τρανὰ μεγα-
λωμένο τὸ ἀθάνατο ἡρωϊκὸ παράδειγμά σας καὶ
σᾶς δίνουμε τὴν ὑπόσχεσι πὸς δὲν θὰ μείνη μέσα
μας μόνο γιὰ μᾶς κορυμμένο, μὰ θὲ νὰ γενῇ ἀω-
χὴ καὶ βάσι μας γιὰ τὸ σμίλημα τῆς ψυχῆς στὰ
Ἑλληνόπουλα ποὺ αὐριο θὰ πάρουμε στὰ χέρια
μας. Τὸ πέρασμά μας ἀπὸ τὸ μαρτυρικὸ νησί
σας θὰ μείνη αἰώνια χαραγμένο μέσα μας, γιατί
συνέβαλαν στὸ ριζωμὶ τοῦ στῆν καρδιά μας ὅ-
λων τῶν εἰδῶν τὰ συναισθήματα ποὺ ἀλλόχερα
ὁ Θεὸς σκόρπισε στὸν ἄνθρωπο. Ἐκαὶ γιὰ ὅλα
αὐτὰ ποὺ γύμνισαν τὸ εἶναι μας τί ἄλλο παρὰ ἡ
ἀπειρα ἀγάπη σας καὶ ἡ ἀσύγκριτη φιλοξενία
σας; συνετέλεσαν;

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

—Θερωδῶς παρακαλοῦμε, στεῦλτε ὅλοι τὶς ὀφειλόμενες συν-
δρομὰς τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους (προσωπικὰς ἢ τοῦ Σχο-
λαίου σας) στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ.

Τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Εἰς τὴν ἐπακολουθήσανσαν κριτικὴν, τὸσον ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς διδασκαλίας, ἔλαβον μέρος πλείστοι ὅσοι διδάσκαλοι ἐκθέσαντες τὰς ἐπιστημονικὰς ἀπόψεις τῶν.

Λαβὼν τὸν λόγον ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπίθεω-
ρητὴς Σωματικῆς Ἀγωγῆς κ. Ἀγγελίδης διε-
σπείνει πλείστα ὅσα σημεία ἐπὶ τοῦ καταρ-
τισμοῦ τοῦ προγράμματος εἰς τὰς κατωτέρας
τάξεις, μὲ ἐλευθεράς ἀσκήσεις, ὥς καὶ ἐλευθέ-
ρας ρυθμικάς τοιαύτας.

5. Συνέδριον διδασκάλων, ἐν Ἐ-
λαφοχωρίῳ.

Εἰς αὐτὸ ἔλαβον μέρος ὑπὲρ 60 διδασκαλοὶ
τῆς Περιφερείας (ἰδίᾳ οἱ τῶν ὀλιγοθεσιῶν Σχο-
λείων) καὶ συνεζητήθη τὸ θέμα τῶν Σιωπηρῶν
σχολείων.

ματος «Αἱ Σιωπηραὶ ἔργασίαι» ὑπὸ τοῦ δημ.
λου τοῦ 3^{ου} θεοῦ Κουφροῦ κ. Ἀγγ. Λυρίδη.
τὴν ἐπακολούθησαν κριτικὴν, τόσον

Κατὰ τὴν εἰση-
γίαν διδασκαλιῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς εἰση-
ἐπὶ τῶν διδασκαλιῶν οἱ πλεῖστοι τῶν συνέ-
γήσεως, ἔλαβον μέρος οἱ πλεῖστοι τῶν συνέ-
δρων, διατυπώσαντες σαφῶς καὶ λίαν ἐποικο-
δορῶν, διατυπώσαντες σαφῶς καὶ λίαν ἐποικο-

Τέλος ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Νικόλαος Μαν-
σιώτης ἔδωσε τὰς δευτέρας ὁδηγίας διὰ τὴν ἐκ-
μετάλλευσιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου, εἰς τὰ ὀλι-
γοθέσια Σχολεῖα, ὥς καὶ διὰ τὸν ἀπαραίτη-
τον προγραμματισμὸν τῶν τοιαυτῶν καὶ
ἐν τῇ ἐκπαίδευσιν διδακτικῶν ἐνστάσεων.

των δια ζώσης φωνής ουσιαστικών εργασιών.
Ἐπισκοπούντες ἡδη, τὰ ἐκ τῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων, ἐπιτεύγματα ἐν τῇ περιφερείᾳ Διδμοδεῖχου, δυνάμεθα νὰ δεβαιώσωμεν, ὅτι ὄντως συνετελέσθη θαυμαστὸν ἔργον κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1962—1963, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν εὐρεῖαν ἐπιμόρφωσιν τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ.

Φ. ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ

Α' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΡΤΗΣ

Συγκλήθεν υπό του Ἐπιθεωρητοῦ Δημ. Σχολείων Α΄ Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας Ἀρτης κ. Κ. Μουζακίτου συνήλθεν εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ 2ου Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀρτης κατὰ τήν 7ην καὶ 8ην Μαΐου ἐ.ἔ. Παιδαγωγικὸν Συνέδριον τῶν διδασκάλων τῆς Α΄ Ε.Π. Ἀρτης. Κατὰ τοῦτο ἐξητάσθησαν τὰ κάτωθι θέματα:

1) Ἡ Πατριδογνωσία ὡς προβαθμὶς τῆς Γεωγραφίας εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Τοῦτο ἐπραγματεύθη ὁ διδασκαλὸς τοῦ 2) θεοσίου Δημοτικοῦ Σχολείου Παλαιοκατούνου Χρήστος Παππᾶς, ὅστις καὶ εἰδίδας ἐν τῇ Β' τάξιν τὴν ἐξεκόνισιν τῆς αἰθούσης τοῦ Διδακτηρίου καὶ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ μαθητοῦ ὑπὸ κλίμακα.

2) Ἡ κυρίως Γεωγραφία εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Τὸ θέμα ἐπραγματεύθη θεωρητικῶς ὁ ἴδιος
ὁ κ. Ἐπιθεωρητής, ὅστις καὶ ἐδίδασκεν ὑποδει-
γματικῶς εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν διὰ τὴν Σκανδι-
ναυικὴν Χερσόνησον.

3) Είς ποίους εξωσχολικούς τομείς δύναται
καί πρέπει νά δρά ὁ διδάσκαλος καί ἡ διδα-
σκάλισσα διὰ νά συμβάλλῃ ἀποτελεσματικῶς
εἰς τὴν ἀνοδὸν τοῦ βιοτικού καὶ πολιτιστικοῦ
ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας.

Τὸ θέμα ἐπραγματεύθησαν οἱ διδάσκαλοι
κ.κ. Θεοφάνης Σταμούλης τοῦ 3)θεσίου Πέ-
τρας καὶ Ἰωάννης Ἀγγέλης τοῦ 2)θεσίου
Προσηλίου.

Ἐπὶ τῶν θεμάτων ὠμίλησε καὶ ὁ Γενικὸς
Ἐπιθεωρητὴς Ἡ' Περιφερείας κ. Νικόλαος
Παντελίδης.

Εἰς τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίασιν, τὴν 12ην
 μεσημβρινὴν τῆς πρώτης ἡμέρας, παρέστησαν
 καὶ ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀρτης, ὁ
 κ. Νομάρχης Ἀρτης, ὁ κ. Δήμαρχος Ἀρταί-
 ων, ὁ κ. Φρούραρχος Ἀρτης, ὁ κ. Δ)τῆς Χω-
 ροφυλακίης, οἱ κ.κ. Γυμνασιάρχαι τῶν τριῶν
 Γυμνασίων Ἀρτης καὶ πολλοὶ ἕτεροι προϊστά-
 μενοι Ὑπηρεσιῶν.

Τούτους προσεφώνησεν ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ.
κ. Μουζακίτης. Οὗτοι ἀπήντησαν καταλλήλως
καὶ ἐχαιρέτησαν τὸ συνέδριον.

Περὶ τὸ τέλος τῆς πανηγυρικῆς συνεδριάσεως ἔλαβε χώραν ἐνώπιον τῶν ἐπιστῆμων Ἀρχόντων ὁδοποιοὶς ἐξ κλήρων ἀπόρων κορασίδων, εἰς τὰς ὁποίας διενεμήθησαν ἐξ διδλάρια τῶν 1500 δραχμῶν, τοῦ ποσού τῶν 9000 δραχμῶν συλλεγέντος ὑπὸ τῶν Σχολείων τῆς περιφερείας. Μετὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίασιν οἱ συνέδριοι μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὸν χώρον, ἔνθα ἐστήθη ἡ προτομὴ τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη, τὰ ἀποκαλυπτῆρια τῆς ὁποίας ἐγένοντο τὴν προηγουμένην ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Δήμου Ἀρταίων καὶ κατέθεσαν δάφνινον στέφανον διὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ ταν.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ 'Η πρώτη ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΤΟΜΟΙ 5 - ΛΕΞΕΙΣ 8.000 - ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΛΗ - ΣΕΛ. 2.400 - ΔΡΧ. 1.000

Τὸ Κλειδί τῶν Γνώσεων γιὰ παιδιά 6-15 ἐτῶν

Ὁλόκληρον τὸ ἔργον θὰ ἀποπερτωθῇ τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1964. Διὰ τοὺς ἀγοραστὰς ἐβδομαδιαίων τευχῶν θὰ κυκλοφορῶν προσεχῶς διπλᾶ, τριπλᾶ καὶ τετραπλᾶ τεύχη.

(Διὰ τοὺς λοιποὺς συνδρομητὰς τὸ ἔργον δύναται νὰ παραδοθῇ καὶ τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1964 ἢ καὶ ἐνωρίτερα, γιὰτὶ παραλλήλως πρὸς τὴν κυκλοφορίαν ἐβδομαδιαίων τευχῶν ἐπιταχύνεται καὶ ἡ ἐκτύπωση ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου).

ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

1. Ἐκαστος τόμος σελίδες 480 (60 τυπογραφικὰ θεέλιδα) Δρχ. 200

2. Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου (5 τόμοι Χ 200) " 1000

(Οἱ τόμοι παραδίδονται πάντοτε χρυσόδετοι μὲ ἰδιαίτερα πολύχρωμα ἐπικαλύμματα νόθλον σὲ χαρτὶ πολυτελείας. Οἱ ἀγοράζοντες ἐβδομαδιαία τεύχη καὶ προσκομίζοντες αὐτὰ στὰ γραφεῖα μας παραλαμβάνουν ἀμέσως χρυσόδετους τόμους, καταβάλλοντες τὴν ἀξία τῆς διδικοδεσίας πρὸς Δρχ. 35 κατὰ τόμον. Τυχὸν κακέτυπα τεύχη ἢ τυπογραφικὰ φύλλα (δχι ἐφαρμμένα ἐν χρήσεως) ἀντικαθίστανται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐκδότης ἢ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ.

"Ὁροι ἐγγραφῆς συνδρομητῶν

1. Οἱ ἀγοραστὰ ἐβδομαδιαίων τευχῶν θεωροῦνται αὐτοδικαίως τακτικοὶ συνδρομηταὶ τῆς «ΠΡΩΤΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ» (ΠΕΠ) καὶ δικαιοῦνται νὰ παραλάβουν ΑΜΕΣΩΣ ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας τὰ βῶρα καὶ νὰ τύχουν ἐγκολίων καὶ ἰδιαίτερας μεταχειρίσεως (ὡς κατωτέρω ἀναφέρονται).

2. Στὸς ἀγοράζοντας μετρητοὺς τοὺς 5 τόμους τῆς Π.Ε.Π. καὶ προκαταβάλλοντας τὴν ἀξία τῆς, παρέχουμε ἐκπτώση 30%)ο, ἥτοι ἀντὶ Δρχ. 1000 θὰ πληρώσουν ΜΟΝΟΝ Δρχ. 700.

3. Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν τὸ ἔργον μὲ ἐγκολίεες πληρωμῆς θὰ προκαταβάλουν Δρχ. 100 καὶ τὸ ὑπόλοιπον (Δρχ. 900) εἰς 18 μηνιαίας δόσεις τῶν 50 δραχμῶν.

(Εἰς ἀπαντὰς τοὺς συνδρομητὰς μας τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων ὑπ' ἀριθ.

1, 2 καὶ 3 παραδίδεται ἐγγυητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐκδοτικοῦ μας Οἴκου, ὅτι ὁλόκληρον τὸ ἔργον θὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1964 τὸ ἀργότερον).

Καὶ ἓνα καταπληκτικὸ Δῶρον!!

Στοὺς πρώτους συνδρομητὰς τοῦ ἔργου μας «ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ» (ΠΕΠ), σὲ ὅσους δηλ. ἐγγραφοῦν μέχρι 10 Ἰανουαρίου 1964 (κατὰ σειράν προτεραιότητος), καθὼς καὶ σὲ ὅσους ἀγοράζουν τὰς ἐβδομαδιαία τεύχη τῆς ΠΕΠ, παραδίδουμε ΑΜΕΣΩΣ καὶ ΕΝΤΕΛΕΩΣ ΔΩΡΕΑΝ τοὺς 5 (ΠΕΝΤΕ) πρώτους τόμους τῆς 28τομης «ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ» (μὲ πληρωμὴν μόνον τῆς ἀξίας τῶν δετικῶν πρὸς Δρχ. 25 κατὰ τόμον) καὶ ἐπὶ πλέον παρέχουμε ἐκπτώσεις καὶ μεγάλες ἐγκολίεες πληρωμῆς εἰς ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκτήσουν καὶ τοὺς ὑπολοίπους 23 τόμους τῆς «Μεγάλης Ἐγκυκλοπαίδειας Χάρη Πάτση» (ΜΕΠ).

Βλέπε γ' σελίδα